

ÖSSZETARTÓ TÁRSADALOM

Vallások, világképek munkafüzet 5-8. évfolyam számára

2005

az Ifjúsági, Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi Minisztérium megbízásából,
a 2002-es Phare "Összetartó társadalom megteremtése" c. program keretében.

Copyright

Központi Pénzügyi és Szerződéskötő Egység.

Szerzők

Albert Judit, Dobrovitzky Katalin, Tomory Ibolya, Victor András

2005

ISBN 963 86871 5 0

Tartalom

I. HIT ÉS VALLÁS	3
1. Fogalomértelmezés	4
2. Összefüggések, magyarázatok	5
II. VALLÁSISMERET	7
1. Ráhangelés	8
2. A templom kívülről és belülről.	8
3. A vallások alapítása, az alapítóatyák	16
4. Jelképek, szent tárgyak	21
5. Az egyes vallások parancsolatai, főbb tanításai	22
6. A négy vallás nagy ünnepei	27
7. Önálló kutatás	32
8. Utazási iroda.	34
III. ÉLET EGY VALLÁSI KÖZÖSSÉGBEN	35
1. Élet egy vallási közösségben	36
IV. A VALLÁS ÉS A HIT MINT A KIREKESZTÉS OKA, ALAPJA ELŐÍTÉLET, KIREKESZTÉS, ÜLDÖZÉS	49
1. Szövegfeldolgozás	50
2. Kép a kirekesztésről	55
3. Interjú a kirekesztésről	55
4. Őskeresztények	55
5. Husz János pere.	57
6. Gyerekek kereszteshadjárata.	59
7. Boszorkányüldözés	60
8. Cigány holocaust	66
9. Az életmentő.	70
V. VALLÁSI KÉRDÉSEK NAPJAINKBAN	72
1. Hogyan jóstak a régiek	73
2. Mi az asztrológia?	74
3. Babona-interjú	75
4. Szolidaritás, karitatív tevékenységek	76
5. Mi a vallás?	80
Szómagyarázat	83

I.

Hit és vallás

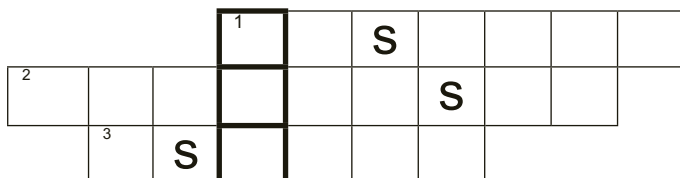

1.

Fogalomértelmezés

Feladat

1. Fejtsd meg a keresztrejtvényt!

1. A másik mellett jóban-rosszban kitartó
2. Derűlátó; bizakodva tekint a jövőbe
3. Buta

2. Válaszolj a következő kérdésekre!

Mi a hit?

Miben lehet hinni?

Te miben hiszel?

Megváltozhat-e az ember hite, világnézete élete során?

Mi a különbség a hit és a vakhit között?

Mi a különbség a hit és a hiedelem között?

Milyen babonát ismersz?

Miért mondjuk: Babonaság-bolondság?

2.

Összefüggések, magyarázatok: hit – tudomány – kételkedés – fejlődés

A)

„Uram!

Fölfedted előttünk az anyagban rejlő energia titkát,
Hogy munkánkat könnyebbé és az életet magasztossá tegyük,
Megtanítottál a hangnál is sebesebb utazásra,
Hogy a távolság eltolja az embertől az embert.
Munkánk gyümölcsét, a lövedékké sűrített energiát
Mi eljuttatjuk a föld legtávolabbi sarkaiba,
Hogy egymást nyomorúságba és pusztulásba taszítsuk
Hogy a letarolt földről kiirtsunk minden élet.
Uram! Ne hagyj, hogy leromboljam az élet templomát,-
Engedd, hogy hasznomra váljék a tudás, hogy hasznossá lehessen általa.
Adj méltóságot rövid napjaimnak.”

- Szent-Györgyi Albert-

B)

„Az a hit, amely a kétségekben nem újul meg állandóan, értelmetlen valami.”
-Henrik Pontoppidan-

C)

A gyógyításban nagy szerepük volt a gyógynövényeknek, később egy ideig kiszorították őket a gyári készítmények, ma újra fölfedezi az orvostudomány a gyógynövényeket.

A beteg azt mondja:

-Fáj a torkom.

Erre az orvos válasza:

Kr. e. 2000-ben:

-Tessék, edd meg ezt a gyökeret!

Kr. u. 1000-ben:

-Az a gyökér pogány dolog, nehogy megedd; helyette mondj el egy imát!

Kr. u. 1850-ben:

-Az ima badarság, idd meg ezt az elixírt!

Kr. u. 1940-ben:

-Az az elixír kígyóolaj, nem tesz jót, nyeld le ezt a pirulát!

Kr. u. 1985-ben:

-Az a pirula hatástalan, vedd be ezt az antibiotikumot!

Kr. u. 2003-ban:

-Az az antibiotikum nem természetes anyag! Tessék, itt egy gyökér!

Feladat

Csoportban dolgoztok. A szövegek értelmezéséhez gondolatvezetőként az alábbi kérdéseket ajánljuk.

- Mit mondanak nektek ezek az írások?
- Összefér-e a hit és a kételkedés egymással?
- Mi a különbség a hit és a vakhit között? Mondjatok példákat a vakhitre!
- Megváltozhat-e az ember hite, véleménye élete során?
- Mikor szoktátok úgy kezdeni a mondatot "azt hiszem...".?
- Megváltozhat-e az emberek véleménye tudományos kérdésekben? Mondjatok rá példákat!

II. Vallásismeret

3.

Ráhangelés

Feladat

Gyűjts olyan saját, családi, otthoni tapasztalatokat, élményeket, történeteket, amelyek a vallással, hittel, hiedelmekkel vannak kapcsolatban. Írd le közülük azt, amelyik a legérdekesebb volt a számodra!

4.

A templom kívülről és belülről, avagy az épület, és ami benne zajlik

A) Zsidó vallás

Az istentisztelet helyszínei

A zsidók a *zsinagóga*ba (jelentése: találkozóhely) mennek istentiszteletre és más emberekkel találkozni. A zsinagógák többnyire négyszögletű épületek, három oldalon ülések vannak, a negyedik oldal Jeruzsálem felé néz.

Zsidó istentisztelet

A hagyományos istentiszteletek kevésbé formálisak, mint más vallásokban. Az emberek ki-be járhatnak az istentiszteletek alatt, és csendesen beszélgethetnek.

Az istentisztelet alatt felolvasnak a *Tórából*, himnuszokat énekelnek és imádkoznak. Az istentiszteletet rabbi vezeti, aki a *Tenakh* egyik szövegéről is beszédet tarthat.

Az *ortodox* zsinagógában a férfiak lent, a nők pedig fent a karzaton ülnek. Az istentisztelet héberül folyik, a felolvasott szöveget hangszerkíséret nélkül kántálják. A *neológ* zsinagógában a nők a férfiak mögött ülnek, az éneket orgonával kísérhetik.

Amikor a tóratekerceket nem használják, gyakran hímzett anyagból készült tóratakaróval fedik le.

A tóratekerceket Jeruzsálem felé néző frigyszekrényben vagy falmélyedésben tartják.

A frigyszekrény előtt egy lámpás függ, amely Isten örök jelenlétét mutatja a világban.

A hatágú Dávid-csillag zsidó szimbólum. A hagyomány szerint Dávid királyhoz kapcsolható.

A hit tanítói

A zsidó hit és törvények tanítói a *rabbik*, akik nem papok, mivel nem tartják magukat közvetítőnek Isten és az emberek között. Ennek ellenére a papokhoz hasonlóan ők vezetik az esküvői és temetési szertartásokat, tanácsokat adnak lelki kérdésekben és meglátogatják a betegeket. A reformzsinagógákban nők is lehetnek rabbik.

Imádkozás

Az imádkozás a zsidó hit fontos része. A hívők az imát Istennek mondják, őt dicsőítik, köszönetet mondanak neki, segítséget kérnek tőle, bevallják a bűneiket.

Vannak olyan imák, amelyeket bizonyos alkalmakkor kell elmondani. Ilyenek a napi háromszori ima, a *sabbatkor*, a különböző ünnepeken, valamint böjt idején elmondott imák.

Sok zsidó lefekvés előtt elmondja a *Semát*. Hagyományosan ez az első ima, amelyet a zsidó gyerekek megtanulnak, és az utolsó, amelyet haláluk előtt elmondanak. Lefordítva a következőképpen kezdődik: „Halljad Izrael: Az Örökkévaló a mi istenünk, az Örökkévaló egy.”

A zsidók életének szinte minden mozzanatára, a nap indulásától kezdve a viharok túléléséig léteznek írott imák. A zsidóknak más imákat is kell mondaniuk napi cselekvéseik során.

A zsidók szent napja

A sabbat pénteken napnyugtakor kezdődik és szombaton napnyugtáig tart. Ez a pihenés és a vallásos elmélyülés napja. A zsidók ilyenkor semmilyen munkát nem végeznek, mert teremtéstörténetük szerint Isten a világot hat nap alatt teremtette, a hetedik nap pedig megpihent.

A családok gyertyagyújtással és a gyertyák megáldásával kezdik a sabbatot. A hagyomány szerint ezt a család nőtagjai végzik. A férfiak elmennek a zsinagóga, majd az istentisztelet után elfogyasztják a sabbat előtt elkészített ételt. Ez jó alkalom a családi együttlétre. A jelenlévők együtt énekelnek, felolvasnak, és hálaadó imát mondanak. Szombaton is vannak istentiszteletek, majd a sabbat otthoni szertartással ér véget.

B) Kereszténység

Az istentisztelet helyszínei

A keresztény hívők rendszeresen vesznek részt közös istentiszteleteken. Sokan templomba vagy kápolnába mennek e célból. Főleg az ortodox és katolikus templomok gazdagon díszítettek. A protestáns templomok és kápolnák általában egyszerűbbek.

Papok

A katolikus és ortodox templomokban az istentiszteletet főként papok végzik. A katolikus és az ortodox egyház papjai hosszú, leomló palástot viselnek, amely a kereszténység kezdetén, a Római Birodalomban viselt ruhákat idézi.

Mi a templomok szerepe?

A keresztény hit szerint Isten mindenütt a hívő ember közelében van. A templomok ezért nem az Úr otthonai, hanem olyan helyek, ahol a keresztények összegyűlhetnek. Mivel a keresztény templomokkal az Úr dicsőségét is kifejezték, ezért építőik általában gazdagon díszítették. A középkorban a zene legfőbb színterei szintén a templomok voltak. Minden templomban áll egy oltár. Az oltár eredetileg áldozóhely volt, amelyen az istenségnek vagy az isteneknek állat- vagy ételáldozatot mutattak be.

Keresztény istentisztelet

A legfontosabb szertartás, amely a két régi felekezet gyakorlatában lényegében ma is változatlan, a nagycsütörtöki utolsó vacsora emlékét idéző szentmiseáldozat. A templom központi helyén van az oltár, lapján az áldozati étel-ital kellékei, ebből részesülnek a megtisztult lelkű hívek is. A két régi felekezet szertartása meghatározott folyamatban részletesen megismétli Jézus keresztáldozatát, a pap szavaira a kenyér és a bor Jézus testévé-vérévé változik, ebből részesülnek a hívek is. A református hit szerint a kenyérben és borban Jézus teste és vére nem valóságosan, hanem csak erejében (hatásában) jelenik meg. Minden keresztény istentisztelet lényeges eleme a szentbeszéd (igehirdetés) és az imádság.

C) Az iszlám

Az istentisztelet helyszínei

A muszlimok a mecsetben hittársaikkal találkoznak és együtt imádkoznak. A mecset arab elnevezése *maszdzsid* (az arcra borulás helye). A fő imatermen kívül vannak még a gyermekek tanítására és tanulásra szánt helyiségek is. A mecseten kívül gyakran található egy udvar, ahol a rituális mosakodást el lehet végezni. Egyes mecseteken egy félhold és egy csillag látható. Nincs vallási jelentőségük, mégis az iszlámhoz kapcsolhatók a holdhónapokon alapuló naptár miatt, és azért, mert a Korán a csillagokat Allah jeleként emlegeti.

Szinte minden mecsetnek van legalább egy, *minaretnek* nevezett tornya. Naponta öt meghatározott időpontban a minaretből, legtöbbször hangosbeszélőn át elhangzik az imára hívó arab szó, az *adzan*. Az imára hívó személyt *müezzinnnek* hívják.

„Allah a leghatalmasabb. Tanúsítom, hogy Allahon kívül nincs más Isten. Tanúsítom, hogy Mohamed az ő Prófétája.

Siessetek imádkozni: Siessetek a sikerre: Allah a leghatalmasabb.”

A mecset legfontosabb része a négyszögletes imaterem, amelynek falai lehetnek üresek, vagy festett mintákkal, esetleg csempékkel díszítettek: képek vagy szobrok nincsenek.

A Mekka irányába néző falban egy félkör alakú kis fülke (*mihráb*) van, amely a hívők tekintetét a Kába irányába fordítja.

A mihrábtól jobbra egy háromlépcsős emelvény (*minbár*) található. Az iszlám korai időszakában Mohamed a minbár legfelső lépcsőjéről prédikált, üresen hagyva a szószék magaslatát Allah iránti tisztelete jeléül. A mecsetben a szent beszédeket a középső lépcsőfokról tartják, egy fokkal lejjebb, mint Mohamed tette. Egyes országokban a mihrábtól balra egy olvasóasztal található, amelyről a Koránt olvassák fel.

Istentisztelet

Péntekenként a déli imára minden muszlim férfinak a mecsetbe kell mennie. A nők általában egy elkülönített részen ülnek. Nekik ima közben be kell fedniük a fejüket, a férfiaknak nem, de mégis sokan megteszik.

A mecsetbe lépés előtt, az imára való felkészüléshez Allah iránti tiszteletből kezet, kart, arcot és lábat kell mosni. Ez a rituális mosakodás a *tathir*. Imádkozás előtt leveszik a cipőjüket, hogy az ima helye tiszta maradjon. Az imateremben nincsenek ülőhelyek, az emberek a földön ülnek vagy térdelnek. Ha nem a mecsetben imádkoznak, szintén a tisztaság kedvéért imaszőnyegen térdelnek.

A muszlimok a mekkai Kába irányába fordulva imádkoznak. A mecsetben ezt a mihráb jelzi, néhány modern imaszőnyegen pedig beépített iránytű található.

A mecsetben az istentiszteletet az *imám*, vagy a tudás embere vezeti. Az imádkozás arab nyelven folyik és *rakának* nevezett szertartásos mozdulatokkal kísérik, amelyeket a hagyomány szerint még maga Mohamed tanított.

A raká mozdulatait az imám mutatja, s az emberek egész testükkel végzik, kifejezve ezzel Isten előtti teljes alázatukat.

A fontos mozdulatok

Egyenesen állva a kézfej ujjait széttárják, majd ezt követően vállmagasságba emelik.

A hátat egyenesen tartva derékból előrehajolnak, és kezükkel megtámaszkodnak a térdükön.

Letérdelnek, kezüket a földre helyezik és orrukkal, valamint homlokukkal megérintik a földet. Egyes muszlimok gyöngyök segítségével koncentrálnak ima közben. Egymás után megfognak egy-egy gyöngyöt, miközben Allah 99 nevét, a legszebb neveket sorolják.

D) Buddhizmus

Szent helyek

A buddhista zarándokhelyek többsége Buddha életének főbb eseményeihez kapcsolódik. Például: Buddha születési helye (a Lumbini-liget), megvilágosodásának helye (Bodhgaja), első tanításának (Szárnáth), valamint halálának (Kusinagara) helyszínei.

Zarándoklat közben a buddhisták még inkább törekszenek az öt tantétel szerinti életvitelre. Kerülik a könnyelműsködést, és szellemüket a megvilágosodás keresésére összpontosítják. Többen mezítláb vagy mászva teszik meg az út egy részét, így mutatva, hogy megértették: a szenvedés az élet része. A három ékkő szimbolizálására gyakran háromszor is körbejárják a zarándokhelyet.

Az istentisztelet helyei

Ezek rendkívül változatosak: a hatalmas, gazdagon díszített templomoktól egészen a hétköznapi épületekben berendezett kis szobákig terjed. Sok hívő templomokban vagy kápolnáknak rója le Buddha iránti tiszteletét, és ott meditál más buddhistákkal együtt.

A buddhista szentélyek legrégebbi típusa a *sztúpa* (lezárt sírhalom). A legelsőben helyezték el Buddha hamvait.

Később sztúpákat építettek Buddha tanításainak, valamint más buddhista tanítók és *bódhiszattvák* relikviáinak őrzésére. A korai sztúpák kupola alakot formázva, egyszerű vályogtéglából készültek, a későbbiek azonban kőből és gyakran harang alakúak voltak.

Amikor a buddhizmus Kínában és Japánban is elterjedt, a sztúpák helyett magasabb, karcsúbb épületeket, *pagodákat* építettek, melyeknek lépcsőzetes tornya és általában nyolc oldala van. A lépcsőzetek száma háromtól tizenháromig terjedhet, de mindig páratlannak kell lennie.

Buddhista rítusok

A virág-, gyertya- és tömjénáldozatot a tisztelet kifejezéseként általában Buddha vagy egy bódhiszattva szobra elé teszik, mivel azt tartják, hogy ez elősegíti a nagylelkűséget. A virágok a földi élet rövidegére emlékeztetnek, a gyertyák a megvilágosodásra, a tömjén illata pedig a világon mindenütt jelenlévő *dharmára*. A buddhisták tiszteletük jeleként és Buddha tanításai iránti hálából gyakran arccal lefelé a földre borulnak egy szobor vagy szentély előtt.

Számos vallásban az ima egy istenséghez intézett kérést vagy köszönetnyilvánítást foglal magában. A buddhisták ellenben úgy gondolják, hogy az ima az ember belső gondolatait a jószág erejével kapcsolja össze.

Nepálban és Tibetben az imákat gyakran zászlókra írják. A hiedelmek szerint, amikor a szél lengeti a zászlókat, az imák a világ minden tájára eljutnak.

A buddhisták egyes országokban rövid imákat (*mantrák*) ismételtnek és imakereket forgatnak. Ez egy olyan henger, amelybe több száz mantrával teleírt papírtekercset helyeznek. Úgy gondolják, hogy forgatásával a mantrák kikerülnek a világba. Minden forgásnál megisméltődnek és ezáltal egyre nagyobb erővel bírnak.

Meditáció

A legtöbb buddhista szerint a *nirvána* eléréséhez – az öt tantétel mellett – elengedhetetlen a *meditáció*. Eközben az ember elmélyed önmagában, s ezen keresztül válik lehetségessé a Buddha tanításaiban rejlő igazság megértése.

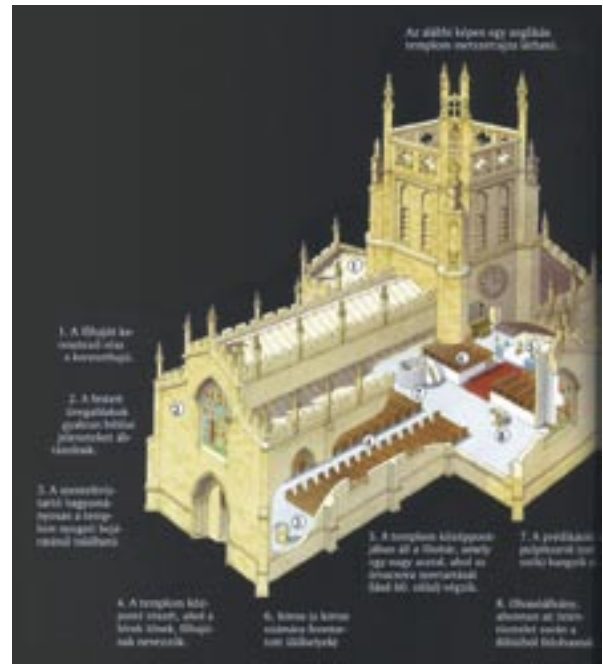
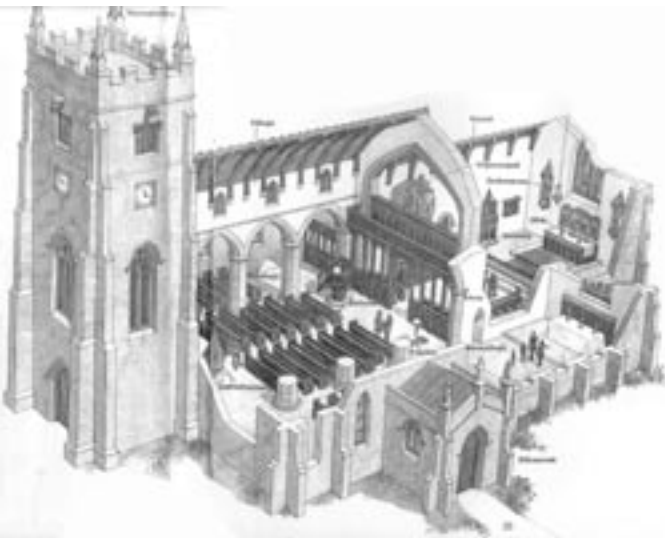
A meditáció alapja a *szamádhi*, egy olyan békés állapot, melyben az agy mentesül minden gondolattól. Ez elérhető a lélegzésre való koncentrálással vagy egy tárgyra, például gyertyára történő fókuszálással. Ilyenkor az állandóság hiányára és a változás gondolatára lehet összpontosítani. Ez az állapot a *vipasszana*.

Sok buddhista szerint szinte bármi állhat a meditáció középpontjában. Azt mondják, hogy a lényeg a dolgok figyelmes elvégzése, vagyis a jelen pillanatra történő koncentráció az egymást zavaró gondolatok nélkül. A képek azt ábrázolják, hogy mi segíthet a meditációban:

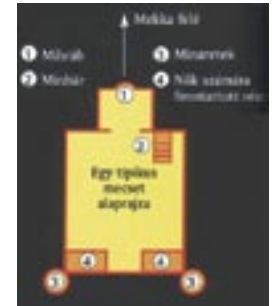
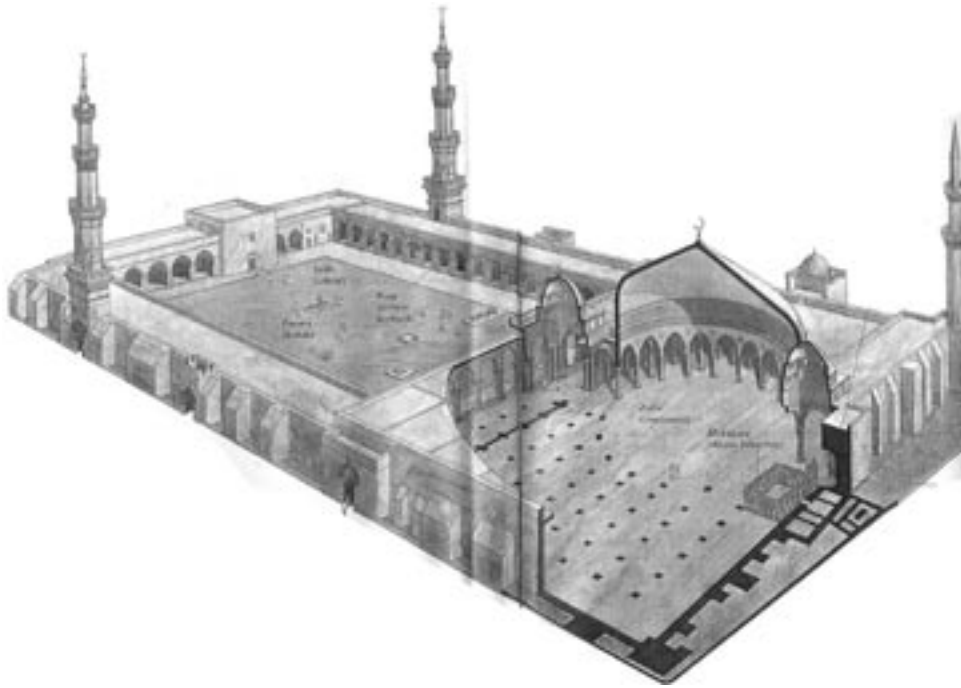
- A meditáló általában keresztbe tett lábbal ül, vagy egy párnán térdel.
- Gyakran mutatnak be virág- vagy tömjénáldozatot Buddha szobra előtt.
- Általában szoborra, gyertyára vagy képre összpontosítanak.
- A szem becsukása, a lélegzet számlálása segít a nyugalmi állapot elérésében.

Buddhista templomok (sztúpa)

Keresztény templomok

Mohamedán templomok (mecset)

Zsidó templom (zsinagóga)

Feladat

Csoportban dolgoztok.

Az alábbi szempontok segítenek összefoglalni a templom külső és belső jellegzetességeit és az istentisztelet rendjét.

Külső jellegzetesség:

- zárt vagy nyitott épület,
- alakja, alaprajza,
- ablakok: csúcsos vagy kupolás vagy egyéb,
- díszítés: kívül és belül, jelképei, stb.

Belső elrendezés:

- hol a szentély, a pap, ill. szertartásvezető, ill. segéd személyzet helye, a hívek helye,
- bútorzat, szent tárgyak, képek, eszközök, stb.

Istentisztelet:

- mikor, ill. milyen gyakran,
- ki vezeti a szertartást; kik lehetnek/kell jelen,
- ki milyen öltözékben,
- szertartás rendje, hossza, eseményei,
- ima szövege, stb.

5.

A vallások alapítása, az alapítóatyák

A) A zsidó vallás

A zsidó vallás a zsidó népnek egyben története, kultúrája és életformája is. Ez az első olyan vallás, mely egy isten létezését hirdette. Alapja a héber Biblia, az Ótestamentum.

A „zsidó” név az egyik izraeli törzs, Júda nevéből származik.

Ábrahám, Izsák és Jákob

Ábrahám Izrael (régiesen: Izráel) népének ősatya volt. Életéről a Bibliában olvashatunk. Ábrahám körülbelül 4000 évvel ezelőtt élhetett. Isten azzal bízta meg Ábrahámot, hogy hagyja ott lakhelyét, Mezopotámiát, és keresse meg azt az országot, amelyet Isten odaígért neki. A Bibliában Kánaánnak hívják ezt a földet. Isten szövetséget kötött Ábrahámmal, melynek jele a körülmetélés: neki és utódainak ajándékozta az Ígéret földjét, a zsidók pedig, a szövetség értelmében kiválasztott népként csakis az egyetlen, igaz Istent fogják imádni. Ábrahám hite gyarapodik a megpróbáltatások folyamán, melyeket Isten küld reá, mint amilyen fiának, Izsáknak a „feláldozása”. Jákob, Izsák fia az Izrael nevet kapja. Ábrahám leszármazottai éhségtől kényszerítve Egyiptomba menekülnek, ahol rabszolgaságban élnek négy évszázadig.

A zsidó vallást, az iszlámot és a kereszténységet ábrahámi vallásnak nevezik, mert mindhárom Ábrahámot tekinti az ősatjának.

Kiválasztott nép

A zsidók történelmüket arra a 12 héber törzsre vezetik vissza, amelyek a mai Közel-Kelet területén éltek. Nomád nép lévén nem volt állandó lakhelyük, hanem egyik helyről a másikra vándoroltak.

A zsidó nép atyjának Ábrahámot tekintik, aki kiállt a judaizmus legfőbb tana, az egyistenhit mellett. Abban az időben mások több istennek hódoltak. A zsidók szerint Isten szövetségre lépett Ábrahámmal: a héber kiválasztott nép lesz, ám cserébe meg kell tartania Isten minden parancsolatát.

Mózes átveszi a kőtáblákat

A zsidó nép a bibliai kort követően közel kétezer évig a világ különböző országaiban szétszórva élt. Egyesítette őket a vallásuk, kultúrájuk, valamint az egész emberiséget érintő jobb jövőbe vetett hitük és reményük.

Az exodus

I.e. 1250 körül az izraeliták kivonultak Egyiptomból, ahol szolgákként éltek. Ez volt az *exodus*, a judaizmus történetének igen fontos eseménye.

A zsidó Mózes talált gyermekként a fáraó udvarában nevelkedett, ahol a rabszolgák felügyelője tisztségig emelkedett. Amikor megismerte származását, népe vezetőjévé és a fáraó ellenségévé vált.

A zsidó írások szerint Isten Mózeset választotta, hogy az egyiptomi fáraóval az izraeliták kiszabadulása érdekében egyezkedjen. A fáraó nem hallgatta meg Mózeset, ezért Isten tíz csapást mért Egyiptomra.

Az utolsóban minden elsőszülött egyiptomi fiú meghalt, így a fáraó végül engedett a zsidók kérésének. Az izraeliták útnak indultak, de a fáraó mégis üldözésükre küldte a hadseregét. A Vörös-tenger vize csodálatos módon kettévált, és az izraeliták átkeltek rajta. A fáraó serege előtt azonban a víz újra összezárult, így a katonák mind megfulladtak.

A Sínai-hegyen Mózes megkapta Istentől a két kőtáblára vésett Tízparancsolatot, melyeket egy úgynevezett frigyládban őriznek. Minden zsidó (Izrael gyermekei), elfogadva a Tízparancsolatot, elkötelezi magát az Istennel kötött szövetségben. Negyven esztendeig vándorolnak a pusztában, és élükön Józsuéval, Mózes utódjával, útra kelnek, hogy meghódítsák az Ígéret földjét.

B) Kereszténység

A kereszténység eredete

A nyugati kultúráknak két fő gyökerük van: a görög-római írásbeliség, jogrend, civilizáció és a héber hitvilág, erkölcsi elvek. A zsidó nép vallási központjának tőzsomszédságában, a Jeruzsálem melletti Betlehembben született Jézus. A keresztények szerint fogantatását angyal tudatta Máriával, aki szűz volt és József jegyese. Az új vallás első híre volt ez: a Teremtő ilyen módon küldte a földre saját fiát, mint embert, aki életével és halálával majd megszabadítja eredeti bűnétől az emberiséget. Jézus a nevelőapja és valószínűleg édesanyja révén is Dávid király leszármazottja volt, így megfelelt a próféták egybehangzó jövendölésének, amely szerint a nép majdani megszabadítója Dávid házából származik. Ezt azonban csak tanítványai ismerték fel és el, ők nevezték Jézust úgy, hogy Krisztus, vagyis uralkodó. A *christosz* szóból ered az új vallás híveinek elnevezése: chrisztiani, vagyis krisztusi, régi magyar fordításban: keresztény.

Az Újszövetség

Jézus – bár mondott beszédet Jeruzsálemben, a templomban is – tanítványait nem az uralkodó főpapi réteg, a farizeusok, hanem az egyszerű halászok és mesteremberek köréből választotta. Tevékenysége megkezdésekor az egyik utolsó prófétánál – Keresztelő Jánosnál – megtisztulási szertartásban részesült. János volt az első, aki az ő megváltó (messiási) mivoltát nyilvánosan hirdette. Jézus nem hagyott hátra írásos életművet: a mű maga az élete volt; testi és lelki betegeket gyógyító tevékenység, csodatételek, mint Isten országa eljövételének jelei, példamutatása könyörületességben és szeretetben, a hazug, képmutató, kapzsi és kevély megnyilvánulások leleplezésében. Tanításait halála után foglalták írásba Máté, Márk, Lukács és János evangéliumai, a vitatott szerzőségű Apostolok Cselekedetei, egyes apostolok levelei és egy prófétai könyv, a János jelenései. Ezek összefoglaló neve a Biblián belül: Újszövetség.

A kereszténység fő tanításai

Tanítása során Jézus hangsúlyozta, hogy szándéka a zsidó törvényeknek – a Tórának – nem eltörlése, hanem beteljesítése – amihez hozzá kell tenni, hogy a nagymértékben formálissá, sokszor külsődlegessé vált előírások tömegével terhelt szabályrendszer helyett ő a törvények lelkeségét, az emberi élet spirituális irányultságát akarta helyreállítani és új dimenziókba helyezni. A mózesi Tíz parancsolatot értelmezte és kiegészítette, legátfogóbb módon a „hegyi beszédben”. Ennek lényege Isten gondviselő jóságára, igazságos és irgalmas voltára, országa (az üdvösség) eljövételének ígéretére, önismeretre, szelídségre, imára, bűnbánatra és bűnbocsánatra vonatkozó intelmek. Az Ószövetséghez képest merőben új gondolat a szeretet kiterjesztése mindenkire, még ellenségeinkre is. A „hegyi beszéd” tartalmazza azt az imádságot is, amelyet Jézus adott híveinek, s amelyet Miatyánknak neveznek. Az Újszövetség más részein fellelhető további fontos tanítások és jövendölések: az emberiség eredendő bűnének következménye a halál; a megváltás révén a Szentlélek (Isten lelke) kegyelmével az Atya majd feltámasztja a holtakat. Ekkor újra meg fog jelenni a Földön Jézus, ő ítélkezik majd mindenki fölött, és ítélete következtében kire örök üdvösség, kire örök büntetés (kárhozat) vár.

C) Iszlám

Ki volt Mohamed próféta?

Mohamed Kr. u. 670-ben született, az arabiai Mekka városában. Hatéves korában elveszítette a szüleit. Ennek ellenére a kis Mohamednek nem kellett éheznie, mivel akkoriban Arábiában az emberek nagy családokban, nemzetségekben éltek együtt nagyszülőkkel, nagynénikkel, nagybácsikkal és az unokatestvérékkel.

Mohamed egy előkelő és jelentős nemzetség védőszárnya alatt nőtt fel. Tizenkét éves korában nagybátyja, Abú Tálib kezdte el megtanítani a kereskedés mesterségére.

Mohamed kereskedőként talpraesettsége és becsületessége miatt hamarosan elnyerte az „ál-Amin” nevet, ami azt jelenti, hogy „a megbízható”. Egy Khadídza nevű, gazdag és szép üzletasszony alkalmazásában állt. Amikor Mohamed 25 éves lett, összeházasodtak, és hosszú éveken át boldogságban éltek.

Több gyerekük is született, ám fiaik fiatalon meghaltak. Mohamed utódai ezért Mohamed legfiatalabb lányától, Fatimától származnak.

Khadídza halála után Mohamed többször házasodott – összesen nyolc felesége volt. A továbbiakban az iszlám jog már csak négy feleséget enged meg.

Hogyan lett Mohamed próféta?

Mohamed idővel sikeres és módos kereskedővé vált. Elégedetten és boldogan élhetett volna felesége oldalán, ám mégsem ez történt. Ahogyan teltek az évek, Mohamedet mély belső nyugtalanság töltötte el. Egyre többször fogta el kízó vágy, hogy otthagyja a nagyváros lármáját. Az ilyen pillanatokban kiment a Mekkát körülvevő sziklás dombok közé, Hírá hegyére.

Mohamed honfitársai sok istenben hittek (*politeizmus*). Mohamed azonban másként érzett. Kint, a sivatag fenséges magányában az egyetlen könyörületes isten, Allah közelségét élte át.

Mohamed negyvenéves volt, amikor élete váratlan fordulatot vett. Éppen a Hírá hegyén aludt, magányosan egy barlangban. Álmából egy hang ébresztette fel, amelyik ráparancsolt: „Iqra!”.

Ez azt jelenti, hogy „hirdess!” Mohamed felnézett, és meglátta Gábriel arkangyal sugárzó alakját. Hatalmas erő lökte a földre a prófétát, aki ezt hallotta: „Hirdess Urad nevében, aki teremtett, vérrögéből teremtette az embert. Hirdess! A te Urad a legnagyobb lélekűbb, aki íróttal tanított, megtanította az embert arra, amit nem tudott.” (96. szúra – 1-5, Simon Róbert fordítása.)

A vándorlás

Mohamed prédikálni kezdett Mekkában. Üzenetének lényege az volt, hogy nincs más Isten csak Allah. Követőinek száma egyre nőtt, ezért a népszerűségétől megriadt politikai vezetők szervezkedni kezdtek ellene. 622-ban Mohamed és hívei a mai Medinába (a próféta városa) menekültek.

A medinai út hidzsra (menekülés) néven vált ismertté, és olyan fontos esemény volt, hogy a muszlim naptár is onnan kezdődik. (Az iszlám kalendárium szerint most a XV. századot írják.)

Medinában Mohamed rengeteg követőre talált. Hívei 629-ben sikeresen meghódították Mekkát és Mohamedet végül ott is elfogadták Isten prófétájának. Vallási vezetőként és államférfiként egyaránt nagy tiszteletnek örvendett.

Mohamed halála

Mohamed 632-ben bekövetkezett halálát követően Abú Bakr nyilatkozatot tett közzé azok számára, akik nem hitték el, hogy a próféta meghalt: „Azoknak, akik Mohamednek hódolnak, el kell fogadniuk, hogy Mohamed meghalt. Azoknak ellenben, akik Allahnak hódolnak, Allah él, és soha nem fog meghalni.”

Ebből világosan kiderül a muszlimok Mohamedhez fűződő viszonya. Nem hódolnak Mohamednek, de Allah hírvivőjeként hatalmas tisztelettel övezik. Ebből kifolyólag, akár-hányszor leírják Mohamed nevét, azt is hozzáteszik: „Béke legyen vele”.

D) A buddhizmus

Ki volt Buddha?

A buddhista vallás alapítójáról, a kb. 2400 éve, Indiában született Buddháról nyerte a nevét. A „buddha” szó azt jelenti, hogy „megvilágosodott”.

Buddha élete olyan volt, mint egy mese. A vallásalapító egy kicsiny, északkelet-indiai fejedelemség urának fiaként született. Körülbelül Kr. e. 562-től 483-ig élt, talán valamivel később. Születésekor a Gautama Sziddhártha nevet kapta, az emberek később Sákjamuninak is hívták, ami azt jelenti, hogy a Sákja nemzetség bölcs tagja.

Miért hagyta ott Sziddhártha apja palotáját?

A palotából életében első alkalommal kilovagolva Sziddhártha láthatta, milyen is a szegénység, a betegség és a halál. Felismerte, hogy élete során ő is találkozni fog ezekkel a fájdalmas dolgokkal. Azt is látta, hogy milyen sokan élnek igen boldogtalanul. Mindez nagyon megrázta az ifjút. Nem tudta az életét úgy leélni, ahogyan az apja eltervezte. Meg akarta tudni, honnan származik a szenvedés a világban és azt is, hogy miként lehetne megakadályozni a szenvedést. Titokban otthagya a palotát, levágta a haját és pompás öltözékét egy koldus gúnyjára cserélte. Elindult világgá, hogy megtalálja azt a mestert, aki megmutatja neki az élet értelmét. Keresését nem koronázta siker, mert az útja során megismert guruk (tanítók) közül egy sem tudta meggyőzni. Ezután megpróbált önsanyargatás révén tudáshoz jutni. Addig koplalt, míg egészen le nem gyengült. Végül felismerte, hogy ez az út sem járható, hiszen természetellenes túlzás. Ekkor visszahúzódott egy erdőbe, és letelepedett egy fa alá, hogy meditáljon. Keresztbe tett lábbal, egyenes háttal ült ott, s szemét lecsukva összpontosította gondolatait. Gondolatai tisztákká és rendezettekké váltak. Úgy tűnt, mintha eddigi életét függöny leplezte volna, amely most lassan fellebbent. Hét éven keresztül meditált, míg végül eljutott a megvilágosodáshoz. Rájött arra, miért kell szenvedniük az embereknek, és arra, hogyan lehet a kínoknak elejét venni. A megvilágosodás tette Buddhává Sziddhárthát. A meditáció segítségével Buddha eljutott a megvilágosodáshoz.

Isten-e Buddha?

A buddhizmus kezdetben elutasította azt az elképzelést, hogy istent, istenségeket, vagy istenekhez hasonló lényeket kellene tisztelni. A buddhizmus egyik fő irányzatának hívei, a mahájána buddhisták között azonban kialakult Buddha és a *bódhiszattvák* tisztelete. Ők olyan emberek, akik Buddhához hasonlóan elérték a megvilágosodást. A hívők azt remélik, hogy a bódhiszattvák segítenek végigmenni a nyolcas ösvényen. A buddhista országokban mindenütt láthatunk olyan, nagy tiszteletnek örvendő Buddha-szobrokat, amelyekhez a hívők imádkoznak. Ennek ellenére sem Buddha, sem a bódhiszattvák nem számítanak istennek, csupán olyan példaképek és vezetők, akik az embereket a Nirvána eléréséhez segítik hozzá.

Buddha mellett nagyon sokat tisztelik Avalókitésvára bódhiszattvát. Avalókitésvára rendkívül jószágos, együtt érző lény, akit jó szívéért „a könyörület bódhiszattvájának” is neveznek.

Feladat

Csoportban dolgoztok.

A következő szempontok segítik a szövegek tanulmányozását.

- származása, gyerekkora;
- élete;
- tevékenysége, a vallás megalapítása;
- halála;
- tisztelete a halála után

6. Jelképek, szent tárgyak

Mohamedán gyöngyfüzér

Részlet a Koránból

Zsidó vallási tárgyak, eszközök

7.

Az egyes vallások parancsolatai, főbb tanításai

A) Zsidó vallás

A Biblia, a Talmud és üzenetük

A zsidó vallás egy könyvön, a Biblián és az ezt magyarázó írásokon alapszik: ilyen a Talmud. A Biblia egyetlen Isten létezését állítja, aki Izrael népével szövetséget kötött.

A Tízparancsolat

1. Én vagyok az Úr, a te Istened. Ne hódolj más istennek rajtam kívül!
2. Ne készíts bálványokat, és ne hódolj nekik!
3. Isten nevét szádra hiába ne vedd!
4. Emlékezz meg a szombat napjáról, és szenteld meg azt!
5. Tiszteld apádat és anyádat!
6. Ne ölj!
7. Ne légy házasságtörő!
8. Ne lopj!
9. Ne vádolj senkit hiába!
10. Ne kívánd senki tulajdonát!

A Talmud

A szó „tanítást” jelent. A Biblia élő üzenet, és a bölcsek feladata mindig is az volt – és ma is az –, hogy magyarázzák az írást. A Talmudban fogalmazták meg a pontos törvényeket, melyek segítenek abban, hogy a Biblia parancsait minden élethelyzetben alkalmazni lehessen. Ezeket a kezdetben szóbeli tanításokat később leírták: igazi enciklopédiái a törvénynek és a zsidó eszmeiségnek.

Isten egyedülvalósága

Egy az Isten. Ez a Biblia és a zsidó vallás alapállítása. Ez a zsidó hitvallás is, amit felkeléskor és lefekvéskor az élet minden napján elmondanak. Isten Mózesnek négy héber betűből (JHWH) álló „néven” nyilatkozott meg, aminek jelentése: „Aki volt, van és lesz”. Az imában ez a név „Adonáj”, amit „Úr”-nak vagy „Örökkévaló”-nak fordítanak. Istent „(Mi)Atyánk”-nak vagy „(Mi) Királyunk”-nak szólítják. Ő a világ teremtője, az irgalmas és igazságos Isten, aki beavatkozik a történelembe. Kivezette Izraelt az egyiptomi rabszolgaságból, ami azt bizonyítja, hogy a legkifosztottabbak mellett áll.

Szövetség és kiválasztás

Isten azért adta a Tórát, hogy neki engedelmeskedvén Izrael „papok népe és szent nemzet” legyen. Azért választotta ki Izraelt, hogy az minden embernek tanúsítsa a Teremtő szeretetét. A szövetség felelősség és nem kiváltságosság.

A Messiás és a messianizmus

A Messiás eljövételében hinni a zsidók számára annyi, mint reménykedni, hogy eljön egy nap, amikor béke, igazság és testvériség fog uralkodni minden nemzeten: Izrael népe akkor egyesülni fog ősei földjén, és befejeződnek megpróbáltatásai.

A Tóra szerint kell tehát élni és Isten támasztani fog Dávid nemzetségéből egy „bölcsessel, szeretettel és istenfélelemmel eltelt” embert, a Messiást...

Frigyszekrény a zsinagógában

A zsinagóga (héberül *bétknesszet*: gyülekezés háza) a zsidó közösségnek imára és tanulás céljára szolgáló gyülekezeti helye, mely Jeruzsálem városa felé néz, ahol lerombolása előtt a Szentély állt.

Két vagy három bútor jelenti az istentisztelet tárgyait. A legfontosabb a frigyszekrény, amelyben a Tóra tekercseit őrzik és előtte örökmécses ég. Van egy kissé megemelt szószék, rajta a Tórával, amiből hangosan olvassák fel a szöveget. E szószék előtt egy alacsonyabb asztal áll a közösség azon tagjának rendelkezésére, aki az istentiszteletet szolgálja.

B) Kereszténység

A legfőbb teológiai vitakérdések: Isten mivolta és kinyilatkoztatása (a Biblia a Szentlélek által sugalmazott könyvekből áll); a *Szentháromság* tana, a bűnbeesés és megváltás módja, a szabad akarat, az Újszövetség kizárólagos vagy „szent hagyománnyal” bővülő tanai. Fontos különbségek vannak az Isten szándéka szerinti földi élet és az üdvösségre vezető út eszközei, vagyis a szentségek tekintetében. A katolikusoknál és az ortodoxoknál hét *szentség* van: keresztség, bérmálás, oltáriszentség -az átváltoztatott kenyér (ostya) és bor-, bűnbánat szentsége (a gyónás), házasság, egyházi rend, szent kenet (a nagy betegek szentsége) – az evangélikusoknál és reformátusoknál kettő: keresztség, úrvacsora. Az utóbbiak úgy vélik, a súlyos bűn és hitetlenség soha meg nem bocsátható, és csupán az eleve kiválasztottak üdvözülnek. Megemlítendő a *szentek tisztelete* és bizakodás az ő közbenjárásukban – illetve mindezek elvetése.

C) Iszlám

A muszlim vallás alapjai

Az „iszlám” szó arabul „az egyetlen és egyetemes Istennek való önkéntes engedelmisséget” jelenti, és jellemzi azt a magatartást, amelyet a hívő muszlimnak tanúsítania kell Allah, az egyetlen Isten iránt. Az iszlám a Koránban és a szunnában lefektetett szövegeken alapszik. Ez utóbbiak iszlám törvénynek, vagy sariának nevezett szabályokat jelentenek, melyek a mindennapi életet irányítják.

A Korán és a szunna

A „Korán” arabul „olvasmányt”, „könyvet” vagy „elmondást” jelent: valóban, amikor Gábrriel angyal kinyilatkoztatja Mohamednek Isten szavait, azt parancsolja neki, hogy ismétlje azokat: „mondd újra”.

Mohamed ezeket a szövegeket megtanulja kívülről, vagy lediktálja társainak, akik lemásolják őket datolyapálma-levelekre, bőrdarabokra vagy tevecsontra (a hátra vagy a lapockára). A próféta halála után Otman kalifa gyűjti össze a szövegeket, melyek majd a Koránt alkotják. Ez utóbbi 6226 verset tartalmaz 114 szúrára vagy fejezetre osztva. A Koránt arabul írták, ugyanazon a nyelven, melyen a kinyilatkoztatás szólt. Az iszlám szent könyve egy másik szöveg-együttessel van kiegészítve, a szunnával (arabul „szokás”, „hagyomány”), mely Mohamed szavait, cselekedeteit és ítéleteit foglalja magában: ezek „a Próféta szavai”, melyeket társai gyűjtöttek egybe. A Korán és a szunna a hit alapjait alkotja, továbbá a törvényt, mely minden hívő életét vezérli.

A Korán üzenete

A Korán állhatatosan ismétli, hogy csak egy Isten van: Allah – a mindenség teremtője és megmentője, megközelíthetetlen, és képekkel sem lehet ábrázolni. Ez az Isten, szögezi le a Korán, átadta szavait és törvényét különböző prófétáknak, mint Ábrahám, Mózes, Jézus és Mohamed. De egyetlen isteni kinyilatkoztatás sem következhet azután, amit Mohamed kapott, mert ez összefoglalja, és felülmúlja mindazt, ami megelőzte.

Az iszlám öt oszlopa

Minden muszlim öt alapkötelessége, melyeket az „iszlám öt oszlopának” is neveznek, a következők:

- A hívő sahadának nevezett hitvallása ebben a formulában fejeződik ki: „Nincs más Isten, csak Allah, és Mohamed az ő szolgája és prófétája.” Ezt naponta ötször kell hirdetni a minaret magasából, midőn a müezzin imára hív.
- A szertartásos, előírt imát a hívőnek naponta ötször kell elmondania, hajnalban, délben, a délután közepén, napnyugtakor és amikor leszáll az éj.
- A törvényes, zakatnak nevezett alamizsna vallási adó, amit a muszlimnak önként le kell vonnia a béréből vagy terméséből, hogy segítse a legszegényebbeket.
- A ramadán időszakban a felnőtteknek napkeltétől napnyugtáig meg kell tartóztatniuk magukat az ivástól, evéstől, dohányzástól és a testi szerelemtől. Este minden család „megtöri” a böjtöt, együtt imádkozik és táplálkozik.
- A Mekkába való nagy zarándoklat olyan utazás, melyet minden muszlimnak életében legalább egyszer meg kell tennie, ha van ereje, és rendelkezik hozzá eszközökkel, hogy kinyilvánítsa hitét.

A dzsidhád szó szerint „igazságos ügyért való harcot” jelent, de a legtöbbször „szent háborúnak” fordítják. Nem képezi az iszlám alapjainak részét, de néha mégis vallásos kötelezettségnek tekintik.

Az iszlám törvény – a saría

Az iszlám törvényt, a sariát a Korán és a szunna tartalmazza. Irányítja a társadalmi és családi életet, rögzíti a szokásokat a születéstől a halálig.

A saría szabályait nem azonos módon alkalmazzák a muszlim országokban: egyes államokban a saría a törvények és szabályok egyetlen forrása. Ezek néha igen szigorúak: a bűnösöket testi fenyítésben részesíthetik. Más országokban ellenben specialisták keresik a módját annak, hogy a muszlimok úgy alkalmazkodjanak a modern élethez, hogy ugyanakkor hűségesek maradjanak a Koránhoz. Bármilyen legyen is viszonyuk a muszlim hagyományokhoz, az iszlám minden híve ugyanúgy teszi emlékezetessé az élet nagy pillanatait. A muszlim fiúknak kötelező a körülmetélés az iszlám egy korábbi hagyománya szerint.

D) Buddhizmus

Az első tanítás

A megvilágosodást követően Buddha továbbadta tudását szerzetesek egy csoportjának. Az első prédikációt Benáresz (Váránászi) közelében, a szárnáthi vadas-parkban mondta el.

Buddha számára az volt a legsürgetőbb, hogy választ kapjon a szenvedés kérdésére, ezért nem is foglalkozott Isten létezésével vagy a világ teremtésével.

Szerinte ezekre a kérdésekre válaszolni olyan volna, mintha egy nyílveszőtől megsebesült ember nem engedné, hogy csillapítsák fájdalmát, amíg meg nem tudja a nyílveszőbe helyezett madártollak számát. Hiába tud valaki felelni ezekre a kérdésekre, ezzel nem enyhítheti a szenvedést.

Buddha legfőbb tanítása a következőkből áll: a három egyetemes igazság, a négy nemes igazság és a nyolckrétű ösvény, Ezek együttes neve a *dharm*a.

Az egyetemes igazságok

1. A világon semmi sem állandó, minden folytonos változásban van. Buddha gondolkodásmódja ebben a tekintetben hasonló Hérakleitosz görög filozófuséhoz, aki azt állította, hogy lehetetlen kétszer ugyanabba a folyóba lépni.
2. Az állandóság hiánya szenvedéshez vezet. A folytonos változás miatt az élet nem teszi elégedetté az embereket, akiknek vágyaik vannak, és múlt dolgokhoz ragaszkodnak. Még a megelégedettség állapota sem tartós. Tulajdonképpen már annak tudata, hogy a megelégedettség egyszer szükségszerűen véget ér, önmagában is a szenvedés

egyik forrása. Egy buddhista számára a szenvedés nem csupán azokat a hatalmas fájdalmakat és tragédiákat jelenti, amelyeket az emberek tapasztalnak, hanem mindazt, amitől az élet tökéletlen marad.

3. Nincsen változatlan személyes én. Amit az emberek annak hívnak, az csak változó jellemvonások összessége. Buddha az ént egy kocsihoz hasonlította, amely különféle alkotóelemekből tevődik össze, ám a részeket ismét szét lehet szedni.

A nemes igazságok

1. Az egész élet szenvedés.
2. A szenvedés oka a vágy és a ragaszkodás.
3. A szenvedés leküzdése a vágy és a ragaszkodás legyőzésével válik lehetővé.
4. A leküzdés módja a nyolcstréjú ösvény követése.

Az öt tantétel

Buddha azt tanította, hogy a megvilágosodáshoz saját cselekedeteinkért való felelősségvállalás vezet. Öt szabályt fektetett le, amelyet minden buddhistának követnie kell.

1. Kerülendő az élőlények bántalmazása.
2. Tilos elvenni a nem szabad akaratból adott dolgokat.
3. Ellen kell állni a test vágyainak.
4. Kerülendő a durva beszéd és a hazugság.
5. Kerülendők az alkohol és az ajzószer.

Feladat

Csoportban dolgoztok.

Az alábbi szempontok segítenek a szöveg feldolgozásában.

- melyek a legfontosabb szabályok, tanítások?
- mely pontok vonatkoznak az egyénre, melyek a közösségre?
- melyeknek mi a célja, értelme, vajon miért született, mit akar szabályozni?
- fogalmazzátok át mai nyelvre, viszonyokra, keressetek mai példákat!
- mely pontok érvényesek ma is?
- mivel egészítenétek ki, aktualizálnátok a mi életünkre vonatkozóan?

8.

A négy vallás nagy ünnepei

A) Zsidó vallás

Számos ünnepet tartanak az év során, melyeknek többsége a zsidó nép történelmének eseményeihez kapcsolódik.

A zsidó naptár a holdhónapokon alapul, ezt használják az ünnepek idejének meghatározására. Hétköznap annak az országnak a naptárát használják, amelyben élnek. A zsidók számára minden nap napnyugtakor kezdődik, vagyis az ünnepek az azt megelőző estén.

A *zsidó újév* Tisri havában kezdődik, szeptemberben vagy októberben. A zsidók világszerte kétnapos ünneppel, a rós ha-sánával köszöntik az újévet. Hitük szerint Isten az első *Rós ha-sána* alkalmával teremtette a világot és az embereket, és ezen az ünnepen ítél meg mindenkit, ekkor dönti el, kivel mi fog történni a következő év során.

Rós ha-sána alkalmából mézes édességeket esznek, hogy a következő év is „édes” legyen. Ekkor egy tíz napon vezeklés, a bűnök jóvátétele veszi kezdetét, ami alatt imádkoznak, jótekingodnak, és megbocsátást kérnek, hogy ezzel próbálják meg befolyásolni Isten ítéletét, és az előzőeknél jobb év elé nézzenek.

Rós ha-sána után tíz nappal van az *engesztelés napja*, vagyis a *Jóm kippur*. Ez az év legszentebb napja, melyen reggeltől estig istentiszteletet tartanak, felolvassák a Tenakhból és megbocsátásért imádkoznak. A Rós ha-sána és a Jóm kippur között eltelt idő alatt a zsidók azoktól az emberektől is bocsánatot kérnek, akik ellen az év során vétettek.

A Talmud a lelki dolgokra való koncentráció érdekében Jóm kippur idején megtilt bizonyos cselekvéseket:

- A Jóm kippur böjtnap. Ilyenkor a felnőtt zsidók – a betegek és terhesek kivételével – nem esznek, és nem isznak.
- Jóm kippur napján a zsidók nem fürödhetnek, nem használhatnak parfümöt, krémet vagy olajat.

A Talmud Jóm kippurkor a bőrből készült dolgok, például cipő vagy öv viselését is megtiltja. A nyolc napig tartó *Peszah* márciusban vagy áprilisban van és az izraeliták Egyiptomból való kivonulásának állít emléket. A zsidók szerint a kivonulás előtti éjszakán Isten küldötte, a halál angyala minden egyiptomi család legidősebb fiát megölte. Isten tanácsára az izraeliták báránnyá váltak az ajtófélfáikra, hogy az angyal elkerülje házaikat. (*Peszah* == elkerülés) *Peszah*kor a zsinagógában is tartanak istentiszteletet, ám a legfontosabb szertartás otthon zajlik. Előtte nagytakarítást végeznek, s az élesztővel készült kenyér utolsó morzsáit is eltüntetik. Ugyanis amikor az izraeliták elmenekültek Egyiptomból, nem volt idő a kenyérkelesztésre, hiszen a lehető leggyorsabban kellett távozniuk.

Amikor végeznek a takarítással, megtartják a legfőbb szertartást, az ún. *szédert*. Ekkor különleges jelentésű ételeket és italokat fogyasztanak.

Az almából, dióból, borból és fahéjból készült massa az izraeliták által épített egyiptomi házakhoz használt téglát és habarcsot szimbolizálja. A sült báránycomb az exodus előestéjének történéseire, a torma keserű íze a rabszolgák nyomorúságára emlékeztet, a sós víz pedig a könnyekre utal. A petrezselyem és a tojás a tavaszt, az új életet jelképezi.

A kovásztalan (élesztő nélküli) kenyér, a pászka (*macca*) azt a kenyeret szimbolizálja, amelyet az izraeliták vittek magukkal a menekülés éjszakáján.

A szertartás legfontosabb része, amikor a legfiatalabb gyermek felteszi a következő rituális kérdést: „Miben különbözik ez az éjszaka a többitől?” válaszként felolvassák az egyiptomi kivonulás történetét egy különleges imakönyvből, a haggádából.

Egyéb ünnepek

A *Savout* annak állít emléket, hogy Mózes megkapta a Tízparancsolatot. Ezen az ünnepen a zsidók gyakran egész éjjel fennmaradnak, és a Tórát tanulmányozzák. *Szukkot* alkalmával sok zsidó egy fából és gallyakból épített sátorban, ún. szukkában húzza meg magát. Ezzel az izraeliták sivatagi vándorlására emlékeznek.

A *Hanukka* (felszentelés ünnepe) nyolc napig tartó ünnep novemberben vagy decemberben, amikor megemlékeznek a görög hódítók által megrongált és megszenteltelenített jeruzsálemi templom i.e. 167-ben történt zsidó újraszenteléséről. Egy samás (szolgagyertya) segítségével egy nyolcágú gyertyatartóban (menóra) minden nap eggyel több gyertyát gyújtanak meg: az utolsó nap az összes gyertya világít.

B) Kereszténység

A keresztények számára minden vasárnap: ünnep. Vannak egyéb ünnepi időszakok is; szentek híján a protestáns egyházakban kevesebb. De a különböző keresztény vallások mind megünneplik Jézus életének sarkalatos eseményeit: születését (Karácsony), a halála általi megváltást és Jézus feltámadását (nagyhét, húsvét). A katolikus és a görög szertartású vallások természetük szerint nagy pompával ülik meg a Szentlélek „alászállását” (pünkösöd). Különböző ünnepek előtt más-más módon és mértéken böjtölnek a hívek. A böjt és bizonyos fokú aszkézis a saját test fölötti önuralom eszköze.

C) Iszlám

A legfontosabb mohamedán ünnep a *Ramadán*, amelynek lényege a böjt és ima.

Ehhez az ünnephez szorosan hozzátartozik a vallási áhítat. Sokan olvassák a Koránt, naponta egyharmincad részét, hogy a hónap végére befejezzék.

A böjt nem helyi jellegű, s társadalmi-anyagi helyzetétől függetlenül minden nagykorú és egészséges mohamedán számára kötelező. Felmentést kapnak a gyermekágyas vagy menstruáló nők, a betegek, a hosszú úton levők, akiknek azonban pótlólag kell böjtölniük az elmulasztott napok helyett. Alapfeltétele az érvényes böjtnek a szándék kinyilvánítása, tehát a tudatosság.

A mohamedán elképzelés szerint Ramadán alatt a menny kapui nyitva vannak, s annak a bűnei, aki böjtöl, bocsánatot nyernek.

A böjthónap beköszöntét az újhold észlelésének kell jeleznie, s ha ez megtörténik, ágyúlövés adja hírül a hívőknek az ünnep kezdetét. A Korán előírása szerint hajnalban a böjt akkor áll be, amikor a fekete fonalat meg lehet különböztetni a fehértől, és napnyugtakor ér véget.

A nappali periódusban az iszlám igen szigorú önmegtartóztatást ír elő hívei számára. Nemcsak enni és inni nem szabad, de dohányozni, nemi életet élni, sőt még nyálat lenyelni sem.

Esténként viszont Ramadán idején leginkább a mi szilveszterünkhöz hasonló hangulat, látvány, multság, lakoma uralkodik az utcákon.

A *mekkai zarándoklat* ideje a holdév utolsó hónapja. A zarándoklatot a tisztaság állapotában kell elvégezni, éppúgy, mint az imát. A rítus lényeges eleme a mekkai Kábakő hétszeri körüljárása.

A hónap 10. napján áldozatot mutatnak be – általában birkát ölnek le -, ezzel egy időben kezdődik az *Áldozati ünnep* (Bajrám), a legfontosabb ünnep az iszlám világban.

A *Próféta (Mohamed) születésnapja* a muszlim év harmadik havának 12. napja. 3-4 napig ünneplik, leginkább a keresztény búcsújáráshoz hasonlítható.

Egyik legérdekesebb helyi ünnep Egyiptomban a *Nílus áradásának ünnepe*, minden év június 17-én.

Az iszlám év során két igen jelentős ünnep az *Id al-Fitr* és az *Id al-Adhá*. Az *Id* vagy *Eid* szócska arabul ünnepet jelent.

Mindkét ünnepen korán kelnek, új ruhát öltenek, beillatosítják magukat, majd elmennek a mecsetbe, ahol imádkoznak és meghallgatják az imám prédikációját. Az ilyenkor mondott

imák kissé eltérnek a hétköznaptól és általában tovább is tartanak.

Istentisztelet után meglátogatják barátaikat és rokonaikat. Ajándékokat, üdvözlőkártyákat adnak egymásnak és elfogyasztják az ünnepi ételeket.

D) Buddhizmus

A buddhista egyháznak nincs központi vezetője, és a hitéletben sincs olyan központi istenfigura, akihez imával fordulhatna a buddhista hívő. Ezért a buddhizmusban nincsen misztériumközpontú szertartás sem.

A buddhista ünnepnaptár – Japán kivételével – nem a napév, hanem a holdév szerint alakul, s ezért mozgó ünnepnapjai vannak. A Buddha-ünnepeket (születés, megvilágosodás, első prédikáció, halál és bejutás a Nirvánába) egyes országok különböző időpontokban ünneplik. Mivel minden ilyen esemény a holdtölte napjára esik, Burmában például mindenki együtt ünnepel a Buddha-hónap, a nagy holdtölte ünnepén, ami áprilusra-májusra esik.

A szertartás, mint például a *gyónási ünnep*, az egyént csak segíti a lelki tökéletesedésben.

A gyónási ünnepet Buddha követői újhold és holdtölte idején tartották, s ilyenkor fáklyafényben gyónási formulát olvastak fel.

Évente egyszer, az esős évszak letelte és a szerzetesek vándorlásának kezdete előtt tartották a *Felhívás ünnepét*, a *praváranát*. Ekkor mindenki összegyűlt, s a földön ülve, fölemelt kézzel, a következőkre kérte társait: „Fölszólítom a közösséget, ha láttatok vagy hallottatok tőlem valamit vagy gyanakodtatok rám, legyetek irántam irgalommal, tisztelendő urak és mondjátok meg.”

Rendszeresen megtartották a *lámpaünnepet*, - az esős évszak végén, éjszaka, szentbeszédeket hallgattak, és alamizsnát osztottak.

Megünnepezték a *tavas kezdetét* és *Buddha születésnapját* is. Ez a *Veszak*.

Május végi vagy június eleji holdtöltére esik.

Ilyenkor a Buddha-szobrokat feldíszítik, Kínában még illatos vízben is megfürdetik. Az emberek templomokba vagy kolostorokba mennek, hogy áldozzanak, meditáljanak és meghallgassák Buddha megvilágosodásának történetét.

Veszak ünnepén fontos a fény: lámpákat gyűjtenek és gyakran látványos tűzijátékokban gyönyörködnek.

A zene fontos alkotórésze a buddhista ünnepeknek.

A különleges ünnepek mellett minden holdhónapban vannak ún. *uposzatha-napok*, amikor a buddhisták vallási kötelezettségeiknek tesznek eleget.

Ilyenkor sokan böjtölnek, kimutatva ezzel, hogy a lelki dolgokkal kívánnak foglalkozni. Néha elmennek a helyi templomba vagy kolostorba: ételt és ajándékokat visznek a szerzeteseknek. Szerintük az ilyen jótétemények boldogabbá teszik az életüket, és előnnyel járnak mások számára is. Ha jelen életükben nem is érik el a Nirvánát, a következő születésükkor jobb életük lesz.

Feladat

Csoportokban dolgoztok.

Az alábbi szempontok segítenek a szövegek feldolgozásában:

- ünnepek, amelyek vallásalapítók születéséről emlékeznek meg;
- ünnepek, amelyek a mezőgazdasági munkákhoz is kapcsolódnak;
- ünnepek, amelyek helyváltoztatással járnak;
- ünnepek, amelyek előtt böjtölni kell;
- ünnepek, amikor fontosak a szimbolikus számok;
- ünnepek, amelyek egyben névnapok is;
- ünnepek, amelyek a tavaszt is köszöntik;
- ünnepek, amelyekhez meghatározott étrend kapcsolódik;
- ünnepek, amelyek a bűnök megbocsátásával is kapcsolatosak.

Találj ki Te is szempontokat!

9.

Önálló kutatás

Feladat

A következő feladatokat önálló kutatás során kell megoldanotok.

1. *Zarándok-térkép* készítése vallás-világutazók részére

- Nézzetek utána a könyvtárban, vagy a világhálón az adott vallás szent helyeinek (földrajzi helyek: városok, hegyek stb.)!
- Keressétek meg ezeket a világtaszban!
- Olvassátok el, melyik helyhez milyen esemény kapcsolódik!
- Készítsetek vázlatos térképet, amely a lakóhelyetektől indul és a vallás legfontosabb szent helyei szerepeljenek rajta! Minden szent hely mellé írjátok oda, hogy mi történt ott és mikor! A tájékozódás megkönnyítése érdekében a térképen jelöljétek a jelentősebb földrajzi helyeket (hegyek, folyók, tengerek stb.), a jelenlegi országhatárokat és a nagyobb városokat! Ez a térkép szolgál majd segítségül a vallás-világutazóknak, akik az elkövetkező napokban igénybe veszik utazási irodátok szolgáltatásait.

2. *Történetek a vallás nagy alakjairól*

- Nézzetek utána a könyvtárban, vagy a világhálón az adott vallás alapítójáról, szentjeiről, híres tanítójáról, nagy alakjairól szóló történeteknek!
- Gyűjtsétek össze azokat, amiket érdekesnek, jellemzőnek, a vallás szempontjából fontosnak találtok! Ezekkel a történetekkel fogja idegenvezetőtök színessé tenni a hosszú utazást.

3. *Egy nagy ünnep*

- Már sokat tudtok az adott vallás legfontosabb ünnepeiről. A projekt záró fesztiválján sok minden egyéb mellett az egyik ünnepet is be kell mutatni. Válasszátok ki közösen, melyik legyen az! Ehhez gyűjtsetek anyagot könyvekből, illetve a világhálóról.
- Írjátok alapos vázlatot az ünnepről!
- Találjátok ki a bemutatás módját is! Lehet színjáték, pantomim, bábelőadás stb.

4. *Rendezzünk lakomát!*

- Keressetek étel, esetleg ital recepteket, amelyek kötődnek az adott vallási ünnepekhez, szertartásokhoz, vagy a vallást követő népekre jellemzőek!
- Gyűjtsétek ki közülük azokat, amelyeket a záró fesztiválra Ti is könnyen elkészíthettek!
- Írjátok össze a szükséges alapanyagokat és konyhai eszközöket!
- Amit lehet, szerezzetek be, amit frissen kell, arról se feledkezzetek meg!

5. *Esküvő*

- Nézzetek utána, hogyan zajlik egy esküvő!
- Ha van adott vallási közösség a közvetlen környezetetekben, keressétek meg a papot vagy más vallási vezetőt, tanítót és készítenek vele interjút! Az interjú kérdései az esküvői szertartás helyére, rendjére, módjára, kellékeire, a fiatal pár öltözködésére, a résztvevőkre, legérdekesebb részére is vonatkozzanak. Persze kérdezzetek meg mindent, ami titeket érdekel! Írjátok le az interjút!
- Ha nincs adott vallási közösség a közvetlen környezetetekben, akkor kutakodhattok könyvekben vagy az interneten. Szempontjaitok az előzőekben leírtak legyenek! Írjátok le riportban az esküvő szertartását!

6. A helyi templom

- Menjetek el a helyi vallási közösség templomába vagy a legközelebbi templomba és készítsétek el csomagolópapírra a templom alaprajzát, külső rajzát!
- Keressétek meg a papot, és készítsétek vele interjút a templom történetéről, stílusáról, jellemzőiről! Írjátok le az interjút!

7. A vallás néhány szóban

- Nézzétek át alaposan a következő fogalmakat!

Buddhizmus: aszkézis, szerzetesség, déva, meditáció, jóga, megvilágosodás, nyolcas ösvény, lélekvándorlás, a tan kereke, a kicsi és nagy szekér, lámaizmus, zen-buddhizmus, sztúpa, nirvána, dharma, karma

Zsidó vallás: monoteizmus, Tóra, Talmud, Sínai-hegy, egyiptomi fogság, vándorlás a pusztában, a jeruzsálemi templom, próféták, babiloni fogság, diaszpóra, gettó, asszimiláció, szombati nap, zsinagóga, rabbi, zsidó időszámítás, bar micvá

Islám: muszlim, mohamedán, muzulmán, umma, saría, pénteki nap, Kába-kő, kalifa, Korán, szúra, hidzsra, Mekka, Medina, dervis, türbe, mecset, minaret, dzsámi, próféta, zarándoklat, Ramadán, dzsihád, sííta, szunnita, mohamedán időszámítás

Kereszténység: teremtés, Biblia, apostolok, evangélium, vasárnap, Betlehem, hegyi beszéd, utolsó vacsora, Golgota, keresztre feszítés, feltámadás, megváltás, vezeklés, keresztelés, pápa, bíboros, érsek, püspök, Vatikán, mise, prédikáció, zsinat, szerzetesrend, kolostor, szentek, eretnek, katedrális, bazilika

- Könyvekből vagy az internetről keressétek meg a fogalmak pontos, szabatos magyarázatait és írjátok le!

8. Divatszalon

- Könyvekből vagy az internetről keressétek az adott vallás szertartásaira jellemző ruhát, öltözetet!
- Válasszátok ki azt, amelyiket könnyen el tudjátok készíteni!
- Készítsétek szabásmintát, és varrjátok meg a ruhát! (A zárófesztiválon fel lehet venni.)

9. Művészetek és a vallás

- Gyűjtsetek művészeti alkotásokat (festmény, szobor stb; vers, regény, elbeszélés, dráma; film stb.), amelyek témája az adott vallás! Az alkotók nevét és a mű címét írjátok le egy csomagolópapírra!

10.

Utazási iroda

Zarándokút szervezése vallás-világutazók számára

Feladat

Csoportban dolgoztok.

1.

Tervezzetek zarándokutat vallás-világutazók részére!

Az utazást 45 percre kell tervezni.

A program tartalmazzon egy útvonalat, amit bejárva szóbeli idegenvezetés mellett kiállítások, tablók stb. segítségével a zarándokok megismerik az adott vallást!

Használjatok zenét is!

Válasszatok magatok közül több idegenvezetőt, akik végigvezetik a vallás-világutazókat az adott valláson! Írjátok le az idegenvezetők szövegét vázaltszerűen!

Az idegenvezetés során mutassátok be az utasoknak a vallás

- alapítását, alapítóját,
- parancsait, tanításait,
- szent helyeit (ehhez már térképek is van),
- ünnepeit,
- jelképeit, szent tárgyait,
- jellemző öltözékét,
- egy templomot kívül-belül
- és még amit fontosnak gondoltok!

2.

Az elkészült program alapján *készítsetek programfüzetet* rajzokkal, hivatkozó szlogenekkel! Készítsétek el az iroda vendégkönyvét, ahova a program végén az utasok a véleményüket leírhatják!

Keressétek meg azt a helyet, ahová tervezitek az utazást! (Ez lehet pl. az aula, ebédlő, művelődési ház)!

Készítsétek el, rendezzék be azt a bemutatót, kiállítást stb., amin végigvezetik az utazókat!

III.

Élet egy vallási közösségben

11.

Élet egy vallási közösségben

A) Zsidó vallás

Siratófal

A hagyomány szerint a jeruzsálemi siratófal vagy panaszfal Salamon templomának egyik megmaradt oldalfala. Ma is fontos zsidó zarándok- és imahely. Ima közben a fejükre borítják az ún. táleszt (gyapjúkendő), bal karjukat egy szíjjal csavarják körbe, melyhez két bőrtok tartozik, bennük a Tóra (Mózes öt könyve) idézetekkel. Az egyik bőrtok a szív magasságában a karra, a másik a fejre kerül. Ez fejezi ki, hogy a hívő „megszívleli” a Tóra tanításait.

A Tóra olvasása

A felnőtté válás jeleként a gyermek szülei és a közösség minden tagjának jelenlétében felolvassák a Tórát a zsinagógában. Ez a bar micva, ami héberül annyit jelent, hogy a fiatal fiú „a parancsolat fia” lesz.

Ez a pillanat megszenteli a Tóratanulást és egyben a héber nyelv tanulásának éveit.

A vallásos zsidónak élete folyamán alkalmazkodnia kell a Tóra parancsaihoz. A Tórának a „Szeresd felebarátodat, mint tenmagadat” verséből következnek a másik ember iránti viselkedés szabályai.

Áldás, ima, tanulás

A vallásos zsidó ember számára mindaz, ami boldogságot jelent az életében, Isten ajándéka, aki meg is áldja minden cselekedetét. Napjában három istentiszteletre kerül sor: reggel, délután és este. Reggel és este a S'má Jisráél (Halljad, Izrael...) kezdetű imát mondja el. Reggel felölti imasálját, az isteni jelenlét szimbólumát, homlokán pedig bőrszíjjal felerősített kis bőrtokot visel, melyben pergamenre kézírással írva a Tórából való négy idézet található, amely Istenhez és az ő parancsaihoz való kötődését hivatott kifejezni. A szent szövegek tanulása és oktatása kötelező.

A zsinagóga és az otthon

A hívő zsidók a zsinagógában és otthon gyakorolják vallásukat. A zsinagóga az ima és a tanulás helye. A vallási vezető a rabbi. Tanít, irányítja a szertartást, tanácsokat ad a híveknek. A ház bejáratánál ki van téve a mezuzá, ez a kis bőrtok, amiben Tóra-idézetek vannak, köztük a S'má Jisráél. A hívőnek meg kell tartania a bizonyos számú táplálkozási előírást: ami a zsidó vallás előírta étkezési szabályoknak megfelel, az kóser. Megkülönböztetnek tiszta és tisztátalan állatokat. Csak a vágott patájú kérődzők, a pikkelyes és uszonyos vízi állatok és a baromfi húsát szabad megenni: következésképp a disznó, a ló, a nyúl, az angolna, az osztriga, a kagylók és más tengeri gyümölcsök fogyasztása tilos.

A Tóra tiltja még a vér fogyasztását, innen a vadászatban megölt állatokra vonatkozó tilalom és az állatok levágásának sajátos szabályai. E törvények célja a hétköznapi élet megszentelése.

Az élet állomásai

A fiúk nyolcnapos korukban való körülmetélése (Brít milá) Isten Izraellel kötött szövetségének a jele. A vallási nagykorúság a fiúknak (bar micva) tizenhárom, a lányoknak tizenkét éves korában a Tóra-tanulás éveinek megerősítése. A házasságkötés a zsinagógában vagy otthon történik. A házassulókat a rabbi adja össze. Halálesetkor az azonnali gyászidő után a rokonok és barátok hét napig imádkoznak még az elhunyt házában. A kaddist mondják, azt az imát, amiben Isten uralmának eljövételéért könyörögnek.

A szombat (sábbát)

Ez a hét hetedik napja. Péntek este kezdődik és szombat estig tart. Pihenőnap annak emlékére, hogy Isten a hetedik napon befejezte a világ teremtését, valamint az Egyiptomból

való kivonulás emlékére, amikor Isten szabadságot adott népének. Mindennemű munka (a tűz meggyújtása, írás, stb.) tilos, mert ezt a napot az Örökkévalónak kell szentelni a zsinagógában végzett imával, a Tóra olvasásával és tanulmányozásával vagy a betegek látogatásával.

Házasságkötési szertartás

A házasságkötési szertartás alatt az ifjú pár a hupá (esküvői baldachin) alatt tartózkodik, ami leendő otthonuk jelképe. A szülők és a tanúk jelenlétében a rabbi felolvassa a ketubát, a házassági szerződést. A menyegzői áldás után az ifjú férj eltör egy üveg poharat a Szentély lerombolásának emlékére.

Mit jelent a „Semá Jiszráél” kifejezés?

A „Semá Jiszráél” kifejezés (közismerten: S'má) a zsidó vallás legtömörebb hitvallása. Benne foglaltatik a hit alapja, az, hogy csak egyetlen Isten létezik.

A két szó Mózes második törvénye szerint szövegének eleje: „Halljad, Izráel, az örökkévaló, a mi Istenünk, az örökkévaló egyetlen egy! Szeresd az örökkévalót, a te istenedet, szeresd egész szíveddel, egész lelkeddel, minden erőddel!”

A férfiak ima közben gyakran egy kis tokot, ún. battimot kötnek fel a bal karjukra, és egy hasonlót kötnek fel a jobb karjukra és egy hasonlót a homlokukra. A tokokat bőrszíjjal (tefillínnel) erősítik oda. A tokokban apró pergamentekercsek vannak, a tóra szavaival. Az imádkozó férfiak tiszteletük jeléül kerek sapkácskát hordanak a fejükön. Ehhez tállítot (táliszt), egy négyszögletes imaleplet is viselhetnek, de egy egyszerű kalap vagy sapka is megteszi. A viselet legismertebb és legelterjedtebb ruhadarabjai az apró, kerek fejfedők, a kippák. A zsinagógában vagy a zsidó temetőben, együttérzésük kifejezésére a nem zsidó vallású férfiaknak is fejfedőt kell viselniük.

Hogyan ünneplik meg a sábbátot?

A zsidók szombaton ünnepelnek. A péntek estétől szombat estéig tartó ünnepnapot sábbátnak hívják. A zsidó naptárban a napok mindig estétől estéig tartanak. A sábbátot családi körben és a zsinagógában töltik el. A családanya meggyújtja a sábbáti gyertyákat (vagy kettőt, vagy annyit, ahányan vannak.)

Bár-Micvá (Bár-Micvó)

A zsidó fiúk tizenharmadik életévük betöltés után lesznek a közösség teljes jogú tagjai. Erről az alkalomról nagy ünneppel emlékeznek meg. A bár-micván a fiú életében először olvashat fel héberül a szentírásból a zsinagógában. A modern zsidó közösségekben a lányoknak is tartanak hasonló ünnepet.

A mezúzá és a Semá Jiszráél.

A zsidók az ajtófélfára is odaakasztják a Semé Jiszráél szövegét tartalmazó imatartó fémdobozt, a mezúzá (vagy: mezüzét).

Kóser ételek

A Tóra és a Talmud szabályozza, hogy milyen ételeket ehetnek a zsidók. Az előírások neve Kasrút. A Kasrút mutatja meg, hogy vallási szempontból melyik ételt szabad fogyasztani.

A vízi állatok közül csak a pikkelyes és uszonyos állatokat szabad megenni, kagylót például nem.

Péntek este, mielőtt feljön az esti csillag

A szombat: ember, állat pihenőnapja.

A fehéren terített ünnepi asztalnál az anya, a hitves meggyújtja a két gyertyát. Behunyt szemmel a két kezét áldón terjeszti följük.

Az asztalon bor és két kalács. Ezzel történik a Kiddus, a péntek este megszentelése. A bor – láttuk már – számos zsidó szertartás tartozéka. A két kalácsról a Biblia nyomán már a Talmud

szól. Sokfonatúvá csak germán hatásra lett, átvéve a germán nők hajáldozatát helyettesítő sütemény alját, sőt nevét is (barchesz – Berchesbrot – Perchta kenyere).

A templomból hazatérő családfő a sálom állechem (Béke veletek) kezdetű költeményt énekli el és az asszony dicséretét a Bibliából. Utána megáldja gyermekeit. Élijáhu Capsali (XVI. század) így írja le Méá Seárim című művében páduai élményét: „Minden péntek – és ünnepeste, az ima után odajárulnak a fiúk az atyjukhoz, kezet csókolnak neki. Az apa – kezét fejükre téve – megáldja őket. Így tesznek, míg apjuk él, ha gyerekeik és unokáik vannak is. Megfogadtam, ha Isten velem lesz, és békében visszatérek atyám házába, én is megvalósítom ezt. Így is cselekedtem”. A szombati harmadik lakomát (sz’uddá s’lisit) követően kerül sor a szombat – búcsúztatóra, a hávdálá-ra (elválasztás: szombatot a hétköznaptól). Tartozékai: a bor vagy pálinka, fonott gyertya és illatos fűszer. Az utóbbi művészien kialakított, legtöbbször torony alakú fa – vagy fémtartóban van. Magyarázata a Bibliában keresendő.

Az Énekek énekében olvasható a leányról: „Orcái s mint fűszeres virágágyak, illatszerez tornyok”. A bibliai vers adta az indítékot arra, hogy a fűszertartót torony alakúra készítsék. Az illatos fűszer jó omen (jel) az elkövetkező hétre.

A fényre mondott áldásnál megnézik a körmüket és a kiöntött borral vagy pálinkával, amelybe belefojtják a gyertya lángját, megkenik a szemet s a homlokot.

A körömnézés a VIII-IX. századig nyomon követhető. Már XI. századi forrás tud arról, hogy a körömnézés egyféle jóslás az elkövetkező hétre. Fényes tárgyakkal tették ezt (víz – és serleg-jóslás, tükörjóslás, olaj-jóslás kard- és nyíl-jóslás stb.). A köröm fehér foltjaiból Magyarországon is gazdagságra következtetnek. A homlok és szem megkenésével értelmet és éleslátást akartak nyerni. Magyarországi lejegyzés a század elején még tud a jóslásról: „A még jámborabbak pedig, mielőtt a poharat kiinnák, tenyerüket ernyőre formálva szemük fölé illesztik és a tele pohár tükrében arcmásukat szemlélik. Ha az arcvonások tisztán láthatók: egy hétre biztosítva van az életük: de ha zavaros a tükörkép: nem jót jelent.”

Esküvő

Az eljegyzési lakomán tejet és mézet szolgáltak fel. Tányért törtek, amelynek darabjait a vendégek hazavitték. A tej és a méz szerepel az Énekek énekében. Német néphit, hogy sok tányér-cserép birtokában a lányok férjhez mennek.

A jelenlevők azt kiáltották az eljegyzésnél: „mázzál tov” – „jószerencsét”. A szólás legkorábban az Otiót di r. Akiba című midrásban fordul elő.

Az esküvő szertartása azzal kezdődik, hogy a rabbi a fátyollal letakart menyasszonyt megáldja e bevezető szavak kíséretében: „húgunk, légy tízezer ezreivé. Tegyen Isten olyanná, mint Sárát, Rebekát, Ráchelt és Leát”. A bevezető eleje az a szöveg, amellyel az otthoniak bocsátották útjára Rebekát. Az áldás maga is bibliai.

Az esküvői szertartás a chuppá (baldachin) alatt történik. A Bibliában ez a szó a szoba párhuzama. Kezdetben a nászszobát jelentette. Csak a II. század táján lett sátorforma. Ebből fejlődött ki a mai baldachin. Ez négy tartóoszlopra borított selyem- vagy bársonytetű, aranyhímzésű, héber szövegekkel.

Hagyományos körökben a menyasszony hétszer vagy háromszor körüljárja a baldachint. Ez a varázskörök maradványa, amelyek a rossz szellemek elűzését célozzák. Az esketés borral a kézben két elő- és hét utóáldásból áll. További tartozéka az arameus nyelvű házasságlevél (ketubba) felolvasása. A legrégebbi ilyen házassági szerződés Elefantinéből, i.e. 440-ből való. Számos illusztrált ketubba maradt fenn: a keletiek a XII. századból a káirói genizában: a nyugatiak közül az osztrák Kremsierből egy (1392), s nagy számmal Olaszországból és Hollandiából.

A vőlegény, mielőtt a Chuppá alá lép, engesztelő imát mond, mert életének új szakaszához érkezett.

A szertartás központi része: a vőlegény gyűrűt húz a menyasszony ujjára e szavak kíséretében: „légy eljegyezve számomra e gyűrűvel Mózes és Izrael törvényei szerint” Értelme az, hogy a házasságkötés az írott és a szóbeli tan alapján történt.

A gyűrű átadásánál elhangzó mondat megvan már tannaitikus forrásokban is. A gyűrű olykor

művészi formát, néha ház alakjával a tetején („háza – a felesége”, így van a Misnában: Egy ilyen példányt találtak Pesten is a török hódoltság idejéből).

A szertartás végén poharat törnek. Ez a szokás talmudi időig nyúlik vissza. Két apa fiának esküvőjén (i.sz.500 körül) nagyon emelkedett volt a hangulat. Hogy tompítsák a résztvevők jókedvét, mindkét apa értékes poharat vágott földhöz. Herodotosz szerint ezer évvel korábban Polükratész a hihetetlen szerencséjét megirigylő isteneket azzal akarja kiengesztelni, hogy tengerbe veti gyűrűjét. Ugyanezt célozza a hagyományos körökben máig dívó szokás, hogy a vőlegény fehér köpenyt (kitlit) ölt – halotti ruhát – a rossz szellemek megtévesztésére.

Az esküvőt követő lakomán zsebkendőtánc járta, más néven: micvá-tánc. A menyasszony és táncoló párja a zsebkendő egy-egy csücskét fogja meg.

Már a Talmud ismeri a menyasszonytáncot. „Hogyan táncolunk a menyasszony előtt? Mirtusszal a kézben”. A Sulchán Áruh törvénykönyv kodifikálja: „Parancs felvidítani a vőlegényt s a menyasszonyt, és táncolni előttük”.

Halál

A halál beállta után a halottat földre fektetik – általában szalmára. A földre fektetés már a Misnában szerepel.

A halottat nem hagyják magára, őrzőket fogadnak mellé. Enne neve: sömirá – őrzés. A Magyar Zsidó Múzeumban láthatók kis golyócskák, rajtuk héber nevek. Ezek segítségével sorsolták ki, hogy a Szentegylet melyik két tagjának kell vállalnia a halott őrzését.

A gyászoló meggyújtja a halotti mécsest. Az ember lelke már a Bibliában mécseshez hasonlíttatik.

A tükröket befedik. Ez nem kizárólagosan zsidó szokás. A környezettől kölcsönözték, Magyarországon is ismert.

A temető (bét há-chájjim – az élet háza: bét ólám – az örökkévalóság háza) gyászházának egy termében mosdatják és öltöztetik a halottat. A szertartás neve: táhára (tisztítás).

A szentegyletnek ezüst felszerelése volt e célra: fésű, körömtisztító – héber felirattal. A Magyar Zsidó Múzeumban található ilyenek. A szertartás alatt az Énekek éneke VII. fejezetét mondják el: az emberi test szépségének dicséretét.

A halotti ruháról (táchrichim, a kárách – a bebugyolálni igéből) már I. gámliel rendelkezett az I. században: mindenki számára fehér lenből készüljön.

A férfiakra imaköpenyt is terítenek.

A szemre, a szájra cserepet tesznek, nyilván azért, hogy a rossz szellem ne hatolhasson a holttestbe. Párhuzamok bőven kínálkoznak Keletről.

Magyarország némely hitközségében faágacskát, favillát (Gepelach, a német Gabel – villából) adnak a halott kezébe. A feltámadásban való hittel függ ez össze: mankóul szolgál a halottnak. Rabbi Jirmija meghagyta, adjanak kezébe botot, hogy útra készen álljon, ha jön a Messiás. Lehet azonban, hogy a zsidó néphitben más célt szolgál. Már a Talmudban megtalálható az a képzet, hogy a diaszpórában eltemetett halott Izrael földjére gördül. Azért van a favillácska, hogy kiáshassa magát vele. A nagykanizsai Chevra-könyv (1792) ábrázolja ezt. A halott feje alá kis zacskóban izraeli földet tesznek.

A zsidó otthon

A zsidó hit megtartása szempontjából az otthon jelentősége még a zsinagógáénál is sokkal nagyobb. A közösség és család szerepe igen fontos a zsidók körében, nem kis részben a történelem során elszenvedett, hosszú ideig tartó üldöztetések miatt.

A hagyomány szerint az anya igen fontos szerepet játszik a hit életben tartásában. Ő a felelős azért, hogy családja a lehető legaktívabban vegyen részt az istentiszteleteken, valamint azért, hogy felkészüljenek a vallási ünnepekre, így például a Peszakra.

A legtöbb zsidó házban az ajtófélfára erősítenek egy műanyagból, fémből vagy fából készült kis dobozt, a mezúzát. A mezúzában a Tórából származó héber szövegek találhatóak. Isten állandó jelenlétére és Isten parancsaira való emlékeztetőül erősítik az ajtófélfára.

Amikor egy ortodox zsidó egy mezúzával ellátott ajtón belép, ajkával megérinti az ujját, majd a mezúzát.

Étkezésre vonatkozó előírások

Az ételeket – főleg az ortodox otthonokban – Isten törvényei szerint, azaz kóser módon készítik el. A húseteleket és a tejtermékeket sose szabad együtt fogyasztani, vagy ugyanazokkal az eszközökkel készíteni.

A húst vérteleníteni kell, mivel a vér az állat életét szimbolizálja, ezért túl szent ahhoz, hogy elfogyasszák. Az állatokat egy olyan különleges módszerrel ölik le, amellyel a legkevesebb fájdalmat okozzák, valamint egyúttal vértelenítik a húst.

Születéssel kapcsolatos szokások

Amikor egy zsidó kisfiú nyolcnapos lesz, a berit mila nevű szertartás keretében levágják az előbört a péniszéről. A körülmetélés gyakorlata egészen Ábrám idejére nyúlik vissza, és az Isten és Ábrám között létrejött szövetség jele. Azt mutatja, hogy a fiú a zsidó nép tagja.

A szertartás követően megáldják a kisfiút, imádkoznak, és bort isznak. Majd nevet adnak a gyermeknek. A zsidó gyermekeknek két neve van: az egyik, a zsidó név, gyakorta héber szent név, a másik pedig egy hétköznapi név, általában abból az országból, ahol élnek.

A zsidó kislányt általában a születése utáni első szombaton viszik a zsinagógába. A szertartáson a gyülekezet előtt kihirdetik a héber nevét, majd megáldják. Így fogadják be őt a hívők közé.

Nagykorúvá válás

A fiúkat vallási szempontból már tizenhárom évesen felnőttnek tekintik. Ezt az eseményt egy zsinagógában tartott szertartással, a bar micvával (szövetség fia, kötelesség fia), majd egy fogadással teszik emlékezetessé.

A neológ zsinagógák a tizenkét évet betöltött lányoknak is tartanak szertartást, ez a bat micva (kötelesség lánya).

B) A kereszténység

A nyugati kultúráknak két fő gyökerük van: a görög-római írásbeliség, jogrend, civilizáció és a héber hitvilág, erkölcsi elvek. A zsidó nép vallási központjának tőszomszédságában, a Jeruzsálem melletti Betlehemben született Jézus. A keresztények szerint fogantatását angyal tudatta Máriával, aki szűz volt és József jegyese. Az új vallás első híre volt ez: a *Teremtő* ilyen módon *küldte a földre saját fiát, mint embert, aki életével és halálával majd megszabadítja eredeti bűnétől az emberiséget*. Jézus a nevelőapja és valószínűleg édesanyja révén is Dávid király leszármazottja volt, így megfelelt a próféták egybehangzó jövendölésének, amely szerint a nép majdani megszabadítója Dávid házából származik. Ezt azonban csak tanítványai ismerték fel és el, ők nevezték Jézust úgy, hogy Krisztus, vagyis uralkodó. A christosz szóból ered az új vallás híveinek elnevezése: chrisztiani, vagyis krisztusi, régi magyar fordításban: keresztény.

Jézus – bár mondott beszédet Jeruzsálemben, a templomban is – tanítványait nem az uralkodó főpapi réteg, a farizeusok, hanem az egyszerű halászok és mesteremberek köréből választotta. Tevékenysége megkezdésekor az egyik utolsó prófétánál – Keresztelő Jánosnál – *megtisztulási szertartásban részesült*. János volt az első, aki az ő megváltó (messiási) mivoltát nyilvánosan hirdette. Jézus nem hagyott hátra írásos életművet: a mű maga az élete volt; testi és lelki betegeket gyógyító tevékenység, csodatételek, mint Isten országa eljövételének jelei, példamutatása könyörületességben és szeretetben, a hazug, képmutató, kapzsi és kevély megnyilvánulások leleplezésében. Tanításait halála után foglalták írásba Máté, Márk, Lukács és János evangéliumai, a vitatott szerzőségű Apostolok Cselekedetei, egyes apostolok levelei és egy prófétai könyv, a János jelenései. Ezek összefoglaló neve a Biblián belül: Újszövetség.

Tanítása során Jézus hangsúlyozta, hogy szándéka a zsidó törvényeknek – a Tórának – nem eltörlése, hanem beteljesítése – amihez hozzá kell tenni, hogy a nagymértékben formálissá, külsődlegessé vált és értelmetlen előírások tömegével terhelt szabályrendszer helyett ő a törvények lelkeségét, az emberi élet spirituális irányultságát akarta helyreállítani és új dimenziókba helyezni. A mózesi Tíz parancsolatot értelmezte és kiegészítette, legátfogóbb módon a „*hegyi beszédben*”. Ennek lényege Isten gondviselő jóságára, igazságos és irgalmas voltára, országa (az üdvösség) eljövételének ígéretére, önismeretre, szelídségre, imára, bűnbánatra és bűnbocsánatra vonatkozó intelmek. Az Ószövetséghez képest merőben új gondolat a *szereket kiterjesztése mindenkire, még ellenségeinkre is*. A „hegyi beszéd” tartalmazza azt az imádságot is, amelyet Jézus adott híveinek, s amelyet Miatyánknak neveznek. Az Újszövetség más részein fellelhető további fontos tanítások és jövendölések: az emberiség eredendő bűnének következménye a halál; a megváltás révén a Szentlélek (Isten lelke) kegyelmével az Atya majd feltámasztja a holtakat. Ekkor újra meg fog jelenni a Földön Jézus, ő ítélkezik majd mindenki fölött, és ítélete következtében kire örök üdvösség, kire örök büntetés (kárhozat) vár.

Három évig tartó tevékenysége után, bár Jézus következetesen hangoztatta, hogy országa „nem evilágból való”, a papi főtanács azzal vádolta meg, hogy földi uralomra tör. A Római Birodalom helytartója (Pilátus) nem találta vétkesnek, a főpapok azonban a népet ellene uszítva kieresztelték Jézus halálos ítéletét. *Keresztre feszítették*, úgy halt meg 33 – más források szerint valamivel idősebb - korában. Nemcsak halálának, hanem születésének ideje is vita tárgya. Fontosabb tény azonban, hogy Jézus feltételezett születési dátumával veszi kezdetét az időszámításunk. Ő – az evangéliumok szerint – a halála utáni harmadik napon *feltámadt*, néhány alkalommal (átszellemült testben) megjelent a tanítványai előtt, majd *Istennel egyesült* („felment a mennybe”).

Akaratát teljesítve tizenkét apostola és számos többi tanítványa hittérítő munkába kezdett szűkebb, majd egyre táguló körben, és így mindössze néhány évszázad alatt elterjedt a kereszténység az Európában és a Földközi-tenger partvidékén letelepedett minden nép körében. A kezdeti üldözések után elfogadott, majd hivatalos vallássá vált a Római Birodalomban. A kicsi, eleinte titokban működő közösségek után kiterjedt egyházközségek, püspökségek és különböző célú, feladatú szerzetesrendek létesültek, a „világi” papság pedig sokáig szinte egyet jelentett azzal, amit ma értelmiségnek nevezünk. Érvényre jutott az a meggyőződés, hogy *Róma püspöke*, a pápa (időben elsőként Péter apostol) Jézus Krisztus földi helytartója, tehát az egész egyház feje. Az általa összehívott zsinatokon a püspökök hittételekről és az egyház lényeges ügyeiről tanácskoznak. A döntő szót a pápa mondja ki, aki hit és erkölcs dolgában – ha „*ex cathedra*” nyilatkozik – tévedhetetlen. E főhatalmat Bizánc pátriárkái nem ismerték el, Kelet-Európában önálló, ún. *ortodox egyház* jött létre. Jóval később, a 16. században váltak el a pápaságtól a *protestáns* – evangélikus, református, anglikán, unitárius stb – *egyházak*. Nyugaton időről időre alakultak szakadár szekták, sőt jelentős felekezetek, és ez a folyamat máig tart.

C) Az iszlám

Islám a mindennapokban

Az iszlám vallási törvények forrása főként a Korán és a szunnák. Sáriának hívják őket, mely annyit jelent: tiszta, egyenes ösvény. Ezek szabályozzák az ember dolgait egészen az állami ügyekig. Olyan muszlim országokban, mint például Irán, nincs sok különbség a vallási törvények és az ország világi törvényei között.

A nem iszlám országokban élő muszlimok számára nem könnyű egyszerre betartani az adott ország törvényeit és szokásait, ugyanakkor ragaszkodni az iszlám törvényekhez is.

Az iszlám tanítása szerint minden életet Allah teremtett, tehát tisztelni kell. Ez a hit alapvetően hat a muszlimok életének minden mozzanatára, és számos társadalmi felelősséggel jár.

Az iszlámban igen fontos a család. Kerülni kell mindent, ami azt zavarhatja. A férfiaknak

és a nőknek szerényen kell viselkedniük és ruházkodniuk, sőt egyes kultúrákban nem is érintkezhetnek szabadon egymással.

A muszlim világ egyes helyein a nők külön élnek a férfiktól, és amikor a házon kívül tartózkodnak, egész testüket, beleértve az arcukat is, el kell takarniuk.

Ez a *purdának* nevezett gyakorlat megvédi a nőket az idegen férfiak nemkívánatos tekintetétől, és lehetővé teszi számukra, hogy személyiségükért, ne pedig külsejükért tiszteljék őket.

Öltözködési szabályok

A férfiaknak a köldöküktől a térdükig kell ruhával fedniük a testüket. A nőktől elvárt tartózkodó viselkedés és öltözködés a hidzsáb. Idetartozik a fej, a kar és a láb befedése.

A Nyugaton élő muszlim nők egy része gyakran olyan nyugati ruhákat visel, amelyek eltakarják lábukat és felső karjukat.

Sok muszlim nő visel fejkendőt, valamint egyszerű, bő szabású ruhákat, amelyek elrejtik alakjukat.

Egyes nők fátyollal fedik el arcuk alsó részét. Ruházatuk gyakran fekete, hogy ne hívják fel a figyelmet viselőjükre.

Étkezésre vonatkozó előírások

Az iszlámban a húst adott módon kell elkészíteni, hogy halal (engedélyezett) legyen. Az állat leölése közben Allah nevét kell mondani, és a vért ki kell folytatni. A Korán tiltja a disznóhús fogyasztását, mivel tisztátalan ételnek tartják. Tilos az alkohol is, mert az ittas ember elfeledheti Allah iránti kötelességeit.

Tiltott ábrázolások

Mohamed kortársai emberi és állati alakban ábrázolt istenek képeit imádták. Azért, hogy a jövőben ne lehessen bálványokat imádni, az iszlám szigorúan megtiltotta Allah ábrázolását. Ha szűken értelmeznék a tiltást, tulajdonképpen még embereket és állatokat sem lenne szabad lerajzolni.

A muszlimok ennek ellenére nagyon sok műremeket alkottak. A próféta életét bemutató képeken azonban Mohamed arca nem látszik vagy fátyol takarja.

Miért mennek a zarándokok Mekkába?

Minden igaz muszlim hívőnek életében legalább egyszer el kell zarándokolnia Mekkába. Az iszlám naptár utolsó hónapjában, a zarándokok havában évente több millió ember kerekedik fel a viszontagságos zarándokútra.

A zarándokok úti célja a Nagy Mecset belső udvarában álló Kába szentély. A zarándokok az óramutató járásával ellentétes irányba hétszer megkerülik a kocka alakú épületet. Vonulás közben imádkoznak és megérintik *a szent fekete követ, a Kábát*.

A Mekka melletti Arafat-hegyen zarándokok ezrei gyűltek össze imádkozni, a Kába kőhöz. A zarándoklat lélekben is Allah közelébe viszi a muszlimokat.

Hol élnek ma a muszlimok?

A kereszténység után a világban az iszlámnak van a legtöbb követője. A '90-es évek elején körülbelül 860 millió ember követte a próféta tanításait. Az iszlám mindenekelőtt a Nyugat-Afrikától Indonéziáig tartó térségben terjedt el. Ma már azonban nem kell feltétlenül távoli országokba utaznunk, ha muszlim emberekkel akarunk találkozni, hiszen Európában is nagyon sok muszlim él. Franciaországban például a muszlimok száma eléri a 2,6 milliót. Ezek az emberek nagyrészt Észak-Afrikából, Marokkóból, Tunéziából és Algériából származnak. Németországban szintén sokan vannak: a katolikus és az evangélikus egyház után ott az iszlám a harmadik legnagyobb vallási közösség, amelyhez kb. 2,7 millió muszlim tartozik.

Európában léteznek olyan államok is, ahol a lakosság többsége iszlámhívő. Az egyik ilyen Törökország, amely az összekötő kapocs szerepét tölti be Európa és a Közel-Kelet között. Bosznia-Hercegoviniában és Albániában is sok muszlim él.

Születéssel kapcsolatos szokások

A csecsemő megszületését követően az apa gyermeke jobb fülébe suttogja az imára hívó szót. *Innentől kezdve a gyermek muszlimmá válik.*

Hétnapos korában a csecsemő névadási szertartáson (aqiqa) vesz részt. A gyermeket Mohamedről vagy Mohamed egy családtagjáról nevezik el, vagy pedig az iszlám hitre emlékeztető nevet kap. A csecsemő haját leborotválják, majd lemérik. Régebben a haj súlyával egyenértékű ezüstöt adtak a szegényeknek, mára azonban ezt pénzbeli adomány váltotta fel.

A muszlim fiúkat körülmetélik. A Korán nem követeli meg a körülmetélést, azonban ez a szokás – mely az Istennel kötött egyezés jele – még Ibrahim (Ábrahám) idejére nyúlik vissza.

A muszlim nevelés

A hitoktatás korán elkezdődik. Nincs kimondott nagykorúvá avatási szertartás, ám több jelentős állomás van a felnőtt hívővé válás útján. Néhány országban a négyéves gyermekek egy bismilla nevű szertartáson vesznek részt, amelyen a Korán első néhány szakaszából kell idézniük. Egy másik állomás az első ramadán, amikor a tizenéves gyermek először böjtöl.

Házassági szertartások

Egyes családokban a szülők választják ki gyermekük jövődöbelijét, bár a házasulandók visszautasíthatják a választott személyt, ha nem tetszik nekik. A formális házassági ajánlatot és annak elfogadását legalább két tanúnak kell bizonyítania. A helyi esküvői szokások eltérőek lehetnek.

Maga a szertartás az imám vezetésével, a menyasszony vagy a vőlegény házájánál, esetleg a mecsetben zajlik.

A pár kéz a kézben letérdel az imám elé, és mindketten megerősítik, hogy önként, egyetértésből házasodnak össze.

A szertartás alatt felolvasást tartanak a Koránból, ami után általában ima és áldás következik.

A pár aláírja a házassági szerződést, s a vőlegény átadja a mahrt (ékszer, pénz vagy egyéb ajándék) a menyasszonynak.

Halállal kapcsolatos rituálék

A haldokló vagy ha ő nem tud, rokonai vagy barátai a Sahádából idéznek. A halál beálltával a rituális mosdatást a halottal azonos nemű rokonok végzik, akik a tetemet beburkolják egy fehér lepedőbe (ihrám) burkolják. A muszlimok szerint mindenki egyenlő, ezért senkit sem kell jobb ruhában eltemetni.

A holttestet a jobb oldalára fektetve helyezik a koporsóba, amelyet aztán Mekka felé fordítva földelnek el. A muszlimokat soha nem hamvasztják. A szertartás a lehető leghamarabb megtörténik, ha lehet még az elhalálozás napján. A muszlimok sírját hant fedi, és esetleg egy egyszerű kő az elhunyt személy nevével.

Egyes országokban a halott családja negyven napon át gyászol. Ez idő alatt nem főznek és az elejétől a végéig lehetőleg többször is elolvassák a Koránt ajándékképpen az elhunytaknak. A halál évfordulóján egyszer végigolvassák a Koránt az elhunyt emlékére.

Feladatok

Csoportban fogtok dolgozni, egy vallási közösséget hoztok létre.

A csoportban tekintsétek át az alábbi feladatokat és hozzá a meglévő anyagokat a vallásról! Azokhoz a témákhoz, amelyekhez nem találtok elegendő információt, végezzetek kutatómunkát könyvtárban, interneten! Ha további tárgyra, képekre van szükségetek, készítsétek!

1. A falu felépítése

- Válasszatok nevet a közösségeknek!
- Ez a közösség a csoportalakításnál használt városhoz közeli faluban él. Ismerkedjétek meg a földrajzi környezettel és a közeli nagyvárossal!
- Tervezzétek meg a falut, amelyben közösségek él!
- Készítsétek el makettből, és építsétek fel a falut (lakó- és közösségi házak, templom, üzletek, temető, terek, utcák, stb.)!

2. A templom

Készítsétek el a templomot belülről!

- Belső elrendezés, szentély, szószék, pap, ill. szertartásvezető helye, hívek helye, egyebek.
- Berendezés (szent tárgyak, képek, a szertartás kellékei, stb.) díszítés.

3. A lakóház

Készítsétek el belülről egy – a vallást hívó családra jellemző – lakást!

- Bútorok, használati tárgyak, kegytárgyak, vallási jelképek, házi szentély, díszítés, stb.

4. Vallásismeret

Foglaljátok össze, mit tudtok

- A vallás kialakulásáról, alapításáról – írjátok le rövid összefoglalóban!
- Az alapítóatyákról – írjátok le életét, tetteit és egy történetet róla!
- A vallás szent könyvéről, iratairól – másoljátok le egy részletet a szent könyvből, ez lesz a közösség saját példánya!
- A vallás legfontosabb parancsairól, tanításairól – írjátok le, készítsétek belőle plakátot!
- A vallás jelképeiről, szent tárgyairól – készítsétek még ilyeneket (tárgyat, vagy rajzot)!
- A közösség vallási vezetőjéről, feladatairól – válasszatok magatok közül ilyen (előzetes kutatómunkában kell keresnetek hozzá anyagot)!
- A vallás elterjedéséről – készítsétek el a Föld térképét, jelöljétek a vallás elterjedését, és jelöljétek meg falutokat ezen a térképen!
- A vallás történetéről a kialakulástól napjainkig – írjátok le vázlatosan!
- A vallás történeteiről - keressétek és írjátok le vallási történeteket (pl. részlet az Ó- ill. Újszövetségből, Az ezeregyéjszaka meséiből, szentek élete, stb.)!

5. A vallási közösség mindennapi élete

Gondoljátok végig a közösség mindennapi életét:

- Alkossatok magatoknak szabályokat (alapja a vallási parancsolatok legyenek, de egészítsétek ki olyanokkal, amelyek számotokra éppen most fontosak)!
- Gondoljátok végig, milyen jellegzetes mesterségek, foglalkozások lehetnek a közösség tagjai között (legyenek köztük hagyományosak, de lehetnek maiak is)!
- Válasszatok magatoknak foglalkozást!
- Gondoljátok, beszéljétek végig a nők és a gyerekek szerepét a közösségben!

- Készítsetek hálószerű ábrát a közösség hierarchiájáról (figyeljete arra, hogy mindenki szerepeljen benne)!
- Ha van jellemző viselete a hívőknek, készítsétek el!

6. *A családi élet*

- Menjete be a lakóházatokba és foglaljátok össze, mit tudtok a vallás híveinek családi életéről!
- A csoport alakítson egy nagycsaládot. Osszátok ki a szerepeket!
- Készítsetek a családban előforduló (előzetesen választott) mesterségekről leírást, az eszközökről, munkafázisokról rajzokat, és minderről plakátokat! Ne feledkezzete meg a nők munkájáról sem! (Az előzetes kutatómunkában kell ehhez a feladathoz anyagot gyűjtenete.) Ezeket tegyéte ki a lakóház falára!
- Írjátok le, mit tudtok az étkezési, ételkészítési szokásokról!
 - Gyűjtsetek étel-, italrecepteket!
 - Írjátok étrendet egy hétköznapra és egyet a heti ünnepnapra!
- Írjátok le egy otthoni imát!

7. *Vallási ünnepek*

Gondoljátok végig, hogy mit tudtok a vallási ünnepekről! Gyűjtséte össze az anyagokat (az előzetes kutatómunkával ki kell egészítene a meglévőket)!

- Írjátok le az egyes ünnepeket (mikor, mit ünnepelnek, milyen szertartással, étellel, ruhában, tárgyakkal, stb.), rajzoljátok, és készítsetek plakátot!
- Válasszátok ki egy ünnepet és
 - készítsetek ünnepi ételeket!
 - készítsetek ünnepi tárgyakat!
 - készítsetek ünnepi viseletet!
- Gondoljátok végig, mit tudtok a zarándoklatról!
- Írjátok le a zarándoklat lényegét, célpontját, célját, körülményeit!
 - Tervezzéte meg saját útvonalukat!

8. *Az élet szakaszai*

Gondoljátok végig, hogy mit tudtok az egyes életszakaszokhoz kapcsolódó szokásokról, ünnepekről! (Előzetes kutatómunka)

Készítsetek leírást, rajzokat, tárgyakat, ruhákat

- a születéssel kapcsolatban,
- a beavatással, felnőtté válással kapcsolatban,
- az esküvővel kapcsolatban,
- a temetéssel kapcsolatban!

IV.

**A vallás és a hit
mint a kirekesztés oka, alapja
Előítélet, kirekesztés, üldözés**

Mind a négy vallás - zsidó, az iszlám, a kereszténység és a buddhizmus – az emberek közti megértést hirdeti. De a vallások szélsőséges hívei (a fanatikusok) sokszor a vallás nevében megkínóztak, megöltek másokat. A kereszténység nevében kivégeztek „eretnekeket”, „boszorkányokat”. Szélsőséges iszlám-hívők a dzsihád (szent háború) nevében rombolták le például a Világkereskedelmi Központot New Yorkban. Azok a keresztény és iszlám hívők, akik a vallások lényegét élik át, a gyilkosságot a legsúlyosabb, „égbekiáltó” bűnnek tartják.

12. Szövegfeldolgozás

J.K.Rowling: Harry Potter

A volt-nincs üveg

1. Történet

Közel tíz év telt el azóta, hogy Dursleyék megtalálták unokaöccsüket az ajtó előtt, de a Privet Drive fölött nyomtalanul suhant el az idő. A felkelő nap ugyanazokra a csinos kis kertekre ragyogott le, mint régen: sugarai még mindig megcsillantak a Dursley-ház ajtaját díszítő négyes szám rezén, s ma is bekúsztak a nappaliba, amely szinte hajszálra ugyanolyan volt, mint aznap este, mikor Dursley úr meghallgatta a baglyokról szóló végzetes híradást. Csak a kandallópárkányos álló fényképek árulkodtak az eltelt hosszú időről. Tíz éve még a rengeteg fotó mindegyike egy jókora, rózsaszínű strandlabdaszerűséget ábrázolt, amit különböző pomponos sapkák díszítettek. Dudley Dursley időközben nagy gyerek lett, s az új képek egy testes, szőke fiút ábrázoltak, amint felül az első biciklijére, körhintázik a vásárban, komputeres játékot játszik apjával, vagy épp tűri, hogy anyja ölelgesse és csókolgassa. A szobában semmilyen tárgy nem utalt arra, hogy egy másik fiúcska is lakik a házban.

Pedig Harry Potter ott lakott. Pillanatnyilag épp aludt, de már nem sokáig volt nyugta, mert nénikéje, Petunia akkortájt kelt fel. Harry számára nagynénje rikácsolásával kezdődött minden nap.

- Egy-kettő! Ébresztő! Kelj fel!

Harry felriadt. A néni újból kopogott az ajtón.

- Kelj fel! – rikácsolta, és elindult a konyhába.

Harry hallotta nénikéje távolodó lépteit, majd kisvártatva a tűzhelyre rakott serpenyő zaja ütötte meg a fülét. Hátára fordult, és megpróbálta felidézni az álmot, amiből a néni kiabálása kirángatta. Szép álmom volt. Egy repülő motorbicikli is szerepelt benne. Harrynek az a furcsa érzése támadt, hogy máskor is álmodta már ugyanezt.

Petunia néni nemsokára ismét ott állt az ajtó előtt.

- Felkeltél már?

- Majdnem – felelte Harry.

- Hát akkor csak igyekezz, mert neked kell megsütnöd a szalonnát. És nehogy elmerd égetni nekem! Dudley születésnapján mindennek tökéletesen kell sikerülnie.

Harry kellenlenül felnyögött.

- Mit mondtál? – csattant fel nagynénje az ajtó túloldalán.

- Semmit...

Ma van Dudley születésnapja – hogyan is felejtette el?

Harry kikászálódott az ágyból és nekilátott a zokni keresésnek. Talált is egy párat az ágy alatt: lepöckölt róla egy pókot, és felhúzta. Már megszokta a pókok társaságát, hiszen azok csak úgy nyüzsögtek a lépcső alatti gardróbban, amit hálószoba gyanánt kiutaltak neki.

Mikor elkészült az öltözködéssel, átment a konyhába. A konyhaasztal szinte ki se látszott a születésnapi ajándékok alól. Dudley megkapta az áhított új számítógépet, és persze a második tévét és a versenybiciklit is. Harry el sem tudta képzelni, miért van szüksége unokatestvérének versenybiciklire. Dudley ugyanis rettentően kövér volt, és irtózott mindenfajta testmozgástól – kivéve a verekedést, amit imádott. Legjobban Harryt szerette elpáholni, de csak ritkán sikerült elkapnia, mert Harry – bár ez nem látszott rajta – roppant fürge volt.

Talán a sötét gardróbban eltöltött hosszú idő tehetett róla, talán más, mindenesetre Harry korához képest kicsi és alulfejlett volt. Öltözéke csak még inkább kiemelte soványságát, mivel Dudley levetett holmijait hordta, pedig unokatestvére jócskán nagyobb volt, mint ő. Neki sovány arca, pipaszár lába, fekete haja és csillogó, zöld szeme volt. Kerek szemüvegét

szigetelőszalag tartotta egyben, mivel, az a Dudleytól kapott orrba verések következtében több helyen is eltört.

Harry egyetlen dolgot szeretett saját külsején: a homlokát átszelő vékony, villám alakú sebhelyet. Megvolt neki, amióta csak az eszét tudta. A legeslegelső dolog, amit kiskorában Petunia nénitől kérdezett, az volt, hogy honnan származik a heg.

- Az autóbalesetben szerezted – felelte nagynénje -, amikor a szüleid meghaltak. Egyébként pedig ne kérdezősködj!

- Ne kérdezősködj! – ez volt az első szabály, amit Harrynek a Dursley-házban meg kellett tanulnia.

Épp megfordította a serpenyőben az angolszalonnát, mikor belépett a konyhába a bácsikája, Vernon.

- Fésülködj meg! – mordult rá Harryre üdvözlés gyanánt. Vernon bácsi átlag hetente egyszer kinézett az újságja mögül és ráförmedt Harryre, hogy menjen el hajat nyíratni. Harrynek több hajvágásban volt része, mint összes osztálytársának együttvéve, de hiába – a haja csak nőtt és nőtt, megállíthatatlanul.

Már a tükörtojást sütötte, mikor Dudley és Petunia néni a konyhába léptek. Ami Dudleyt illeti, az alma nem esett messze a fájától: ahogy apjának, neki is széles, vörös arca, kurta nyaka és apró, vizeskék szeme volt. Kövér fejét göndör szőke tincsek borították. Petunia néni gyakran mondogatta, hogy Dudley úgy fest, mint egy fürtös kis angyalka. Harry nem mondogatott semmit, de őt Dudley egy parókás malacra emlékeztetette.

Nehezen helyet szorított az asztalon a tányéroknek, és tálalta a tükörtojást meg a szalonnát. Dudley időközben megszámolta az ajándékait, és elkeseredett arcot vágott.

- Harminchat – nézett szemrehányóan szüleire. – Kettővel kevesebb, mint tavaly!

- Kis drágám, elfelejtetted beleszámolni Marge néni ajándékát. Nézd csak, itt van ez alatt a nagy ajándék alatt, amit apától és anyától kaptál.

- Akkor is csak harminchét! – csattant fel Dudley paprikapiros arccal. Harry nyomban látta, hogy súlyos Dudley-hiszti következik. Sietett az evéssel, hogy végezzen, mielőtt unokatestvére felborítja az asztalt.

Valószínűleg Petunia néni is megérezte a veszélyt, mert gyorsan kijelentette:

- Ma veszünk neked még két ajándékot. Mit szólsz hozzá csillagom? Kapsz még két ajándékot. Örülsz neki?

Dudley elondolkodott. Látszott, hogy nehezebbre esik. Végül lassan kinyögte:

- Akkor az összesen harminc...harminc...

- Harminckilenc, édesem – segített neki Petunia néni.

- Oh. – Dudley lezútyant a székre és megragadta a legközelebbi csomagot. Akkor jó.

Vernon bácsi felkacagott.

- A kis csibész megköveteli, ami jár neki. Akárcsak az apja! Jól van, fiam! – Azzal megborzolta csemetéje haját.

2. történet

Odakint megszólalt a telefon. Petunia néni kiment, hogy felvegye, Harry és Vernon bácsi pedig végignézték, ahogy Dudley kicsomagolta a biciklit – valamint a kamerát, a távirányítós repülőt, a tizenhat új komputeres játékot és a videomagnót. Épp egy arany karóráról tépte le a papírt, amikor Petunia néni visszatért a konyhába. Dühös és tanácstalan volt.

- Baj van, Vernon – szólt sötéten. Mrs Figg eltörte a lábát. Nem tud ma vigyázni rá. – Fejével Harry felé bökött.

Dudley szája tátva maradt a rémülettől, Harrynek viszont majd' kiugrott a szíve örömeiben. Születésnap ajándék gyanánt a Dursley szülők minden évben elvitték Dudley-t és egy barátját vidámparkba, hamburger-étterembe vagy moziba. Harryt ilyenkor mindig otthagyták megőrzésre Mrs. Fignél, az egy két utcával odébb lakó bolond öregasszonynál. Harry nagyon utált Mrs Fignél vendégeskedni, mert az egész ház káposztaszagú volt, és minden alkalommal végig kellett nézni a fotókat az öregasszony megboldogult macskáiról.

- Most mit csinálunk? – Petunia néni dühös pillantást vetett Harryre, mintha a fiú tervezte volna ki az egészet, Harry tudta, hogy sajnálnia kellene szegény lábatörött Mrs Figget, de ha arra gondolt, hogy csak egy év múlva látja viszont Kormit, Cirmost, Nyávit és Tappancsot, egyszerűen képtelen volt szomorúságot színlelni.

- Felhívhatnánk Marge-ot vetette fel Vernon bácsi.

- Ugyan már, Vernon, tudod, hogy ki nem állhatja a kölyköt.

Dursleyék gyakran tették ezt Harry jelenlétében: úgy beszéltek róla, mintha ott se lenne. Vagy még inkább, mintha valami undok parazita volna, aki úgysem érti, mit mondanak.

- Na és a barátnőd? Hogyishívják... Yvonne?

- Ó Mallorcán van – legyintett Petunia néni. – Nyaral.

- Szívesen itthon maradok – ajánlotta fel Harry reménykedve. (A változatosság kedvéért azt nézhetne a tévében, amit akar, és talán még Dudley számítógépét is kipróbálhatná.)

Petunia néni olyan arcot vágott, mintha citromot nyelt volna.

- Hogy aztán füstölgő romokat találjunk a házuk helyén?- acsargott.

Ígérem, hogy nem robbantom fel a házat – fogadkozott Harry, de senki nem figyelt rá.

- Esetleg elvihetjük magunkkal az állatkertbe – kockáztatta meg a néni -, aztán legfeljebb megvár minket az autóban.

- Nem hagyom egyedül az új kocsiban...

Dudley hangos sírásra fakadt. Pontosabban nem is sírt – évek óta nem ejtett őszinte könnyeket -, hanem eltorzította az arcát és bömbölt, mert tudta, hogy így bármit kicsikarhat az anyjától.

- Jaj, ne sírj, kicsi Dudlimudli – gügyögte Petunia, és karjába zárta fiát. – Ne félj, anya nem engedi, hogy elrontsák a születésnapodat!

- Nem akarom... nem akarom, hogy velünk jöjjön! – harsogta Dudley harsány műbömbölés közepette. – Mindig mindent elront! – anyja karjai közül kilesve gonosz vigyort eresztett meg Harry felé.

Ekkor megszólalt az ajtócsengő.

- Jesszusom, megjöttek! – hebegte rémulten Petunia.

Kezdődött megint az iskola, most már a Dugonics utcai iskolába íratott be anyám, a harmadik osztályba. Már volt táskám, olyanforma, mint egy kis kuffer. Tanszert itt is kaptam, csak a tanító néni nem olyan volt, mint az előző. Ezt inkább csendőrnőnek lehetett volna hinni, olyan ellenséges volt, és úgy utáltam, még most is átkozom. A formája is igen rossz volt. Akkora feje volt, mint egy hordó, teli rosszindulattal, ami a szemén is tükröződött. A másik drága jó tanító nénim után nagyon kiábrándító volt. Sajnos a jó tanító nénim nevét nem tudom, de ennek a nevét a mai napig nem felejtettem el, Tóth Sárinak hívták, nyüves egy asszony volt. Ott szégyenítette meg a cigány meg a szegény zsidó gyerekeket, ahol tudta.

Engem, Kamillát, Évát meg Klein Böskét a hátsó padba ültetett. Ha véletlenül elkéstünk, olyan körmösöket adott, majd leszakadtak a körmeim. Legjobb esetben a sarokba állított. Ilyenkor átkoztam magamban, hogy a rák egye ki a torkát, rohadjon meg ez a szétpattanó véres hurka. Ha nem volt irkám, már nem is kértem tőle, inkább az anyámmal vettem. Elmondtam neki, hogy ez a rosszindulatú megaláz, megszegyenít, ettől nekem nem kell semmi. Nagyon elvette a kedvem a tanulástól. Egy életre megutáltatta velem az iskolát. Már nem volt örömöm benne, mint a másik tanító nénivel. Nem is tanultam, és sokat hiányoztam. Anyám sem bánta, ha nem megyek, mérges volt a tanító nénire, sajnált engem, hogy körmösöket kapok, ezért ő is szidta.

– Fene egye meg azt a nagy büdös mindzsáját, én nem ütök, ez a senkiházi meg üt benneteket, no, akkor nem mentek többet.

Ilyenkor sírtam, mert szerettem volna tanulni. Már nem késtem el, megpróbáltam mégiscsak tanulni, de Tóth Sárika soha nem erősített, egy jó szava nem volt hozzám. Nem is gondolt bele, hogy egy roma gyereknek mennyivel nehezebb beilleszkedni az iskola rendjébe. A gyerekek itt is cigányoztak, elvertem néhányat. A parasztlányok rögtön beárultak a francos Sárinak, de akkor ő nem igazságot tett, hanem kihívott a dobogóra, és elverte a körmeim. Ezek az igazságtalan dolgok lelkiileg teljesen kikészítettek, órákig sírtam, és csak nehezen tudtam belenyugodni abba, hogy miért kell egymásnak fájdalmat okozni. Kinek jó ez, vagy minek, hiszen egyformák vagyunk, hús-vér emberek. Isten egyformán teremtett, csak azért kell gyűlölködni, mert az egyik fehérebb vagy feketébb. Isten ezzel nekünk akart jót tenni, hogy színesebben legyünk, a természetet is azért teremtette színesnek, hogy gyönyörködjön benne, és változatos legyen a világ. Én nagyon megbántam, ha néha megvertem a lányokat, nem szívesen tettem, mindig megfogadtam, hogy nem csinálom többet, de amikor cigányoztak, felment a vér a fejembe. Kamilla sosem verekedett, annak elment minden ilyen szó a füle mellett.

Igaz, a Klein Böskéék sem verekedtek, pedig azokat meg zsidózták. Mi együtt jó barátnők voltunk, meg sorstársak. Sokszor mérges is voltam rájuk, mert ők eltűrték, és hagyták, hogy mindig én verekedjek. Mikor ezt számon kértem, azt mondták, te kapod a körmösöket, a gyerekek meg úgyis mondják tovább. Ebben teljesen igazuk volt, de én mégis igazságtalannak tartottam. Vajon miért különbek a fehér emberek, hogy ők mindent megengednek maguknak? A moziban akkor már sok indiánfilmet láttam, mindig sírtam, és féltettem az indiánokat. Sajnáltam szegényeket, mikor megjelentek a fehér emberek, halomra mészárolták őket, és kiüldözték az otthonaikból. Pedig milyen szépek voltak az indián emberek. Nem tudom, miért akarják a fehér emberek, hogy mindenki úgy éljen, gondolkodjon, mint ők. Honnan tudják, hogy ez a másoknak jó-e? Hisz nekik sem jó, mert még egymást is leölik, semmi nem elég nekik. Szegény indiánok olyan szépen ücsörögtek, táncolgattak egy nagy közösség szeretetében, a természet csodálatos szépségében, ahol ők nem romboltak és pusztítottak, csak annyit vettek el, amennyire az életben maradásukhoz szükségük volt. Lehet, hogy pont ezt irigylik? A lélek gazdagságát és azt, hogy semmiből is boldogok tudnak lenni?

Az iskola meghal számomra.

Feladat

Csoportokban dolgoztok.

Az alábbi szempontok segítenek a szöveg feldolgozásában:

- Mondjátok el a saját szavaitokkal, hogy mi történt a történet főhősével!
- Miért került ilyen helyzetbe?
- Tehetett-e róla, hogy ilyen helyzetbe került?
- Miért tette ezt vele a környezete?
- Te mit tettél volna a főhős helyében?
- Ha Te a környezetében lettél volna, hogyan segítettél volna neki feloldani ezt a helyzetet?

13.

Kép a kirekesztésről

Bari Károly: Azt hiszitek

„Azt hiszitek, hogy csak én ácsorgok fényért és szeretetért a város kapuja előtt, és korbácsolom a ziháló szél hátát átkaimmal és üvöltöm az égig kivetettségem siralmait: tizenhat évem nem elég arra, hogy befogadjatok, nem elég arra, hogy fejemről letépjétek a megaláztatás pókhálóját?

Sokan várjuk a kapukon kívül, hogy bizalmatok rézkrajcárjaival megajándékozzatok!”

14.

Interjú a kirekesztésről

Feladat

Készíts interjút szüleiddel, nagyszüleiddel vagy valamelyik közeli családtaggal az előítéletről, kirekesztésről!

A kérdés, amiből a beszélgetés elindul: volt-e alanya, áldozata az előítéletnek, volt-e élménye a kirekesztésről?

15.

Őskeresztények

Akiket keresztény hitük miatt üldöztek, majd befogadtak

Az ókori rómaiak kezdetben nem sok figyelmet fordítottak a lassanként kialakuló, a zsidó vallástól egyre inkább elkülönülő keresztény vallásra.

A kereszténység, amely mindenkihez szól

Az új vallási közösségek számára merőben mindegy, hogy valaki milyen származású. A hívők között „nincs hellén és nincs zsidó, nincs szabad vagy rabszolga, nincs férfi vagy nő, mert mindannyian testvérek a megváltásban”. Nincs akadályja tehát annak, hogy az új tanítást a Római Birodalom bármely lakója magáévá tegye. Aki hisz Krisztusban, és betartja a vallási törvényeket, az elnyeri a megváltást, az örök boldogságot. Mindenki viselje tehát megadással sorsát, mert nem a földi társadalmi helyzet határozza meg az egyén értékét, hanem a hite és megváltottsága.

A kereszténység igyekezett mindenkit megnyerni a maga számára. Alapvetően a szegényekhez szólt, amikor azt hirdette, hogy a földi élet szenvedéseikért cserébe „övék lesz a mennyek országa”. A rabszolgák, a nincstelenek „Krisztus hitében” uraikkal egyenrangúnak érezhették magukat.

A római állam és a kereszténység

A kereszténység kezdetben megtűrt vallási mozgalom volt, amelyet leggyakrabban a zsidó vallással azonosítottak. A keresztény egyistenhit ugyan összeegyeztethetetlen volt a birodalom hivatalos sokistenhitű vallási rendszerével, de a korai időszakban kisebb mértékű volt a keresztényüldözés.

Nagyobb figyelem először i.sz. 64-ben terelődött a keresztényekre Rómában, amikor a római tűzvész okozóiként emlegették őket, hogy eltereljék az őrült császárra, Néróra terelődött

gyanút. Ekkor került sor az első hatósági üldözésre. A Néró-féle üldözésnek nem volt jogi alapja, nem rendelet írta elő, s így azt soha nem vonhatták vissza. Ez a körülmény a keresztények számára létbizonytalanságot teremtett az üldözésmentes időszakokban is. Ifjabb Pliniusnak, a nagy római gondolkodónak jogi aggályai voltak a keresztényekkel kapcsolatos eljárások ügyében. Felvetette például, hogy „vajon magát a keresztény nevet kell-e büntetni, akkor is, ha az illető semmi bűnt nem követett el, vagy pedig a keresztény névhez hozzátapadó bűnöket”?

A keresztény közösség mindennapjai

„A jelentések szerint azonban a legnagyobb vétkük vagy eltévelyedésük, hogy bizonyos meghatározott napon hajnalhasadta előtt összegyülekeznek, és váltakozva karban énekelnek az istennek hitt Krisztus tiszteletére, és esküvel kötelezik magukat, nem ám valami gaztetre, hanem arra, hogy nem lopnak, nem rabolnak, nem követnek el házasságtörést, nem szegik meg esküjüket... Ennek végeztével pedig rendszerint szétszélednek, majd ismét összejönnek, hogy közösen fogyasszák el közönséges és ártatlan lakomájukat, ezt azonban abbahagyták, miután parancsodra betiltottam a titkos társaságokat. Éppen ezért annál szükségesebbnek tartottam, hogy két szolgálóleányból – ezeket ők diakonisszáknak nevezik – még kínvallatás árán is kivegyem az igazságot. Nem találtam egyebet ostoba, határtalan babonaságnál.”

A császárság későbbi korszakában alapvetően megváltozott a kereszténység és a római hatalom viszonya. Egyrészt a gazdasági és a katonai problémák miatt a hatalom egyre türelmetlenebb és erőszakosabb lett a politikai rendszert elfogadó, de nem támogató kereszténységgel szemben.

A rendszeressé váló keresztényüldözések idején a keresztény közösségek a „föld alá” kényszerültek: pincékben, föld alatti sírkamrákban (katakombákban) tartották összejöveteleiket.

Gyökeres fordulat történt a kereszténység állami elismerésével. Az i.sz. 4. század elején II. Constantinus császár uralkodása alatt a kereszténység a Római Birodalom hivatalosan elismert vallása lett. Kr. u. 313-ban egyenjogú, 325-ben pedig állami vallássá vált. Így személyes kapcsolatokra épülő mozgalomból intézményesen szervezett egyház lett, amelynek hatalma behálózta az egész birodalmat.

16. Husz János pere

Husz János tanításai, egyházbírálat, a konstanzi zsinat

A XV. században indult el Csehországban a huszita mozgalom, Közép-Kelet-Európa első nagyarányú népi megmozdulása. E mozgalom a nemesektől kezdve a polgárokon keresztül a városi szegényekig és a falusi jobbágyokig az egész cseh társadalmat összefogta. A huszita mozgalomban – a korábbi eretnekmozgalmakhoz hasonlóan – szintén jelentkeztek egyház- és feudalizmus elleni törekvések.

A mozgalmat Husz János (Jan Hus) prágai egyetemi tanár indította el, követelve a cseh befolyás növelését a némettel szemben az egyetemen. Tanításainak lényege: a pápa tekintélyének elutasítása, a szentségek egy részének, a szentek tiszteletének és a bűcsúnak az elvetése, a Biblia egyedülvaló tekintélye. Cseh nyelvű prédikációival nagy népszerűségre tett szert hazájában. Amikor a népnyzó urak és a pápa ellen is felemelte a szavát, s azt prédikálta, hogy nem kell engedelmessé válni az „igazságtalan hatalmaknak”, és vissza kell térni az „evangéliumi szegénységhez”, Huszt, mint eretneket kiátkozták az egyházból. Épp ekkor ülésezett Luxemburgi Zsigmond magyar király és német-római császár elnökletével a konstanzi zsinat, hogy az egyházon belüli szakadást (egyszerre több pápa követelte ugyanis magának a hatalmat) megszüntesse. Huszt a zsinat elé idézték, s bár Zsigmondtól menlevele volt, mivel tanításainak visszavonását megtagadta, 1415-ben máglyán elégették.

Poggio Bracciolini (1380-1459) olasz humanista levélben számolt be a konstanzi zsinat bírósági tárgyalásáról, amelyen Husz Jánost halálra ítélték. (Részletek.)

„Felemelkedett helyéről a zsinat elnöke, néhányszor meghajolt a király és az összegyülekezett atyák felé, és felolvasta mindazok neveit, akik szavazati joggal rendelkeztek.(...)”

Megállapítást nyert, hogy a királyt nem számítva, az összes szavazati joggal rendelkezők száma 88 személy.

Méltóság és év, hónap, sőt napok szerinti pontos születési sorrendben a következő három pontra feleltek „igen” vagy „nem” szavazattal:

1. Eretnek-e vagy nem eretnek a Huszinecből való Husz János tanításaiban és újításaiban?
2. Jogosultak-e az egybegyűlt zsinati atyák a pápa és a király nevében büntetést kiszabni Huszra?
3. Milyen büntetést érdemel Husz a pápa és a legszentebb titok megsértése miatt?

Az első kérdésre 51 szavazatot adtak le igenlő értelemben (azaz, hogy Husz eretnek).

A másodikra ugyanannyit.

A harmadik kérdésre 30 szavazatot olyan értelemben adtak le, hogy semmiféle büntetést nem érdemel, 10 szavazat kívánt egyházi vezeklést, 45 atya adta szavazatát Husz halálraítélése mellett, ha nem tagadja meg azt, amit sok éven át mondott, és nyíltan tanított az egyház tételei ellenére.

Ez után a zsinat elnöke felszólította Huszt, hogy tagadja meg mindezeket, de ez a cseh felemelkedve hangosan kijelentette: „Nem vagyok hajlandó eltérni tanításaimtól, s Jézus Krisztus evangéliumába vetett hitemtől, Isten segítségével bennem marad az ő ereje is, ha a szentírás szavaival be nem bizonyíthatok (az én meggyőződésem) ellenkezőjét. Ha ezt bebizonyíthatok neked, akkor én, amennyire csak ajkam ereje engedi, dicsőítem a (római) egyházat.”

Zsigmond császár itt sürgetően és szigorúan felszólította a csehet, hogy tagadja meg tanítását. Ekkor Husz térdre ereszkedett ... hangos kéréssel fordult Istenhez, világosítsa fel szívét és elméjét, mutassa meg neki az igazság útját, és térítse jóra, ha tévelyeg és helytelen úton jár.

(...)

Csend támadt, ekkor Husz a következőképpen kezdett beszélni: „imádsággal fordultam Istenhez – mondotta -, hogy a Szentlélek által világosítsa meg zavart lelkemet, és nem változtatta meg elhatározásomat sem, nem mondhatok le egyetlen tételemről sem, amelyeket akár írásban, akár szóban hirdettem. De elutasítom magamtól mindazt, amit ezek a tanúk hazug módon mondtak és állítottak ellenem.” (...)

Rettentő láрма keletkezett erre, átkokat szórtak Huszra, és szavazást követeltek. (...)

Mikor összeszámoltak minden szavazatot, kiderült, hogy Husz halálára 44 szavazatot adtak le, nem számítva, amit Zsigmond császár adott, aki mikor meghallotta a végső eredményt, elsápadt és összerázkódott, mintha ő maga felett kellett volna ítéletet mondani, tudta, hogy tőle függ Husz élete és szabadsága. Síri csend uralkodott a templomban, amikor elhangzott az utolsó beszéd és Zsigmondot megkérdezték: „Felséges császár! Mi lesz Felséged végleges döntése: Husz tanítása mellett, vagy ellene? Eretneknek találja-e azt, aki megérdemli a halált?...” A kérdezett felindult hangon így felelt: „Továbbra is azt állítom, hogy Husz eretnek, és a jog szerint teljesen megérdemli, hogy megégetés által haljon meg, ha nem vonja vissza. Királyi eskümhöz híven nem szabadíthatom meg a büntetéstől.”

17.

Gyerekek kereszteshadjárata

Ehhez a feladathoz egyénileg vagy egy társaddal párban kutatómunkát kell végezned.
Válaszolj a következő kérdésekre!

Mi volt a kereszteshadjáratok oka?

Mi volt a kereszteshadjáratok célja?

Rajzold le a gyermekek kereszteshadjáratának térképét!

18.

Boszorkányüldözés

Feladat

A következő szövegeket olvasd el otthon, és készíts belőle olvasónaplót!

A)

Boszorkányok, boszorkányperek

A boszorkányperek egyházi vagy világi bíróságok előtt lefolytatott peres eljárások voltak. VIII. Ince pápa oklevelének (bullájának) kiadásától (1485) a 18. század végéig tárgyaltak boszorkánypereket a legtöbb európai államban és észak-amerikai (európai telepések által lakott) vidékeken. A pápai bulla szerint a boszorkányok az ördög híveiként Istentől elfordultak, tehát eretnekek, akiket tűzzel-vassal irtani kell. Két domonkos rendi szerzetes, inkvizítor 1486-ban megírta a boszorkányüldözés „kézikönyvét” Boszorkányok pörölye címmel. Sikerére jellemző, hogy alig százötven év alatt Németországban 16, Franciaországban 11 kiadást ért el, de kiadták Angliában, Itáliában és természetesen Spanyolországban is. A kötet közli a pápai bullát, a boszorkányok ismertető jegyeit, tevékenységét, eszközeit, rontó-igéző formuláit stb., ismerteti a vádlottal szembeni eljárást: a vallatások módját, pl. a tortúrát (kínvallatás), a büntetéseket.

A leggyakoribb bűnök: az ördöggel kötött szövetség, eretnekség, boszorkányszombaton való részvétel, repülés, állattá átalakulás képessége, rontás, igézés, szent szertartások kigúnyolása.

A középkori jogfelfogás szerint a bíróság a vádlottat eleve bűnösnek tartja, a vádlott kötelessége volt ártatlanságát bizonyítani. A bűnösség bizonyítására a beismerő vallomás is elégséges volt, ezt viszont bármely eszközzel (például többszöri kínzással) ki lehetett csikarni. Ezért eshetett áldozatul csak Németországban 100 ezernél több ember – főleg nő, olykor férfi, sőt 5-6 éves gyermek is a boszorkánypereknek.

Részlet VIII. Ince pápa 1485-ben kiadott bullájából:

„... Nagy szomorúsággal vettük hírért, és minden sóvárgással azon vagyunk, hogy megszűnjenek azok a jelenségek, hogy Németország déli részeiben, továbbá a mainzi, trieri és kölni érsekségekben sok, mindkét nembéli személy, elfeledkezve saját üdvéről és elfordulva a keresztény hittől, gonoszságokat művel az ördögökkel, akik (...) varázslásaikkal, énekeikkel és egyéb babonás cselekedeteikkel, bűnnel és gonosztettel elpusztítják, megrontják az asszonyok újszülöttjeit, az állatok kicsinyeit, a földek termését, a szőlőt és a gyümölcsöt, a férfiak, a nők és az állatok mindenféle fajtáját... A férfiakat megakadályozzák a nemzésben, az asszonyokat a szülésben, továbbá a férfiakat és nőket abban, hogy eleget tegyenek házassági kötelességüknek... Ezenkívül még esküszegő szájjal megtagadják a keresztényi hitet, amelyet a szent keresztségben vettek fel és az emberiség ellenségeinek biztatására nem rettegnek számtalan könnyelműséget, bűnt illetve gonosztettet elkövetni. Ezzel veszélybe sodorják lelküket, megsértik az Isten felségét, felháborodást keltenek nagyon sok igazhitű emberben és a keresztények számára csak ártalmas példát nyújtanak...”

A boszorkányüldözés mértéke Németországban:

Az 1400-as évek végétől hatalmas arányú boszorkányüldözési hullám indult el. Feljegyezték például, hogy Bamberg püspöke alig öt év alatt hatszáz „boszorkányt” égettetett meg az inkvizíciós bíróság ítéleteivel. Quedlinburgban egyetlen napon százharminchárom ember szenvedett boszorkányság vádjával tűzhalált. Trierben volt olyan falu, ahol például 1580-ra összesen két nő maradt életben. 1615-1635 között Strassbourg városában ötezer boszorkányt égettek meg. Würzburg tartományban 1623-1631 között kilencszáz nő szenvedett máglyahalált boszorkányság miatt. (...)

Volt olyan eset, hogy alig egyéves gyereket végeztek ki, mert az volt a vád ellene, hogy „kihordása idején démon volt az édesanyja”. (...)

Fennmaradt jegyzék arról, hogy egy német városban boszorkányság miatt kiket is pusztítottak el. A jegyzékben ilyen megjegyzéseket találunk:

Az öreg Ancker özvegye,
A kövér Höckerné,
Két idegen férfi,
Egy ismeretlen muzsikus,
A kövér varrónő,
Egy tizenkétéves kisleány,
Bentzné lánya,
Bentzné maga is,
A Lieber leány, aki 24 éves,
Egy tizenkétéves fiú,
Egy tízéves fiú,
Göbbel Babelin, a legszebb hajadon a városban,
Egy vándorló diák, aki sok nyelvet tudott és kitűnő zenész,
A kórház gondnoka, egy igen tanult ember,
Egy kilenc-tízéves leányka,
Egy kisebb leány, ennek a húga,
A két kisleány anyja,
Egy vak kisleány...

Egy magyarországi eset:

A kolozsvári tanács feljegyeztette a varázslás vádlottjait, és így maradt meg egy 1584-es eset is. Egy kolozsvári bábaasszonyról, bizonyos Lakatosnéról folyt a per, és a tanúk vallomása igyekezett a bábaasszony boszorkányságát bizonyítani. Az egyik tanú azt vallotta, hogy Lakatosné Szent György estjén lepedővel hajtotta el a harmatot a szomszédék kertjéből. Ugyanez a tanú azt is állította, hogy két macska szállt le az istállójuk tetejéről, akik megfogták egymás kezét, és táncolni kezdtek. Másnap a lovak megdöglöttek. A tanú szerint Lakatosné varázslása miatt. Voltak tanúk, akik azt bizonyították, hogy ahova a bábaasszonyt betért, ott a gyermek meghalt, a tehén nem tejtelt és a bábaasszony megfenyegette a gazdákat, hogy csodákat fog művelni. Eltüntette a levegőből a méheket, meggyógyította a legrútabb fekélyeket. Végül is a vádlott bevallotta, hogy a boszorkányok segítségével másfél óra alatt Makóra ért. Ez lett a döntő bizonyíték, és Lakatosnét máglyán elégették.

B)

A boszorkányüldözés

Különös teremtés az ember. Képes volt a vadállatok egész sorát háziállattá szelídíteni, de önmaga gyakran megmaradt vadnak.

Így volt ez a boszorkányüldözés szomorú századaiban.

Ma már élet vesztette a vita, hogy voltaképpen melyik vallásfelekezetet terheli a felelősség az esztelen és kegyetlen boszorkányhajszaért. Egyforma buzgalommal égette őket katolikus, református és anglikán felekezet.

Magát a történeti részt igyekszem rövidre fogni, mert az a tulajdonképpeni célom, hogy ezen a területen is az emberi hiszékenységről fessek képet.

Boszorkányokat égettek már a XIII. és XIV. században is, de csak a XV. Század végén tört ki az igazi téboly, s ezután a cserjetűz hevességével lángolt végig egész Európán.

Két démonhittől megszállott dominikánus barát, Sprenger Jakab és Institor (Gremper) Henrik volt a tulajdonképpeni gyűjtogató. Egyelőre mint inkvizítorok, eretnekek égetésével foglalkoztak a Rajna vidékén. Arra gondoltak, hogy a boszorkányokra is ki kellene terjeszteni a hivatali hatáskörüket, s így majd az ügyforgalom örvendetesen föllendül. Adatokkal megrakodva elutaztak Rómába, ott rémmeséikkel megpuhították a pápát és információjuk

eredményeként 1484. december 5-én szétment a németországi püspökökhöz a Summis desiderantes kezdetű, úgynevezett boszorkánybulla.

A sokféleképpen magyarozott pápai bulla mindenekelőtt részletesen felsorolja, hogy a boszorkányok miféle ártalmas gonoszságoknak a szerzői. Azután teljes hatalmat ad a két inkvizítornak perbefogásukra, s egyszersmind utasítja a papságot, hogy a szószékről világosítsák fel a népet a boszorkányok üzelmeiről.

Ezt a három pontot kell kitergetni és a nép elé tárni:

1. Boszorkányság ütötte fel fejét a keresztény világ közepette, amely az ördög segítségével bűnös varázslatot űz az emberek ártalmára.

2. Ez a boszorkányság az ördöggel kötött szövetség alapul.

3. Ez a szövetség elszakadást jelent a keresztény hittől, miután a boszorkányok Istent megtagadva az ördöghöz esküsznek, s így örök üdvösségüket elveszítik.

Talán a bulla egymagában még nem indította volna el az eszeveszett hadjáratot. Fegyver volt csupán, s attól függött a pusztító hatása, ki hogyan forgatja. Hát a két inkvizítor megmutatta, hogyan kell vele bánni. Nekiláttak, és három év alatt elkészültek a nagy művel, a világirodalom legszégyenteljesebb könyvével. 1487-ben megjelent a Boszorkánypöröly, császári jóváhagyással az élen.

A könyv duzzadt a szemenszedett badarságoktól, viszont veszedelmes tanítások húzódtak meg benne. Egyetlen mondata elég volt, hogy elvágja az útját minden bírálóknak vagy ellenszegülésnek.

Haeresis est maxima, opera maleficarum non credere.

Legnagyobb eretnecség tagadni a boszorkányságot!

Ezzel minden józaneszű embernek lakatot tettek a szájára, mert ha ki merte nyitni a Boszorkánypöröly tanításai ellen, saját magára mondta ki a halálos ítéletet.

A hajtóvadászat megindult és kevés híján három századig tartott.

Ha saját szavaimmal, forrásmunkák adatai alapján írnám le, hogyan ment végbe a boszorkányok összefogdosása, talán nem lenne elég meggyőző erejük. Szemtanú híradása többet ér. 1631-ben jelent meg a jezsuita Friedrich von Spee bátor könyve, a Cautio criminalis (Bűnügyi biztosíték). Ebben ilyen képet fest a még mindig javában dühöngő boszorkányvadászatról:

Ha valahol valami szerencsétlenség történik, ha hosszú ideig tartó szárazság vagy esőzés köszönt be, ha rossz a termés, ha marhavész üt ki, ha jégeső vagy tűzvész pusztít, ha súlyos betegségekről vagy váratlan halálesetekről érkezik a hír: rögtön kész a mondás, hogy ez a boszorkányok műve. Ha valaki becsületes munkával meggazdagodik, ezt nem hiszik el, ebben az ördög keze van. Ha istenfélő, templombajáró, olvasót forgató: az ám, ezzel az ördöggel kötött szövetséget palástolja. Ha a pletyka kikezd egy nőt, a bíró akár a legsilányabb mendemonda alapján is perbe fogja. Ekkor azután nincs menekvése. Hiába derül ki, hogy a pletykának nincs alapja és az élete feddhetetlen: az ám, a tisztesség látszata alá rejtette bűnös viszonyát az ördöghöz. Védője nincs, erre senki sem mer vállalkozni, mert ő maga is a boszorkányság gyanújába esnék. Az asszony persze tagad, ekkor kínpadra vonják, és pedig nem egyszer, hanem akár többször is egymás után, amíg csak vallomást nem csikarnak ki belőle. S még ez sem elég, azt is megkérdik, kik voltak a bűntársai? A szerencsétlen a fájdalmak örületében találmra megnevez néhányat, mire azokat is beidéznek és a kegyetlenkedés elől kezdődik. Minél keményebben jár el a bíró, annál jobban magasztalják a buzgóságért. Így történt, hogy sok helyütt a vesztőhelyeken sohasem aludt ki teljesen a tűz. Semmilyen életkor, semmiféle állás nem biztosított védelmet. Hét-kilenc éves gyermeket épp olyan könnyelműen küldtek máglyára, mint a sír szélén álló öregeket.

Amellett a boszorkányégetés jövedelmező üzlet is volt. Már tudniillik az inkvizítorok, bírák, porkolábok és a hóhérok számára. Fogházi őrizet, tortúrálás, ítélezés, kivégzés nem ment ingyen. Bőséges napidíjak vándoroltak az ítélező urak és segédek zsebébe, még a hóhér is szorgosan felszámított minden egyes tételt: kínozóeszközök alkalmazását, kiszállást a vesztőhelyre, rőzsét, szalmát és fahasábokat, kötelet az esetleges megfojtásra, végül a kivégzés és a hamvak szétszórása körüli fáradozásokat.

Hiába vallotta eskü alatt a szavahihető, gyanútól mentes férj, hogy hiszen a felesége nem lehetett ott a boszorkányszombaton, mert az egész idő alatt mellette feküdt: erre az volt a körmönfont válasz, hogy nem a valódi asszonyt látta maga mellett, csupán az ördög kápráztatta el a szemét. Lindheimben azt a vádat olvasták hat asszony fejére, hogy a temetőből gyermekholttesteket ástak ki, s ezek zsírjából kotyvasztották a hírhedt boszorkánykenőcsöt, amellyel megkenekedvén a boszorkányszombatra lehet repülni. Az asszonyok a kínpadon persze mindent bevallottak. Egyik férjnek sikerült nagy pénzek árán rávenni a bíróságot, hogy próbaképpen mégiscsak rendelje el egyik gyermek sírjának kihantolását. Megtörtént, s a hivatalos személyek nagy csodálkozására ott volt a kis gyermekholttest, teljes épségben. De majd éppen az inkvizítoron lehet kifogni! Legyintett és megmagyarázta a bírácoknak, hogy ez nem egyéb, mint az ördög szemfényvesztése: így akarja a szövetségeit megmenteni. Az asszonyok a vádat beismerték, s beismerésük többet nyom a mérlegen, mint az efféle sátáni bűvészkedés. A bírák elfogadták a meggyőző érvelést és a hat asszonyt elevenen megégették.

Az áldozatok pontos számát nem tudjuk, de ijesztően nagy lehetett.

Volt úgy is, hogy nemcsak a rögeszmés vagy pénzre éhes inkvizítorok űzték az embervadászatot, hanem maga a babonás nép vetette magát a boszorkányok után. Trier hercegség VI. János választófejedelem uralkodása alatt a nehéz évek egész sorát érte meg. Rossz termések, drágaság és éhség tetejébe a pestis is megtette a magáért: végre 1586-ban szünni nem akaró kemény tél szakadt rá. A nép a boszorkányok művét látta benne és vad dühvel vetette magát rájuk. A hivatásos boszorkányvadászok megragadták az alkalmat, és még jobban szították a tébolyt. Amint egy szemtanú leírja, a falvakban és a városokban szinte tolongtak a feljelentők, inkvizítorok, bírák, poroszlók és hóhérlegények: minden gyanúsított személyt összefogdostak, s aki egyszer a börtönükbe került, onnan már csak a máglyához vezető útra léphetett ki.

A nagy boszorkányhadjárat vezérkarában a teológusok mellett a jogászok is helyet követeltek. A Boszorkánypöröly szerzőit méltó utódként követte Carpzow Benedek, a lipcsei egyetemen a büntetőjog tanára. Protestáns ember volt, kegyes életű és templombajáró. A halálos ítéletek meghozatala után esténként a szentírást olvasgatta és büszke volt rá, hogy a bibliát ötvenháromszor olvasta el, elejétől végig. Jámborsága nem akadályozta, hogy az eléje került boszorkányperekben húszezer máglyára szóló ítéletet írjon alá.

A stigma

Amikor a gyanúba esett személyt a bíró elé állították, elsőbben is azt kellett kitapasztalni, akad-e a testén stigma, az a bizonyos érzéketlen hely, amivel az ördög megjegyezte. Akár férfi volt, akár nő, - akár öreg, akár fiatal: a hóhér meztelen vetkőztette és nyírta, beretválta, testéről a legparányibb pihét is leperzselte. A gyalázatos műveletnek majdnem mindig az lett az eredménye, hogy a pribék diadalmasan jelentette: itt meg itt mélyen döfte a tűt a vádlott testébe, s az még csak fel sem szisszent. Neki épp úgy, mint a hozzá méltó bírácoknak az volt az érdeke, hogy a zsákmány a körmük közt maradjon.

A vízpróba és a mérlegpróba

A stigma már magában véve is elegendő ok lett volna arra, hogy elrendeljék a beismerő vallomás kicsikarását célzó tortúrát, de a boszorkánybíró szívesen öltötte magára a pártatlanság látszatának a palástját. Módot kell adni a vádlottnak, hogyha az ártatlanságát vitatja, hát tisztázza magát. Erre valók voltak a boszorkánypróbák, különösen a vízpróba és a mérlegpróba.

A *vízpróba*, másként boszorkányfürösztés úgy ment végbe, hogy a vádlottnak kezét-lábát gúzsba kötötték és kötéllel lebecsátották a vízbe. Ha nem merült el és fennmaradt a víz színén, ebben csakis az ördög segíthette -, vagyis a próba a bűnösségét bizonyította. Ha elsüllyedt, ez az ártatlansága mellett szólt, s nyomban szabadon is bocsátották. Már tudniillik, ha egyszermind bele nem fulladt a vízbe, amint ez a szegedi boszorkányfürösztésnél három asszonnal meg is történt. De legalább a víz lemosta róluk a boszorkányság gyanúját és ez is

valami. – A hóhérnak esetleg itt is módja volt, hogy biztosítsa a jövődő sportuláit: ő kezelte a kötelet, s aszerint húzhatta vagy eresztette, ahogyan a vádlottat a víz fölött akarta tartani vagy alábuktatni.

A vízpróba bizonyító erejébe vetett hit onnan eredt, hogy a démonológusok tanítása szerint a boszorkány teste könnyű és maga az ördög sem képes a súlyukat szaporítani.

Nagy csalások és hamisítások fordulhattak elő a mázsálásoknál, mert egyes helyeken csakis a hiteles városi mérleget volt szabad használni. Messzeföldön híres volt az oudewari boszorkánymérleg. A kis holland városnak V. Károly császár szabadalomlevele adta meg a jogot, hogy a városi mérlegen boszorkányokat mérhessenek éspedig azzal, hogy az eredményt hitelesnek kell elfogadni.

A gyanúba esett személyt hivatalosan megbecsülték, hogy körülbelül mennyit nyomhat, azután ráállították a mérlegre. Ha ennek nyelve az előírányzott súlynál jelentékenyen kevesebbet mutatott, ez a boszorkányság jele volt. Viszont ha kedvező irányba lendült és a becslésnek megfelelő, vagy éppenséggel nagyobb súlyt igazolt, az eljárást azonnal be kellett szüntetni.

Az utolsó európai boszorkány

Zárom hát a sort az utolsó európai boszorkány történetével.

Göldi Anna volt a neve. Otthontalan cselédlány, aki ide-oda vetődött: hol rosszul ment a sora, hol még rosszabbul. Egyik gazdája elcsábította: a gyerek mindjárt születése után meghalt. Gyermekülést nem lehetett a lányra bizonyítani, tehát legalább mint erkölcstelen személyt, pellengérré állították. Már jó negyvenes volt, amikor otthonra talált a svájci Gllarus-kanton hasonló nevű székhelyén, egyébként jelentéktelen kisvárosban, a nagytekintélyű és nagybefolyású Tschudi doktor házában.

Meg voltak vele elégedve, mert szorgalmas, becsületes leánynak bizonyult. Csak egy ellensége volt, a család elkényeztetett kedvence, a 9 éves Anna Mária, svájcias becenevén Miggeli. Ez gyerekes rosszaságból hadilábon volt Annával és bosszantotta, ingerelte, ahol csak lehetett.

Egyszer csak a kislány jelentette, hogy a reggeli tejescsészéjében egy gombostűt talált. A reggelit Anna készítette: elővették hát, de ez nevetett, hogy hiszen nincs is gombostűje. Miggeli azonban másnap is, harmadnap is panaszkodott, hogy megint csak gombostűkre akadt a csészéje fenekén, mire minden további nyomozás nélkül a gyanús cselédleányt elcsapták. Ez szegény megint szertebolyongott, más városban új födelet keresni.

Alig néhány hét múlva azonban Miggeli gombostűket és szögeket kezdett hányni. Tízével-húszával naponként, összesen száznál többet. Rendes észjárású ember előtt a panasznak gyanút kellett volna keltenie, mert a kislány maga sem mondta, hogy ő a tűket és szögeket elébb le is nyelte volna. De a szűk glarusi völgyben megrekedtek a boszorkányhit maradványai, s a kisváros társadalma megállapodott abban, hogy Miggelit valaki megrontotta. Kicsoda? Ugyan ki más, mint az elcsapott szolgáló, Göldi Anna.

Tschudi doktor „öt személynök” is volt, könnyen ment hát, hogy Göldi Anna ellen nyomozólevelet járjon ki. A lányt megtalálták, 1782. február 21-én elfogták és Glarusba szállították.

Ügye, az úgynevezett evangélikus bírósághoz tartozott. Mindenekelőtt orvos szakértőt hallgattak meg. Ennek a véleménye úgy szólt, hogy nem lehessen tudni, miképpen kerültek a tűk és a szögek a leányba: erre nézve csak a szörnyeteg gonosztevő vádlott adhatna felvilágosítást.

Az eleve szörnyetegnek és gonosztevőnek minősített Göldi Anna persze mindent tagadott. Ez azonban nemért semmit olyan hitelt érdemlő tanúval szemben, mint az előkelő Tschudi család leánykája, a kilencéves Anna Mária. Márpedig a kislány azt vallotta, hogy véleménye szerint a rontás egy darab mézeskalács – ottani tájszólás szerint lekkerli – útján történt. Ugyanakkor, amikor Anna a süteményt átadta neki, a szobában egy kéz- és láb nélküli szörny kúszott ide-oda.

Arra senki sem gondolt, hogy Anna helyett inkább az elnevelt, gonosz, hazug kölyköt kellene elővenni és kipofozni belőle, hogy miféle szemfényvesztéssel csempészte a gyanútlan szülők előtt a tűket és szögeket? Nem. A Tschudi-család kisasszonya nem hazudhatik, tehát

színtiszta valóságnak kell elismerni, hogy a csonka szörny alakjában maga a sátán szállította a rontást tartalmazó lekkerlit. A boszorkányperek rendtartása szerint a vádlottat beismerésre kellett bírni. Természetesen a kínzókamrában Ó, nem mindjárt rántották fel a csigán a levegőbe. Kezdetnek az úgynevezett jóindulatú kérdezetést rendelték el. Elővezették Annát a börtönből, ahol már hónapok óta senyvedett, kezén-lábán súlyos bilincsekkel. Ziláltnak, a töprengésektől és állandó rettegéstől zavart fejjel támo­lygott be a kínzókamrába. Elég volt meglátnia hóhért és a kínzószerszámokat, máris teljesen összeomlott. A fortélyos kérdések annyira összegabalyították egyszerű kis cselédeszét, hogy azt hitte, nem szabad ellentmondani a kisasszonyának. Ráhagyta, hogy a lekkerlit ő adta neki. De a kérdések tovább záporoztak: hát te kitől kaptad? Az agyongyötört lány szinte eszméletét vesz­tvé sikoltotta oda: „Az ördögtől!”

A boszorkányság ténye tehát bizonyítva volt. Már csak a részleteket kellett tisztázni. Ez úgy történt, ahogy Annát nem ijesztgették tovább, hanem karjaira valósággal ráhurkolták a csigás kötelet. Néhány felrántás és alázuhintás után a jegyző már nekiereszthette tollát a protokollumnak. Anna bevallotta, hogy Miggeli őt nagyon felbosszantotta, s erre megjelent nála az ördög „csúf fekete állat képében”. Hozott valami papirosba csomagolt port és ezt ő bosszúból kenyérbe süve beadta a kislánynak.

Göldi Annát arra ítélték, hogy fejét hóhér üsse le, testét bitófa alatt ássák el, s vagyona elkoboztassék.

Az ítéletet 1782. június 18-án, a felvilágosodás századának utolsóelőtti tizedében végrehajtották.

És a vagyonelkobzás? Vajon miféle vagyon lehetett az, amelyre a szegény cselédlány ügyében a bírák figyelme kiterjedt? Hát tizenhárom darab arany, ezeket a lány hosszú évek keserves munkájával kuporgatta össze, de a holmija közt megtalálták, és a törvény nevében lefoglalták.

Így azután mindenki jól járt. Göldi Anna megszabadult a további tortúrázásától, a bírák megkapták a díjaikat, a városnak nem kellett ráfizetni a perköltségre és Miggeli becsülete tisztán állt a világ előtt.

Ezzel a szép összhanggal fejeződött be az európai boszorkányüldözéseknek több, mint háromszáz évig tartó zűrzavara.

19. Az életmentő

Sztehlo Gábor, a gyermekmentő

Hatvan éve annak, hogy Stehlo Gábor evangélikus lelkész 1944–45-ben, a nyilas terror és a főváros ostroma alatt árvaházaiban ezerhatszáz zsidó gyermek és négyszáz felnőtt életét mentette meg. Tavaly május 28-án volt halálának 30. évfordulója, nevét emléktáblán olvashatjuk. Ki volt ez az ember, aki 32 gyermekotthont irányított, és akinek annyian olyan sokat köszönhetnek?

A soproni evangélikus teológia elvégzése után az európai szociális intézményeket tanulmányozta, majd finn tapasztalatok nyomán kiépítette a népfőiskolák rendszerét. A nagytarcsai népfőiskolára gyakran meghívott népi írókat előadásokat tartani; Kodolányi János, Veres Péter, Erdei Ferenc és Móricz Zsigmond is a vendégei voltak. Nem politizált, de sürgette a földreformot. Ekkor került először konfliktusba Endre Lászlóval, az akkori gödöllői főszolgabíróval, későbbi főispánnal, majd deportáló államtitkárral, aki 1944 decemberében két elfogott kisgyermekkel üzent neki: „Mondjátok meg annak a lutheránus papnak, hogy jól ismerem. Hagyjon fel a zsidók mentésével, mert széttöröm rajta a lovaglőostoromat.”

A német megszállás után a Szent Rókus Kórház öngyilkosokkal foglalkozó osztályán volt lelkész, és az üldözés elől a halálba menekülő, családjukat veszített emberek látványa megérlelte benne a segítség és tenni akarás vágyát. Erre jó lehetősége nyílt a Jó Pásztor Protestáns Alapítvány élére történő kinevezésével. Felvette a kapcsolatot Friedrich Bornnal, megszerezve a Svájci Vöröskereszt értékes támogatását. Born megbízta a lelkészt a Svájci Vöröskereszt budapesti kirendeltsége úgynevezett „B” szekciójának a vezetésével. Így a Vöröskereszt élelmezte az otthonokat, ellátva a gondozókat és a gyermekeket svájci, illetve svéd védlevelekkel.

Október 5-én nyitották meg az első otthont Stehlo Gábor nagybátyja, Haggemacher Ottó nagylelkűen felajánlott Bérc utcai villájában. A nyilas hatalomátvétel újabb tömegeket sodort életveszélybe; ezekben a hetekben naponta két-három otthont is létesítettek. Megszaporodott munkáját Stehlo a Filler utca 44. szám alatti irodájából végezte megbízható segítőtársaival. Egyházi megbízatása olyan zsidó származású evangélikus vagy református gyermekek istápolására vonatkozott, akiknek a szüleit elhurcolták, de soha nem kérdeztek semmit a gyermekektől, és az istentiszteleteken való részvétel is teljesen önkéntes volt. Hatalmas munkával és sok leleménnyel biztosították a tűrhető ellátást, a gyerekekkel tanultak, játszottak, színdarabokat adtak elő.

Karácsonyra már harminckét otthont működtettek – főleg Budán – a kapura kiakasztott tábla szerint „vöröskeresztes hadiárvaházként”, de a gyerekek és a nevelők zöme hamis papírokkal bujkált. Ezt sajnos tudták a nyilasok is, ezért állandóan razziákkal zaklatták az otthonokat. Ezeket többnyire sikerült kivédeniük, bár a Vilma királynő úti otthonból elhurcoltak egy körülbelül negyvenfős csoportot. A többiek (2000-en!) túléltek az ostromot.

Persze a félelem megviselte a gyermekek lelkét. Az ő álmaikból született meg a Gaudiopolis, az Örömváros ötlete, ahol nincs kirekesztés, és a szeretet uralkodik. Sokan látták a Fiúk városa című amerikai filmet, Stehlo pedig beszélt nekik a finnországi közösségekről, a korabeli modern pedagógiai elképzelésekről, amelyeket a háború után megpróbált megvalósítani.

Segített a Weisz-Mauthner család adománya: a Budakeszi úton egy 30 holdas parkban hét épületet adtak át a Pax gyermekotthonnak. Ezekben a nem és kor szerint elhelyezett, legkülönbözőbb származású gyermekekből kovácsolódtak közösségek, 1947 szeptemberében deklarálva a Gaudiopolis Ifjúsági Államot. Ekkor már nagy számban voltak közöttük elesett katonák és hadifoglyok gyermekei is. A gyermekköztársaságnak saját műhelyei voltak, ahol „Gapo-dollárban” fizettek; előadásokat szerveztek és látogattak, amelyeket utána

megbeszéltek. Két lapjuk is volt; az egyiket Orbán Ottó, a későbbi költő, a másikat pedig Szőke György, a későbbi irodalomtörténész szerkesztette. Kiváló tanári kar gyűlt össze. Rákosi Zoltán irodalom-, Vargha Balázs rajzórái élményszerűek voltak, de itt tanított Deme László, Mályusz Elemér és más híres pedagógusok is.

1950-ben államosították a gyermekotthont. Sztéhlo Gábor Kőbányán lett segédlelkész, majd a diakóniai intézmények munkáját irányította, jól hasznosítva az otthonokban szerzett tapasztalatait. 1952-ben tíz otthont vett át kétszáz gondozottal, tíz év múlva tizenhét otthonban hatszáz embert gondoztak. Családja Svájcba települt, őt azonban munkája itt tartotta, csak 1962-ben ment utánuk. Svájcban még emlékeztek a háború alatti kapcsolatra.

1973-ban megkapta a Yad Vashem Intézettől a Világ Igazai kitüntetését, amelyen ez a szép Talmud-idézet olvasható: „Aki egy életet megment, az egész világot megmenti.” Sztéhlo Gábor ezrek életét mentette meg, és tette nevelésével szebbé, értékesebbé...

Feladat

Csoportban dolgoztok.

Foglaljátok össze röviden Sztéhlo Gábor életét!

Gyűjtsék össze Sztéhlo Gábor tulajdonságait!

Mi volt a Gaudiopolis?

Mit gondolsz Te erről?

Miért volt kiemelkedő személy Sztéhlo Gábor?

Milyen példát mutat az élete?

V.

Vallási kérdések napjainkban

21. Hogyan jósoltak a régiek?

Mezopotámia:

A mezopotámiai (babiloni) jóslás alapja az az elképzelés, hogy „minden mindennel összefügg” – minden a jelenben megfigyelhető jelenség egyúttal a jövő valamilyen bekövetkezendő eseményére is utal.

A mezopotámiai papok szerint a legbiztosabb előjelek elsősorban a csillagokból olvashatók le. Minden istenhez tartozik valamely égitest is, amelynek megjelenése, illetve más égitestekkel való egyidejű feltűnése az isten tulajdonságainak megfelelő eseményekre utal. Az este és hajnalban felragyogó, de a Nap fényére tovatűnő Venus (Istar) a gyorsan múló szerelem és termékenység bolygója, a rőt színű Mars (Nergal) háborúra, a gyenge fényű Saturnus (Ninurta) járvány közeledésére utal. Az állócsillagokból összerakható csillagképeknek, s ezek körül különösen az év 12 hónapját jelző állatöv csillagzatainak fel-, illetve letűnése is előre jelzi a jövőt. A csillagokból leolvasható előjeleket jóstáblázatok foglalták össze.

A babiloni korban (i.e. XVIII. sz. óta) a jóslás művészete – a jelenségek egyetemes összefüggésének fantasztikus módon értelmezett elve alapján – kiterjedt az állatok viselkedésének, a madarak röptének, az állati torzszületeknek, az áldozati állatok májának és az álmoknak a megfigyelésére. Így a jóslásnak különböző műfajai alakultak ki (májjóslás, álmofejtés, tenyérjóslás stb.), mindegyiknek megvoltak a „szakképzett” papjai és a képzést szolgáló iskolái. A kecskemáj minden lehetséges dudorodását, homorulását és redőjét feltűntető agyagminták hozzátartoztak minden jobb papi iskola szemléltetési anyagához (ezekből több példány fenn is maradt) – és valószínű, hogy ez a babiloni áltudomány hettita és etruszk közvetítéssel eljutott a római bél- és madárjósokhoz, haruspexekhez és augurokhoz is.

Ókori Görögország:

A görög elképzelés szerint az istenek egy-egy kiválasztott személynek az ihlettség pillanataiban kinyilvánítják akaratukat, közlik vele a jövőt, és ezt az isteni sugallatot közvetíti megbízóinak a jósló, „szószóló” pap (prophétész). A jósló szentélyek közül leginkább Apollón delphoi szentélyének működését ismerjük: állandó, nagyrészt öröklődő papság vezetése alatt állt, és a szentélyhez tartozó földbirtokokon kívül állandó alapítványokból és alkalmi adományokból tartották fenn. Magát a jóslás műveletét egy erre hivatott papnő, a Püthia végezte, és eksztatikus állapotban kimondott szavait a hivatásos prophétészek tolmácsolták a kérdezősködőknek. A delphoi szentély papjai a jóslás nyújtotta tekintélyt politikai befolyás szerzésére is felhasználták. A nagy görög gyarmatosítás idején gyakorlati útmutatásokat adtak, jóslataikkal, politikai tanácsaikkal általában az arisztokratikus érdekeket támogatták. A szentély tekintélye a demokrácia térhódítása idején, az V. században észrevehetően hanyatlott. Ekkor már sok rosszmájú történetet terjesztettek a delphoi papok „kétértelmű” vagy egyértelműen téves jóslatairól. Híres példája ennek a Kroiszosz lúdai királynak adott „kétértelmű” jóslat: megjövendölték neki, hogyha megtámadja Perzsia királyát „hatalmas birodalmat dönt meg” – csak azt felejtették el közölni, hogy melyik lesz az a birodalom: a sajátja-e vagy az ellenségé.

Ókori Róma:

Az etruszk uralom alatt alakult ki a római vallás szertartásrendje, s ennek középpontjában: a jóslás technikája. Az etruszk és a hatása alatt kialakult római elképzelés az istenek akaratának kifürkészéséről teljesen különbözik a görögök nézeteitől. A görög felfogás szerint a jóslás képessége különös isteni adomány, művészet, amelyet csak egyes kiválasztottak képesek továbbadni az ihlettség pillanatában a közrendű embereknek. Az etruszkok és rómaiak nézete szerint: mesterség, technika, amelyet megfelelő szakiskolákban el lehet sajátítani. (Az etruszk Placentia városban találtak is egy bronzmáját, magyarázó feliratokkal,

amely egy „jósképző” papi iskolában a szemléltető oktatás céljára szolgálhatott.) Hasonló agyagból készült májmakettek Mezopotámiából is ismeretesek. Minden természeti jelenség – így hitték az etruszkok – egyben az istenek jeladása is, azonos jelenség mindig azonos következményekre utal. Jósolni lehet a mennydörgésből: a kelet felé forduló jós „bal felől”, azaz északi irányból hallja, ez kedvező előjel – de kedvezőtlen, ha déli irányból, jobb kéz felől jön. Jósolni lehet a madarak röptéből is. A legjobb előjel az, ha egyszerre pontosan tizenkét sas jelenik meg a láthatáron. Következtethetünk a jövőre az áldozati állatok beleiből és májából, s a „szent csirkék” étvágyából, ha jóízűen csipegetnek az eléjük szórt szórt árpadarából – biztos a győzelem, ha étvágytalanok – legjobb meg sem kezdeni a harcot. Mindezen felül figyelmet érdemel minden rendkívüli, szokatlan jelenség is. Az államra vonatkozó jóvendölések gyűjteményét foglalták magukba a Sibylla-könyvek. A hagyomány szerint ezt a jóslatgyűjteményt egy papnőtől, a Sibyllától még az utolsó etruszk származású római király, Tarquinius Superbus szerezte meg roppant drága áron. Válságos helyzetben a Sibylla-könyveket őrző papi testület feladata volt a körülményekhez s az adott „előjelek”-hez illő jóslatot megtalálni, s az ennek megfelelő útmutatásokat az állam vezetőinek megadni. Amikor pl. Caesar közvetlenül halála előtt a parthus háborúra készülődött – a Sibylla-könyvek alapján a papi testület azt közölte, hogy a keleti birodalmat csak egy király döntheti meg – ajánlatos tehát Caesart a királyi címmel is felruházni. Érdekes véletlen, hogy ekkor Caesar – mint főpap – éppen elnöke volt a Sibylla-könyveket őrző és értelmező papi testületnek...

22. Mi az asztrológia?

Asztrológia, csillagjóslás, horoszkóp

Az asztrológia kifejezés elsősorban olyan jóslást jelent, amely a csillagok állásából következtet a jövőre.

A csillagos ég tanulmányozása egyidős az emberiséggel. Ha a tudósok helyesen értelmeznek egyes, több tízezer éves sziklarajzokat, akkor már a kőkorszak vadászainak is volt naptáruk, amely a Hold látszólagos mozgásán alapult. Amikor az emberek áttértek a földművelésre, a vetés és aratás időpontját csillagászati megfigyelésekkel határozták meg. A nagy-britanniai, észak-franciaországi, észak-németországi megalitikus kőépítmények (pl. Stonehenge) fő tengelyei gyakran a Hold, a Nap és az állócsillagok pályájának végpontjait jelölték. Az ókor nagy földművelő birodalmaiban a csillagászat eredményeire támaszkodva jelölték ki a csatornák és gátak építésének idejét. Csillagászati ismeretekre volt szükségük a tengeri hajósoknak is.

Az írás és számolás kialakulása lehetővé tette, hogy a régi korok embere rögzítse csillagászati ismereteit, táblázatokat készítsen, feljegyezze számításait.

A csillagászat a papok feladata volt, mivel a csillagok vallásos félelem és áhítat tárgyai voltak. A csillagok, amelyek sohasem tévesztik el égi ösvényüket, a tévedhetetlen hatalom és rend képzetét keltették az emberekben. A csillagos ég változatlansága, illetve változásainak kiszámíthatósága azt a megnyugtató érzést nyújtotta az embernek, hogy a világot nem a vak véletlen erői irányítják, hanem valamiféle örök, megváltoztathatatlan törvény.

Először isteneknek látták a csillagokat, majd úgy vélték, hogy az istenek irányítják az égitesteket. Ebből az elképzelésből már könnyen következett az, hogy ott fent meg lehet találni a földi dolgokra vonatkozó utalásokat és utasításokat. Ezeknek az utalásoknak a megfejtése volt az asztrológia feladata.

A továbbiak megértéséhez tisztázni kell néhány asztrológiai alapfogalmat.

Mi is az az állatöv?

A Nap látszólagos égi pályáján bejárja az eget, és azt az óriási sugarú gömb-övet, horizontkört, amely a Földet, mint középpontot körülveszi. Ezt 12 egyenlő részre osztották. Az egy-egy égi tizenketted részben látható fényesebb csillagokat egymáshoz tartozónak vélték és különféle figurák illetve mitológiai személyek jelképével, megjelenésével azonosították őket. A horizont-kör az úgynevezett állatöv, a tizenkettedek pedig a csillagképek: Kos, Bika, Ikrek, Rák, Oroszlán, Szűz, Mérleg, Skorpió, Nyilas, Bak, Vízöntő, Halak.

A Nap átlagosan egy hónapot időzik minden jelben, de a hónapok ma nem akkor kezdődnek, amikor a Nap belép egy csillagképbe. Kb. 3000 évvel ezelőtt ez az egybeesés még létezett. Minden bolygónak megfelel egy csillagkép, ami az adott bolygó háza. A Nap háza például az Oroszlán csillagkép, a Holdé a Rák, a Merkúré az Ikrek és a Szűz, a Vénuszé a Bika és a Mérleg, a Marsé a Kos és a Skorpió.

A *horoszkóp* az egyén születésekor beállott csillagászati helyzet, illetve az abból következtetett jellemrajz és sors. A horoszkóp felállításánál azt kell tisztázni, hogy melyik jegy jelent meg a születés percében az egyén horoszkópjának felkelési pontján. Ehhez ismerni kell a születés pontos helyét is, hiszen a felkelési pont a Föld minden pontján más és más. A helyek és az idők pontos ismeretében, számításba véve az égitestek és csillagképek helyzetét, egymáshoz való viszonyát, számítható ki az egyén alkata és jövőendő életútja. Aszerint, hogy az egyén születésekor a Nap milyen jegyben állt, a különböző jegyekben született emberek különféle asztrológiai típust képviselnek az asztrológia felfogása szerint. Ennek ellenére mégsem egyforma mindenki, aki azonos hónapban született, mert a horoszkópot bonyolult együttműködések hálózata adja, melyben hatalmas egyéni különbségek vannak.

24.

Szolidaritás, karitatív tevékenységek

Feladat

1. Gyűjtsd össze olyan szervezetek nevét, amelyek azzal foglalkoznak, hogy segítik, támogatják a rászorulókat! Legyenek köztük helyi, országos és világszervezetek!

2. Párban dolgoztok.

Készítsetek interjút a lakóhelyeteken, vagy a közeletekben olyan személlyel, aki segítenek másokon!

3.

A)

Szenczy Sándor

Én lennék a legboldogabb, ha munka nélkül maradnék - mondta egyszer Szenczy Sándor, akinek nevét és arcát hamarabb ismerték Kambodzsában, Csecsenföldön vagy Észak-Koreában, mint Magyarországon. A világ azonban nagyon sok munkát ad a baptista lelkésznek, aki fáradhatatlanul járja a válsággócokat, segélyeket oszt és bátorító szavakat.

Szenczy Sándort viharos ifjúsága akár más irányba is sodorhatta volna: elvált szülők gyermekeként utcára került, sokáig a Nyugati pályaudvaron, holtvágányra tolt vasúti vagonokban lakott, magától értetődően nyúlt az alkohol és a kábítószer után, lázadt és különködött. A katonaság alatt ismerkedett meg a vallással, ezután pedig soha nem lett az a Szenczy Sándor, akit rokonai, ismerősei korábban ismertek. Útja a református, majd a baptista teológiára vezette.

Szenczy Sándor feleségével, Szenczy Katalinnal 1996-ban alapította a *Baptista Szeretetszolgálatot*, s az elmúlt években nagyszerű csapatot épített maga köré. Szavai szerint minden étellel egy világot ment meg: menekülttáborokban, háborúban, aknamezőkön, természeti katasztrófák helyszínein látja el munkatársaival a rászorulókat, akár életük kockáztatása árán is. A szeretetszolgálat profizmusát jelzi, hogy egy-egy katasztrófa esetén órákon belül készen állnak az indulásra - segélyekkel felpakolva. A gyors segítség mellett a világ több pontján vesznek részt hosszú távú fejlesztésekben: ivóvizet tisztítanak, árvaházat működtetnek, házat építenek. A szeretetszolgálat közvetítésével talált befogadó szülőre több ezer árva Kambodzsában, Malaviban, Iránban vagy legutóbb Srí Lankán, ahol már magyarul köszönnek nekik az emberek. Segítettek Irakban, Észak-Koreában, Afganisztánban, Csecsenföldön és Mongóliában is.

Jelölését Az Év Embere címre nemcsak megtiszteltetésnek tekinti: ez elismerése annak a munkának, amelyet a Baptista Szeretetszolgálat közössége végez. Az elmúlt tíz évben hét háborúban edződött a csapat, több ezer emberen segítettek, a szélesebb közvélemény azonban a dél-ázsiai katasztrófa után ismerte meg munkájukat. Szenczy úgy érzi, hálával tartozik azért, mert segíthet, mert észreveszi azt, amit más nem, és elvégzi azt, amire más nem gondol.

B)

Böjte Csaba

A mínusz tizenöt fokban egy Déva melletti szeméttelen egy rossz pulóverben fagyoskodó srác elkéri az embertől a kabátját, akkor az illető – aki a bélelt bakancsában is kezdi úgy érezni, hogy lassan lefagynak a lábujjai – elég kényelmetlenül érzi magát, de legalábbis teljesen fölöslegesnek. Főleg ha azt látja, hogy közben Böjte atya már kiosztott néhány zsák ruhát és néhány tábla csokoládét a gyerekeknek, és pattan is vissza a kisbusz volánja mögé, mert sokan várnak rá a többi nyomorúságos viskóban is.

Persze hasonló „agglomerációja” több magyar településnek is van, Déván csak annyi a különbség, hogy itt volt valaki, aki a saját erejéből megpróbált változtatni a helyzeten. Leginkább úgy, hogy 1992-ben létrehozta a Dévai Gyermekvédelmi Központot. Ez azóta már egész hálózattá nőtte ki magát, és Déván kívül még hét romániai településen működtet árvaházakat, iskolákat száz munkatárssal (a legtöbbszörük főállású nevelőszülő), csak Déván háromszáz gyermeket látnak el. Az idén további két helyen, Moldvában és a Zsil-völgyi Petrozsényben tették le az új intézetek alapkövét.

Kis lépések politikája

Az alapítvány egyetlen szobában kezdte működését Déván bő évtizede, egy olyan kolostor épületében, amelynek udvarán az első emeleti ablakokig állt a szemét. Böjte atya azonban hisz a kis lépések politikájának sikerében. Termenként vették birtokba a kolostori rendházat, ma már kívül-belül teljesen felújítva áll a városon keresztülvezető főút mentén. A kolostorban ma oktatás folyik, a gyerekek a szomszédban laknak, két tömbházban. Az itteni lakásokat is egyenként kezdték megvásárolni, ma már egy kivételével valamennyi a központé. A gyerekek tíz-tizenhárom fős családokban élnek, nevelőszülők felügyeletével. Az egy háztartásban élőket igyekeznek úgy összeválogatni, hogy ne egykorúak legyenek, így a nagyobbak besegítenek a szülőknek a kicsik gondozásában. A tanítás és a lelki gyakorlatok idején kívül minden szülő maga határozza meg a napirendet, így van, ahol például hét közben tilos a tévzés esténként, máshol engedékenyebbek ebben a kérdésben. Összességében egyébként rousseau-i hangulat uralkodik a gyermekotthonban. Nyoma sincs katonás rendnek, az ebédlőben is állandó a zsvaj az étkezések alatt, és az ide kirendelt kispapoknak bizony nem mindig sikerül megfékezniük a rakoncátlankodókat. Igaz, a türelem végtelennek tűnik, így a pár perces késéseken sem akad fenn senki – amit aztán ki is használnak általában a gyerekek. Jellemző, hogy ottjártunkkor az egyik Biblia-olvasási órán a körben ülő diákok között negyedórát is várt a fiatal seminarista, hogy a csoport tagjai elcsendesedjenek.

Az óra helyszíne az egyik tömbház pincéje, itt is termeket alakítottak ki. Igaz, a belmagasság olyan kicsi, hogy egy felnőtt ki sem tud egyenesedni, és szűk lépcsőn lehet csak lejutni a helyiségbe. De a célra kitűnően alkalmas. Az egész egy kicsit az ókeresztény katakombák hangulatára emlékeztet.

Böjte atya azt vallja, „belül minden gyermek egyformán értékes, olyan szép, mint mondjuk egy Rembrandt-kép, legfeljebb van úgy, hogy egy kis légyiszok kerül erre a képre. A nevelő feladata, hogy megtisztítsa az alkotást.” Ez Déván a legtöbbször sikerül: az ide kerülő gyerekek szinte mindegyike eljut az érettségiig, és nagyon sokan egyetemen is továbbtanulnak, a rögtönzött körkérdés alapján a mostani végzős középiskolások körében a kolozsvári Babes–Bolyai a legnépszerűbb. A központnak ma már van egy saját asztalostanodája is. Szászvárott külön óvodát működtetnek, ezt szintén fokozatosan újítják fel, ahogy a lehetőségeik engedik. Itt körülbelül ötven gyermek él egy kolostorépületben, de szintén családokban, különálló lakrészekben.

A sikerekhez az is hozzájárul, hogy Böjte atyának már bő húszéves gyakorlata van a gyermekmentésben. Ő így vall erről: „Először 1983-ban, Gyulafehérvárott találkoztam a feneketlen nyomorral. A pályaudvaron jött oda hozzám egy vak koldus. Kiderült, hogy a testvére gyermekeit neveli, mivel fivéréét és a feleségét is börtönbe zárták, mert fát loptak. Kérdeztem, hogy hol laknak, de nem tudott pontos címet mondani. Ez furcsának tűnt nekem,

így megkértem, hogy vigyen el magához. Kiderült, hogy a város határán, egy vízmosás oldalába vájt gödörben élnek mind a hárman. Onnantól kezdve igyekeztem foglalkozni velük.”

Világéletében úgy segített, ahogy tudott, ha másra nem volt lehetőség, gesztusokkal. Például fogott egy üveg kölnit, és nekiindult locsolni a nyomornegyedekbe.

Ma már azért jobb a helyzet, sorra érkeznek az adományok és az önkéntesek az alapítványhoz. A látogatásunk idején például négyen jöttek Magyarországról nevelőnek, egy pécsi vállalkozó pedig déligyümölcsöt, csokoládét hozott. Az intézményt mára az állam is elismeri, ami a támogatás miatt szintén fontos. Persze így is bőven szükség lenne még segítségre, hosszú a jelentkező gyerekek várólistája. Hiszen nem csak a szeméttelenen élnek nyomorgók. A helyiek például „fantomblokkoknak” nevezik azokat a tömbházakat, amelyeknek már ablakai is alig vannak, a közműveket pedig régen kikapcsolták, mert nem tudnak fizetni a lakók.

Példabeszéd és példamutatás

Este misével zárul a nap Déván. Bőjte atya arról beszél a gyerekeknek, hogy ne törődjenek bele sorsuk megváltoztathatatlanságába. Persze ezt is humorral, közvetlenül. Az egyik példa szerint, ha elegünk van abból, hogy ismerősünk állandóan szőke nő viccekkel traktál minket, inkább próbáljuk meg rávenni arra, hogy – ha már poéngyáros akar lenni – mondjon inkább nyuszikásakat. Egy másik szerint „ha bemész egy szobába, ahol iszonyú mocskos és rendetlenség van, három dolgot tehetsz. Vagy leülsz, és elkezdesz sírni a látványon, vagy sarkon fordulsz, és elmész, vagy fogsz egy seprűt, és elkezdesz takarítani.” Ő az utóbbit választotta.

C)

A Magyar Máltai Szeretetszolgálat létrejötte

1987 őszén két olyan ember találkozott Budapesten, a Zugligeti Szent Család Plébánián, akik egymástól függetlenül már hosszabb ideje keresték a szegények támogatásának lehetőségeit. A Németországban élő *Csilla Frfr. von Boeselager* kopogtatott be *Kozma Imre* plébános ajtaján. A hiányosan felszerelt kórházakról, szociális otthonokról, a kisnyugdíjasok, a több gyermeket nevelő családok megélhetési gondjairól, az erkölcsi értékrend, a lelki élet zavarairól és a segítségnyújtás módjairól beszélgettek.

Csilla bárónő azt a lekipásztort találta meg, aki nemcsak a pasztoráció révén tartotta össze plébániája közösségét, hanem a - tágabb értelemben vett - karitatív szolgálatban testet öltő testvéri szolidaritást is képviselte. Ezért történhetett, hogy a Csilla bárónő által Magyarországra küldött adományok kórházakba, idősek és beteg gyermekek otthonaiba vagy a nélkülöző családokhoz való eljuttatását e közösség tagjai vállalták, s eközben egyre szélesebb körben térképezték fel a segítségre szorulókat.

A társadalmi, politikai körülmények kedveztek a karitatív szolgálat szervezésének; négy évtized után polgári szabadságjoggá vált Magyarországon a civil egyesületek, szervezetek alapítása. E lehetőség alapján a Szuverén Máltai Lovagrend kilenc évszázados eszméje - „A hit védelme és a szegények szolgálata” - szellemében jöhetett létre a Magyar Máltai Szeretetszolgálat. 1988 decemberében alakult meg Németországban Csilla Frfr. von Boeselager vezetésével az Ungarischer Malteser Caritas-Dienst, majd 1989. február 4-én Magyarországon Kozma Imre atya vezetésével a Magyar Máltai Szeretetszolgálat (MMSZ).

Alig kezdődött meg a Szeretetszolgálat intézményes kialakítása, Közép- és Kelet-Európa olyan társadalmi és politikai események színterévé vált, amelyek a Szolgálatnak történelmi szerepet adtak.

1989 augusztusa és novembere között - a berlini fal leomlásáig tartó időszakban - 50.000 keletnémet menekült ellátásáról gondoskodott az MMSZ, a német Malteser Hilfsdienst (Máltai Segélyszolgálat) anyagi támogatására, erkölcsi erejére, szervezési tapasztalataira támaszkodva.

Romániában 1989. december 22-én fegyveres harc kezdődött a diktatúra megdöntésére. Ezt megelőzően - éveken keresztül - hátizsákos fiatalok juttatták el rendszeresen az élelmiszer, ruhanemű, gyógyszer adományokat és a Bibliát az évtizedek alatt elszegényedett társadalom legszegényebbjeinek. A forradalom kitörése után szinte azonnal adományokkal megrakott teherautók indultak, vitték a segítséget, vitték az emberibb élet reményét, a hitet, a keresztény testvériség-eszme üzeneteit. 1989-90-ben Magyarországra menekültek közül ezrek gondjait orvosolta a Szeretetszolgálat, hogy hazára és otthonra leljenek új környezetükben.

1991-ben a kis népek államaiból mesterségesen létrehozott Jugoszláviában kezdtek dörögni a fegyverek. Ennek következtében közel 60.000 ember - magyar, horvát, bosnyák - menekítette a puszta életét Magyarországra. A magatehetetlen emberekért a Szeretetszolgálat munkatársai indultak a határon túlra mentőkkel, személyautókkal, bérautóbuszokkal: idősök és csecsemők, betegek és sebesültek mintegy két és félezren találtak oltalmat az evangéliumi nyolc boldogságot jelképező nyolcágú máltai kereszt alatt.

E nagyszabású segítő és mentőakciók során a Magyar Máltai Szeretetszolgálat a kormányzervek és társadalmi szervezetek partnerévé vált.

Így került sor:

- a hajléktalan embereket gondozó hálózat - hajléktalanszállók, nappali melegedők, utcai gondozás, szociális és információs szolgálatok, orvosi rendelők, stb. - kialakítására,
- a beteg és a megfáradt, magukra maradt idős embereket otthonaikban ellátó szolgálatok beindítására, ill. gondozó, ápoló intézmények - szociális otthonok, idősök átmeneti otthona, napközi otthona, idősök klubja, stb. - megnyitására,
- testi és szellemi fogyatékkal élő embertársaink élethelyzetét segítő intézmények - napközi otthonok - kialakítására, foglalkoztató, fejlesztő programok beindítására,
- a folyamatos megélhetési gondokkal küzdő, kilátástalan helyzetben lévő családok, családtöredékek intézményes felkarolására,
- az elhagyott, árva és súlyosan veszélyeztetett helyzetben lévő gyermekek, fiatalok felnevelésére, óvására, tanítására szervezett otthonok, szolgálatok - nevelőszülői hálózat, gyermekjóléti szolgálat, stb. - megteremtésére.

A Magyar Máltai Szeretetszolgálat közel nyolcezer önkéntese a testvéri szeretetben gyökerező szolidaritást képviseli. A hitet az életért való cselekvés mozgatójának tartja, és Jakab apostollal vallja:

„Amint a test lélek nélkül holt, úgy a hit is holt tettek nélkül.” (Jakab 2, 26)

Feladat

Csoportban dolgoztok.

Az alábbi szempontok segítenek a szöveg feldolgozásában.

- Milyen tevékenységet végeznek?
- Miért van rájuk szükség?
- Mi lehet nehéz a munkájukban?
- Mi lehet könnyű a munkájukban?
- Miért csinálják ezt a munkát?
- Gyűjtsétek össze azokat a feladatokat, problémákat a közvetlen és tágabb környezetetekben, amelyekre hasonló megoldásra volna szükség?

25. Mi a vallás?

Mit jelent a vallás?

Az embereket mindig is foglalkoztatta, hogyan keletkezett a világegyetem, kik is vagyunk valójában, és mi az életünk célja. Ezekre a kérdésekre a különböző népek eltérő válaszokat adtak. Sokan azt állítják, hogy az élet több, mint a fizikai valóság, mások pedig azt, hogy ha megfelelő életmódot folytatunk, akkor rálehetünk a válaszokra, vagy ahogyan sokan nevezik, az Igazságra, az abszolút vagy végső valóságra.

Egy szellemi dimenzió

A végső valóság szellemi, nem pedig fizikai. Nehéz beszélni róla, mivel a szokott módon megismerhető világon túl található.

A vallásos emberek szerint a szellem nem írható le, ám jelenléte érzékelhető. Ez adja a dolgok legbelső lényegét és egyedi karakterét. A régmúlt képzeletvilágában a szellem gyakran életet adó szikraként vagy lélegzetként jelenik meg. Mindazt, ami segít az embereknek közelebb kerülni a szellem világához, szentnek, isteninek tartják, és tisztelettel övezik.

A vallás magyarázata

A vallás szó latin megfelelője a religio, amely kötelességet jelent. Sok vallás elvárja híveitől, hogy adott irányelvek, szabályok szerint viselkedjenek. Néhány nyelvben, például az indiai nyelvekben sokáig nem létezett szó a vallásra, mivel az olyannyira a mindennapi élet részét képezte, hogy volt szükség külön elnevezésre.

Manapság nehéz elmagyarázni a vallás szó jelentését úgy, hogy azt mindenki elfogadhatónak találja. Mégis vannak bizonyos vonások, amelyek minden vallásban közősek.

A legfőbb hatalom

A vallás gyakran a világ teremtőjének tartott legfőbb láthatatlan hatalom tiszteletét, a neki felajánlott áldozatot és bemutatott rituálét jelenti. A művét ma is szemmel tartó legfőbb hatalmat néha abszolútnak nevezik. Más vallások az abszolútot Istennek tartják. Hozzájuk fordulnak segítségért és útmutatásért. A buddhizmus nem egy teremtő istenben hisz, hanem a szenvedés leküzdésére tanít.

A legtöbb vallás szerint a legfőbb hatalom nem jellemezhető, ezért nincsenek róla képeik. A zsidók például ki sem ejtik hangosan Istenük nevét, mert annyira szentnek tartják és csak rövidített formában írják le: JHVH.

A lélek

Sok vallás hite szerint az emberekben és egyes állatokban létezik egyfajta belső valóság, amely elkülönül a testtől és az értelemtől. Ezt például szellemnek vagy léleknek nevezik, és az adott lény legfontosabb részének tekintik, mivel az abszolút felé vezetheti. Több vallásban a lelket örökkévalónak hiszik, ami sohasem hal meg.

A nagy kérdések

A vallások megpróbálnak válaszolni néhány fontos kérdésre. Miért és hogyan jött létre a világ? Hogyan kellene az embereknek élniük? Miért van olyan sok szenvedés? Mi történik a halál után? Az ilyen kérdésekre adott válaszokat nem lehet észérvek alapján ellenőrizni és bizonyítani, hinni kell bennük. A vallást más szóval hitnek nevezzük.

A vallások rámutatnak, hogy a világ és az emberek nem tökéletesek, és szenvedéseket okoznak, de ha az emberek hisznek, és megfelelőképpen követik a vallási tanításokat, akkor az életük átalakul: egyesülnek az Abszolúttal, és megszabadulnak a szenvedéstől. Ezt gyakran megváltásnak vagy felszabadulásnak hívják.

A vallás feladatai

A hívők úgy vélik, ők az igazságban hisznek. A valláskutatók viszont azt állítják, hogy a vallások igazságtartalmuktól függetlenül számos feladatot töltenek be a társadalomban.

A múltban a vallás a fel nem fogható dolgok – az időjárás vagy az évszakok változása megértésére szolgált. Mára soknak tudományos magyarázata van. Többen úgy látják – a természettudósok is –, hogy a tudomány és a vallás jól megférnek egymást mellett.

A társadalomkutatók a vallást egy közösség összetartó erejének tartják, amely szabályokat adott arra, hogyan kell élni, és hogyan kell megérteni a körülöttünk levő világot.

A pszichológusok azt vizsgálják, hogyan csökkenti a vallás az emberek félelmeit azáltal, hogy felettük álló dologra támaszkodhatnak. Egyesek szerint ez a nehézségek leküzdésének egészséges módja. Mások szerint a vallás meggátolja, hogy az emberek önállóan, önmagukért cselekedjenek.

Egyéb nézőpontok

A világon nem mindenki istenhívő. A legtöbb nem vallásos ember tökéletesen elképzelhetőnek tartja, hogy megfelelő és kielégítő életet éljen vallás nélkül is.

Azokat, akik egyáltalán nem hisznek egy természetfeletti erő létezésében, ateistáknak nevezzük. Mások, az agnosztikusok vagy szabadgondolkodók ugyanakkor úgy vélik, lehetetlen megtudni, hogy létezik-e Isten vagy sem. Mivel egyikre sincs bizonyíték, nem érdemes életüket bizonyítatlan tézisekre alapozni.

Sokan vannak a humanisták, akik azt tartják, hogy az embereknek megvan az a belső képessége, amely lehetővé teszi a fejlődést és a gyarapodást, valamint egy boldogabb, igazságosabb és gondoskodóbb világ megteremtését.

A humanisták szerint egyetlen élet adatott számunkra, ezért teljes és boldog életre kell törekednünk, és cselekvéseinkkel meg kell könnyítenünk azt mások számára is. A humanisták úgy gondolják, minden helyzetet és embert egyéni érdemei, nem pedig egy merev vallási szabályrendszer alapján kell megítélnünk. A vallásosak és az ateisták között egyaránt vannak humanisták.

A vallás jövője

Sokan úgy érzik, hogy a gazdagabb, fejlettebb országokban a vallás némileg veszített jelentőségéből. Ezekben a társadalmakban az emberek egy része egyre inkább a pénzkeresés, az anyagi javak megszerzésének megszállottjaivá válnak, és feladják vallási ideáljaikat.

A világ egészét tekintve azonban a vallások szerepe egyre nő. Ráadásul sok szakértő azt jóslja, hogy az emberek egyre inkább elfordulnak majd a materialista szemléletmódtól, és ismét visszatérnek a szellemi értékekhez.

Feladat

Csoportban dolgoztok.
Határozzátok meg a következő fogalmakat!

vallásos _____

hívő _____

nem hívő _____

ateista _____

Szómagyarázat

Allah: arabul „Isten”

Apostol: Jézus tanítványa, akit Krisztus útra bocsátott, hogy hirdesse a feltámadását: küldött, hírnök

Átman: a lélek a hindu vallásban

Battim (bajisz): kis, négyszögletes bőrtok, amely Tóra- idézeteket tartalmaz

Bár-micvá (bár-micvó): a 13 éves zsidó fiúk ünnepe

Biblia: a zsidók és a keresztények szent könyve, két részből, az Ószövetségből és az Újszövetségből áll

Buszmillah: Muszlim fohász

Bódhiszattva: Olyan buddhista szerzetes, aki elérte a megvilágosodást, de önként lemondott a nirvánáról, amíg az összes ember el nem éri azt

Brahmá: a hindu vallásban az isteni elem

Hánukká: a Kr.e. 165-ben lerombolt jeruzsálemi Templom újraszentelésének ünnepe

Dekalog (dekalógus): az Ószövetségbeli Tízparancsolat

Dharma: a hinduk isteni világrendje, a mindent átfogó törvény

Diaszpóra: szétszóródott, mások országában élő népcsoport

Dzsihád: arabul „erőfeszítés Allah úján”

Evangélium: az Újszövetség négy apostola, Máté, Márk, Lukács és János beszámolója Jézus életéről

Exodus: a zsidók kivonulása Egyiptomból, Mózes vezetésével

Felekezet: a keresztény egyházon belüli csoportok: katolikus, orthodox, stb.

Guru: indiai tanítómester

Hidzsra: a muszlim időszámítás kezdete, 622. június 15. Mohamed ekkor ment Mekkából Medinába

Holocaust: szó szerint: tűzáldozat, a zsidóság katonai szervezettségű megsemmisítésének szimbolikus neve

Húsvét: Jézus feltámadásának ünnepe

Ikonok: az ortodox egyház szentképei

Imám: muszlim előimádkozó

Jóga: hagyományos indiai testi és lelki gyakorlatok

Jóm kippúr: a zsidó engesztelés napja

Kába: az iszlám legfontosabb szentélye Mekkában, a szent kő neve

Karma: a jó és a rossz cselekedetek összessége, a lélek újjászületésének meghatározója

Karácsony: Jézus születésének ünnepe

Kasrút: a zsidó étkezési előírások gyűjteménye

Kasztok: hindu társadalmi csoportok

Kippa: kisméretű, kerek, zsidó imasapka

Kommunió: (communio) közösség

Korán: a muszlimok szent könyve: Allah szava, ahogyan azt Mohamed hallotta

Kóser: a Kasrút előírásainak megfelelő étel

Körülmetélés: az előbőr (fityma) lemetszése

Mantra: imaszerűen ismételt szó vagy vers

Mecset: a muszlim istentisztelet helye, közösségi ház is

Menóra: hétágú, zsidó gyertyatartó

Messiás: Megváltó, akit Isten az emberekhez küldött (Jézus)

Mezúzá: (mezúze) ajtóra erősített, apró fémdoboz, amely a Tórából idézett jókívánságokat tartalmazza

Monotheizmus: egyistenhit

Muszlim: az iszlám követője

Nirvána: a megváltás állapota a buddhista hit szerint

Peszách: a zsidó húsvét ünnepe, megemlékezés az egyiptomi kivonulásról

Politeizmus: sokistenhit

Próféta: isten szavát hirdető ember, aki közvetlen kapcsolatban áll az Úrral

Rabbi: zsidó vallási oktató, a szent szövegek magyarázója

Ramadán: muszlim böjti hónap

Reformáció: a keresztény egyház megújulási mozgalma, amelyik a 16-dik században a katolikus és a protestáns egyházak szétválásához vezetett

Sábbát: zsidó ünnepnap, a szombat

Saháda: muszlim hitvallás

Saría: az iszlám törvénykezés, amelynek alapja a Korán

Sávúót: (svüesz) a zsidó hetek ünnepe, aratási ünnep, pünkösd

Semá Jiszráél: (S' má jiszáél) zsidó hitvallás

Sámán: a természeti vallások szellemidézője

Sztúpa: buddhista kegyhely, az első sztúpákban temették el Buddha hamvait

Szúra: a Korán fejezete

Tallít: (tálisz) zsidó imaköpeny

Talmud: Tóramagyarázatok

Tánák: a zsidók szent irata: az Ószövetség

Tóra: Mózes öt könyve, a Biblia Ótestamentumának része

Umma: iszlám közösség

Utolsó ítélet: a világ vége, amikor Isten eldönti, hogy ki nyeri el a megváltást

Védák: a hinduk szent iratai

Zsinagóga: zsidó ima- és közösségi ház